

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Institutionen för stad och land

Maja Jörgensen och Ellen Sundin

OBEHÖRIGA ÄGA TILLTRÄDE

Om att framhäva en urban vildmark i en växande stad

Avdelningen för landskapsarkitektur
Examensarbete vid landskapsarkitektprogrammet
Uppsala 2017

Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur, Uppsala
Examensarbete för yrkesexamen på landskapsarkitekturprogrammet
EX0504 Självständigt arbete i landskapsarkitektur, 30 hp
Nivå: Avancerad A2E
© 2017 Ellen Sundin, e-post: ekfsundin@gmail.com
© 2017 Maja Jörgensen e-post: majajorgensen3@gmail.com
Titel på svenska: Obehöriga äga tillträde – Om att framhäva en urban vildmark i en växande stad
Title in English: Unauthorised persons allowed – To highlight an urban wildscape in a growing city
Handledare: Hildegund Nilsson Varhelyi, institutionen för stad och land
Examinator: Gudrun Rabenius, institutionen för stad och land
Biträdande examinator: Per Berg, institutionen för stad och land
Omslagsbild: Bildframtagning och bearbetning av författarna.
Kapitelsidor: Bilder av föremål från området kring Kymlinge tunnelbanestation,
framtagna och bearbetade av författarna.
Övriga foton och illustrationer: Av författarna om inget annat anges. Samtliga bilder/foton/
illustrationer/kartor i examensarbetet publiceras med tillstånd av upphovsrättsinnehavaren.
Originalformat: A4
Nyckelord: landskapsarkitektur, tunnelbanestation, urban ruin, urban vildmark, urban wildscape,
sublim, övergiven
Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

*Skymningen sveper sin stillhet
runt våra ensliga hus,
gråa och ensliga hus
Snart skola dunkla stjärnor
springa som blommor av ljus*

*Heden sover därunder,
heden sover i stjärnljus snart
längtan går och jag vet ej vart ...
Men det brusar av tyngd och sekler
så ödsligt och underbart*

Nils Ferlin, Skymningen

*Vi vill tacka Mats Enander på Vasakronan
för tillhandahållandet av dokument, samt
Per Berntsen, Louise Bårdén, Lars Grimsby,
Johanna Hedberg, Trine Kanter Zerwekh
och Kurt Wold för tillåtelse att använda
fotografier och illustrationer.*

*Slutligen vill vi tacka Hildegun Nilsson
Varhelyi för alla trevliga fikaträffar och
videomöten samt den exemplariska
handledning vi fått.*

SAMMANFATTNING

Detta arbete visar hur en gestaltning av den urbana ruinen Kymlinge tunnelbanestation, med omgivande urbana vildmark, kan gestaltas med målet att lyfta platsidentiteten och den sublimes karaktären och samtidigt öka nåbarheten till natur i en växande storstad. Med utgångspunkt i att stationen tas i bruk vill vi med vårt förslag poängtera vikten av att erbjuda varierade upplevelser i staden. Förslaget visar på ett av många alternativa framtidsscenarier för Kymlinge.

I takt med att storstäder växer minskar grönytor. Vägar och annan infrastruktur utgör barriärer i staden, vilket leder till att den upplevda naturtillgången ofta är mindre än den faktiska. Natur- och friluftslivsvanor skiljer sig mellan olika grupper i samhället. Exempelvis tenderar boende på landsbygden att utöva friluftsliv i högre grad än boende i storstäder. Orsaker till lite utomhusrekreation anges vara tidsbrist, avsaknad av transportmöjligheter och begränsad tillgång till natur.

Den urbana vildmarken spelar en särskild roll som komplement till stadsparker, trädgårdar och välskött stadsgrönska då den kan erbjuda andra kvaliteter och upplevelser. Den kan ge en starkare anknytning till naturen, en förståelse för naturliga förlopp, verka stressdämpande och fungera som en tillflyktsort i vardagen. Vildmarker har länge associerats med enslighet och fruktan, men under romantiken började *det sublimes* användas som ett beskrivande begrepp för bland annat vildmarksupplevelser. *Det sublimes* används i denna uppsats för att beskriva den dubbla känslan av fascination och fruktan som en övergiven plats kan framkalla.

Kymlinge station ligger i Sundbybergs kommun, längs den blå tunnelbanelinjen mot Akalla. Stationen, som byggdes på 1970-talet, men aldrig tagits i bruk, har varit ett hett diskussionsämne för såväl politiker och planerare som exploatörer. Tidningsartiklar och konversationer på internetforum vittnar om ett stort intresse även bland allmänheten.

I uppsatsen presenteras Kymlinges platsspecifika och historiska förutsättningar. Dessutom analyserar vi fyra referensprojekt, vilka senare används i diskussionerna kring våra egna riktlinjer och vår vision. För att erhålla en djupare förståelse av platsens upplevelsekaraktär använder vi metoden *Täthetsvandringar*. Metoden resulterar i fyra bildliga tolkningar av sinnesupplevelser på platsen. För idégenerering använder vi metoden *Vad om?* som hjälper oss att tänka bortom våra invanda gestaltungsgrepp. Skissande för hand och i modell pågick under hela arbetet.

Konceptet *Äga tillträde* syftar på allas rätt till varierade upplevelser i staden. I vårt förslag har sju tillägg adderats kring Kymlinge tunnelbanestation. Tilläggen ämnar förstärka platsspecifika kvaliteter och på så sätt förhöja Kymlinges upplevelsevärden. Övergripande syftar vårt arbete till att lyfta alternativa idéer och tankesätt som hittills har tagit liten plats i den offentliga diskussionen om Kymlinges framtid.

ABSTRACT

This thesis show how the urban ruin Kymlinge subway station, with the surrounding urban wildscape, can be designed to highlight the identity and the sublime character of the site, as well as increase the accessibility to nature in a growing city. With the premise that the station opens, we also aim to emphasize the importance of providing varied experiences in the city and show one possible future scenario for Kymlinge.

In today's era of city growth, green areas are decreasing. Roads and other infrastructure create barriers that makes the perceived access to nature less than the actual supply. Outdoor habits differ between groups in society where, for instance, city dwellers tend to visit nature less than rural residents. Lack of time, access and transportation possibilities are some of the main obstructing factors for outdoor life.

The urban wildscape plays a special role as a complement to city parks and well maintained gardens since it can provide other qualities and experiences. The wildscape can evoke a stronger connection to nature, an understanding of natural processes and also work as a stress reducing escape in everyday life. The wilderness has for a long time been associated with solitude and fear, but after the romantic period the sense of *the sublime* – a term that stands for reverence and dedication, with certain elements of fear – came to be used to describe the experience of wilderness. The *sublime* is used in this thesis to describe the ambivalent feeling of fascination and fear than can be evoked by an abandoned and wild place.

Kymlinge subway station is located in the municipality of Sundbyberg, along the subway line towards Akalla. The station has been abandoned since it was built in the 1970's and is still a current topic among politicians, planners and developers as well as for the general public in internet forums and newspapers.

In this thesis we present the site specific and historical conditions. Also, we analyse four reference projects, which were used in the discussions about our guidelines and our vision for the design of Kymlinge. Using *Density Walks*, we gained a more deeply understanding of the characteristics and experiences of the site. The method results in four visualizations of our sensible experiences. To generate ideas we used the method *What if?* to help us think beyond our deep rooted way of thinking when designing. Sketching by hand and in model was an ongoing method throughout the process.

With the concept *Admittance allowed*, referring to everyone's right to varied experiences in the city, we are adding seven additions to the abandoned subway station in Kymlinge and its vicinity. The proposal aims to enhance the site specific qualities and highlight its values. Over all, our aim is to show alternative ideas for the development Kymlinge that has been given little attention in the public discussion.

SUMMARY

The following summary of this thesis includes a brief background, the aim with the project and what methods we used, followed by three chapters containing the results of the work. Finally, a last chapter of discussion sums up the most important reflections from the work.

BACKGROUND

The world's population is rapidly increasing, and the cities are expected to grow by more than a third in the next 40 years. Though Sweden as a whole consists of many green areas, the green areas in cities are decreasing as a result of the urbanisation. The perceived access to nature is often less than the actual supply, as infrastructure tends to create barriers. Thus, the existence of nature is not a guarantee for available nature for city residents.

The habits of outdoor life differs within groups of society. Lack of time, access and transportation possibilities are some of the main obstructing factors. In order to create an equitable outdoor life, it is vital to generate physical, mental and emotional accessibility to places where nature can be experienced.

Urban wildscapes have a special role in complementing city parks, gardens and highly maintained urban greens as they can offer other qualities, experiences and serve as a sanctuary for the city's population. Urban wildscapes allow us to experience freedom and excitement, but can simultaneously cause a sense of danger and exposure. The ambivalent experience of fascination with fear still characterizes how the western world portrays a deserted and wild place. This experience can be described as a sense of *the sublime*.

Kymlinge is a nature area in Sundbyberg described as an undefined urban nature landscape – an urban wildscape. In this area stands an incomplete subway station that has been abandoned since the 70's when Kymlinge was supposed to serve as a state institution district. Kymlinge is surrounded by residential areas and modern industries, but despite its location in a growing metropolis, it has, for various reasons, remained undeveloped. Today, the station, a so-called urban ruin, and its surroundings attract urban explorers, graffiti artists and people exercising. However, the future of Kymlinge is, and has for a long time been a big area of discussion amongst politicians, planners and city developers.

AIM AND QUESTIONS

The purpose of the thesis is to show how the urban ruin Kymlinge subway station, with the surrounding urban wildscape, can be designed to highlight the identity and

the sublime character of the site, as well as increase the accessibility to nature in a growing city. We also aim to enhance the importance of providing varied experiences in the city and show one possible future scenario for Kymlinge, with the premise that the station opens.

- *How can a design of Kymlinge metro station and its vicinity, improve the access to, and enhance the experience of an urban wildscape?*
- *How can an urban ruin, with its surroundings, be designed to highlight the identity, and preserve the sublime character of the site?*

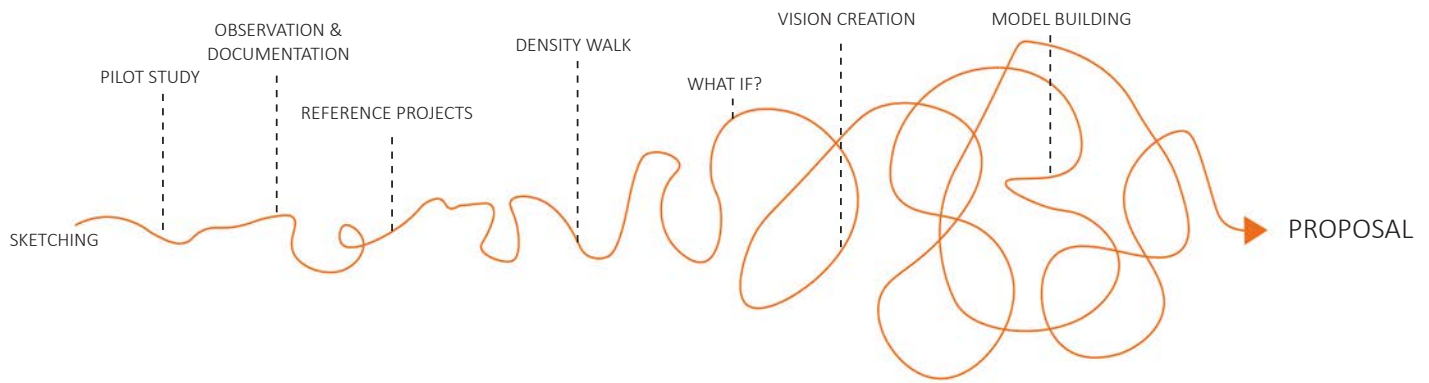
Through our design and process, the aim is to show alternative ideas for the future use of Kymlinge. With the proposal, we aim to highlight the importance of varied experiences in the city and show an attitude that has taken little place in the public discussion. The proposal will serve as a basis for discussion for surrounding municipalities. Furthermore, the work intends to inspire the design of other urban wildscapes and urban ruins. A prerequisite for the design work is that the subway station will be opened to the public.

METHOD

In order to answer the questions of the thesis we had several approaches. A *Preliminary Study* and an *Observation & Documentation* were used to deeper understand the conditions and the historical aspects of the site. In the *Study of reference projects*, we analyzed four other projects that all have gone from production – to abandoned – to recreation sites, in order to collect inspiration for our own design and relating our vision with completed projects. We analysed each project using a grading scale in order to compare their strengths and weaknesses. For the site analysis, we used the experimental method *Density Walks*. It helps to illustrate how an environment is perceived and therefore requires physical presence. The idea generation method *What if?* allowed us to deviate from preconceptions about who we are planning for. Through *Model building* we tried our ideas three dimensional. The *Sketching* was embedded throughout the whole process.

The three conditions that determined which reference projects we studied.

The illustration describes the chronological order in which the methods were used.

CHAPTER 1 –

STUDY OF REFERENCE PROJECTS

Here we list the reference projects and shortly describe our inspiration:

SHÖNEBERGER SÜDGELÄNDE

The nature park in Berlin inspired us with its simple design and aesthetic. The minimalistic additions are effective in highlighting the wilderness in the nature.

ALLMANNAJUVET

This project in Norway showed us how a design that is uncluttered but done with great precision enhances the raw landscape. The additions with its burly materials are adapted to the dramatic topography.

THE HIGH LINE PARK

The elevated park in New York enhances great views and sightlines of the city from above. What we also found inspiring is the fact that the local residents are encouraged to arrange events and activities.

PARCO DORA

This large, yet central park in Turin opened our eyes for a playful design grip and a democratic, active and daily recreative site that is open day and night, all year around.

CHAPTER 2 – KYMLINGE: A STUDY

In this chapter we present Kymlinge in its physical context, both in a larger perspective and in the vicinity of the metro station. Based on the observation session and the preliminary study, we compile the physical conditions entrances and paths, topography, traffic noise, vegetation and spaciality, built elements, textures and unfamiliar objects. Decisions that historically have been shaping Kymlinge are presented in a time line. Thereafter, we present the Density walks where we have analyzed tactility, spaciality, sounds, feelings and reactions. All this information is summed up in an analysis map where we also have marked our favourite spots at the site. In the end of this chapter we show the sketches from the idea generation method *What if?*.

Kymlinge is situated in the municipality of Sundbyberg and on the border to Solna, Stockholm och Sollentuna.

CHAPTER 3 – UNAUTHORISED PERSONS ALLOWED

VISION

By using the same grading scale as the one used for the reference projects, we agreed on, and formulated our vision for the future of Kymlinge:

... to create a democratic place welcome to all, and an easy access to nature – for residents and visitors in the nearby area and throughout Stockholm. The design, in shape of additions, should highlight existing qualities in vegetation, material and spaciality as well as play with the existing built elements. The additions should be adapted to the varied landscape and promote an environment which one can and is fully allowed to interact with. The proposal will consistently relate to the site's identity. If possible, the design should enhance Kymlinge's sublime character and contribute to varied experiences in the city.

CONCEPT

The concept *Admittence allowed* aims to increase accessibility to the nature area in Kymlinge, but also increase the access to the varied experiences that places like Kymlinge offers. To enhance the experience of the site, the design has been based on characteristics that contribute to the present identity of Kymlinge. By highlighting these characteristics: the rift valley, the city meets the nature, the traces from the military, the linearity, the political debate, the abandoned, the unattended and fascination and fear, we aim to strengthen the qualities of the site. Thus, the design fuses well into its context and preserves Kymlinge as an urban wildscape.

SEVEN ADDITIONS

The proposal consists of the additions The Windthrow, The Trunks, The Pinboard, The Staircase, The View Tower, The Funnels and The Cube. Together, they fortify the most distinctive parts of the site's identity by focusing on existing qualities in their surroundings. The choices of material, shape and colour are done in regard to the location of each addition, but simultaneously, the design harmonizes with the overall impression of the area. In order to reach a broad audience and allow as many activities as possible, the additions are robust and flexible. It enables interaction with both the construction and its environment in the way that each individual desires.

CHAPTER 4 – DISCUSSION

This thesis has generated valuable insights and reflections concerning our roles as landscape architects and how we act as representatives for city dwellers. The work also brought many difficulties in how to relate to, in our view, the prevailing landscape architectural ideal of tidiness and strict organization, both in the way we design, plan and maintain our cities. Furthermore, the chapter elaborates the question of varied experiences in the city and how Kymlinge as an urban wildscape can promote creativity, fantasy and a sense of freedom. We also reflect on whether we have succeeded in increasing that possibility through our design.

Working with an urban wildscape and an urban ruin has resulted in confusions when it comes to word usage and what terms to use when describing the perception of the site. We have been struggling with words such as elusive or abstract, abandoned or derelict, in order to define Kymlinge's character. We ended up in using the idea of the sublime, the ambivalence between fascination and fear that can occur in overwhelming situations, yet we are also aware of its complex meaning, its many dimensions and the difficulties of simplifying the philosophy of the sublime.

This approach to landscape architecture required other methods than we have been taught during our education. Two of them derive from other fields than landscape architecture, but with a slight modification we found the Density Walk suitable in order to capture the character of site, and the method What If? helped us to generate many ideas. The line of reasoning in this chapter pays attention to the relevance of all the chosen methods and in what way they affected the final design. We also address the fact that we are two people with similar backgrounds, interests, preferences and aims with the project. Inevitably, the outcome of our methods is influenced by our implicit biases.

Finally, we reflect on the impact our design would have on the site. Kymlinge, an undefined and mythical wildscape, might just develop best in its own way, without any architectural interventions. Maybe the urban free-zones and the creative places should be brought forth by the people and movements acting at the site, and not by architects. However we state that urban wildscapes are needed in the city and that it is valuable to explore ways to a more varied and democratic city. Regardless the future development of Kymlinge – housing, nature reserve or untouched nature – it is of great importance to handle wildscapes with respect and be aware of what might get lost.

The Funnels, one of seven additions, are placed in one of the pine forest areas, enabling both for privacy and social interaction. As they screen the sound of the nearby traffic they illuminate the contrast between city and nature as traffic noise ceases.

INLEDNING	1
BAKGRUND	2
KYMLINGE	5
PROBLEMFORMULERING	7
SYFTE & MÅL	7
FRÅGESTÄLLNINGAR	7
 METOD	 9
FÖRSTUDIE	9
OBSERVATION & DOKUMENTATION	9
STUDIE AV REFERENSPROJEKT	9
TÄTHETSVANDRING	12
IDÉGENERERING – VAD OM?	13
FRAMTAGANDE AV VISION	13
MODELLBYGGE	13
SKISSANDE	13
 KAPITEL 1 – STUDIE AV REFERENSPROJEKT	 16
SCHÖNEBERGER SÜDGELÄNDE NATURPARK	17
ALLMANNAJUVEDET	21
HIGH LINE PARK	25
PARCO DORA	29
 KAPITEL 2 – KYMLINGE – EN STUDIE	 34
ÖVERSIKT	36
TIDSLINJE	37
STATIONENS SAMMANHANG	40
STATIONENS NÄRHET	44
TÄTHETSVANDRING	49
SAMMANFATTANDE ANALYS	54
IDÉGENERERING – VAD OM?	55
 KAPITEL 3 – OBEHÖRIGA ÄGA TILLTRÄDE	 60
RIKTLINJER OCH VISION	63
KONCEPT	65
OBEHÖRIGA ÄGA TILLTRÄDE	70
Stammarna	71
Rotvältan	73
Klotterplanket	75
Dalgången	76
Utkiksperrongen	77
Trattarna	80
Värnet	81
 KAPITEL 4 – DISKUSSION	 82
ARBETSPROCESSEN	83
RESULTATET	86
 REFERENSER	 93
SKRIVET MATERIAL	93
FOTOGRAFIER OCH ILLUSTRATIONER	94

INLEDNING

Varför står det en tom t-banestation mitt i skogen? Så löd rubriken till en artikel som fångade vårt intresse våren 2016. Likt många andra hade vi aldrig hört talas om den övergivna stationen Kymlinge, men däremot minns vi skräckhistorier om spöktåget Silverpilen från när vi var yngre. Tåget som en flicka klivit på och sedan aldrig blivit sig lik igen. En annan variant av berättelsen var att tåget stannade på en öde station där flickan gått av och att hon några veckor senare hittades död i skogen intill.

Kort efter vi läst artikeln om Kymlinge besökte vi utställningen *Abandoned* på Dansk Arkitektur Center i Köpenhamn. Fotografier av herrgårdar, sjukhus och nöjesfält som av olika anledningar lämnats åt sitt öde väckte blandade känslor hos oss båda. Bilderna var lockande och spännande, men på samma gång kusliga. De visade på alltings ständiga förfall och hur natur tar över en plats efter att människan lämnat den och slutat att organisera. Det fick oss att ifrågasätta det tillrättalagda idealet och hur det vilda i staden städas undan.

Vi har båda bott i Stockholm och upplevt den gröna staden med fina parker i centrala lägen. Men utöver finparkerna tenderar grönskan i Stockholm, likt grönskan i många andra städer att vara fragmenterad och ofta ha låg rekreativ kvalitet. Berg i dagen, svår topografi och andra faktorer som begränsar bostadsbyggandet lämnar otillgängliga så kallade grönytor som snarare blivit över än från början prioriterade. Samtidigt är urbaniseringen ett faktum och Stockholm beräknas öka med 100 000 invånare på tre år (Stockholms stad 2017). En utmaning för stadsplaneringen är därför att säkra tillgången till den bostadsnära naturen, att göra den tillgänglig och skapa tydliga ingångar (Boverket 2007, s. 9).

I konkurrensen om stadens ytor anser vi att alla platser, även urbana vildmarker, borde användas till sin fulla potential samt bidra till lättillgängliga och varierade upplevelser. Resonemanget rymmer dock en stor komplexitet både i fråga om vad maximal potential innebär och om vem som avgör detta. Möjligtvis bidrar redan dessa ruffiga vildmarker till de varierade upplevelsena vi söker i staden, just på grund av att de är lämnade. Tillgängliggörandet av en sådan plats skulle således kunna innebära att dess värde går förlorat och att stadens variation av upplevelser minskar.

Diskussionen om Kymlinges framtid har pågått sedan 70-talet, men hittills har platsen lämnats orörd. Kymlinge har således blivit till en urban vildmark och tunnelbanestationen en urban ruin som minner om svunna planer och stadsbyggnadsideal. Utställningen i Köpenhamn och mytbildningen kring Kymlinge station är båda tecken på människans fascination för det lämnade. Otaliga forumtrådar och tidningsartiklar om Kymlinge station vittnar om den spänning och mystik vi upplever hos platser som är byggda för människan, men som saknar mänsklig aktivitet. Vi frågar oss hur platsens kvalitet kan skyddas, lyftas fram och samtidigt tillgängliggöras. I en tid då förtätningen tär på stadens grönområden, hur kan vi som landskapsarkitekter ta oss an Kymlinge för att öka närheten till natur och samtidigt förvalta den varierade upplevelsen som platsen ger till staden?

URBAN WILDSCAPE

där naturlig snarare än mänsklig inverkan är det som formar landskapet, framförallt i form av spontan växtlighet (Jorgensen 2012, s. 1).

BAKGRUND

Enligt FN (United Nations 2013, s. 9) bor omkring hälften av jordens befolkning i storstäder och prognoser tyder på att siffran kommer att ha stigit till närmare 70 % år 2050. Statistiska centralbyrån (Karlsson 2015) bekräftar att trenden även gäller i Sverige, där storstädernas befolkning kommer öka med en tredjedel under de kommande 40 åren.

TILLGÅNG TILL NATURVISTELSE

Trots att Sverige är ett land rikt på grönska så minskar grönyterna i takt med att städerna växer. Samtidigt är den upplevda tillgången av natur ofta mindre än den faktiska; byggnation av vägar, bostäder och annan infrastruktur skapar barriärer som minskar nåbarheten till naturområden trots att de finns nära oss (Boverket 2007, s. 9). Att naturen existerar är således inte en garanti för att naturen är tillgänglig för människan i staden. Boverket (2007, s. 11) har tagit fram en tankemodell till arbetet för säkrad tillgång till den bostadsnära naturen. Modellen är en treenighet där det måste tas hänsyn till aspekterna tillgång, nåbarhet och kvalitet för att ett naturområde ska vara värdefullt ur ett rekreativt perspektiv. Beroende på områdets typ och läge kan däremot aspekterna väga olika tungt. I innerstaden väger i många fall nåbarheten och kvaliteten tyngst då tillgången ofta är begränsad (Boverket 2007, s. 11). Boverkets definitioner på aspekterna lyder:

Relevansen av Boverkets tankemodell styrks av en dansk studie från 2007 där forskarparet Nielsen & Hansen undersökte sambandet mellan avståndet till och användandet av grönytor. Undersökningen visade att ju längre bort från bostaden grönområdet ligger desto färre gånger besöker vi det. Att många inte tar sig till grönytor längre bort hade ofta att göra med bristande tillgänglighet till grönytan (Nielsen & Hansen 2007, s. 843). Boverket lyfter förbättrade kollektivtrafikförbindelser samt säkra gång och cykelstråk som en lösning för att överbrygga barriärer mellan bostad och natur (Boverket 2007, s. 50).

År 2012 tog Sveriges riksdag fram tio friluftsmål som avser att bevara och förbättra tillgången till natur och friluftsliv (Naturvårdsverket 2015, s. 7). De tio målen utgår från allemansrätten och syftet sammanfattas av att *alla människor ska ha möjlighet att få naturupplevelser, välbefinnande, social gemenskap och ökad kunskap om natur och miljö* (Naturvårdsverket 2015, s. 7). Naturvårdsverket skriver att ett ökat utövande av friluftsliv kan gynna hela befolkningen, men för att uppnå ett jämlikt friluftsliv är det viktigt att både fysiskt, mentalt och emotionellt tillgängliggöra de platser där naturen kan upplevas (Naturvårdsverket 2015, s. 8-9). Viktigt att poängtera är att Naturvårdsverket (2015, s. 14) definierar friluftsliv som *vistelse utomhus eller i natur- eller kulturlandskap för välbefinnande och naturupplevelser utan krav på tävling*. Således ingår både vistelse i park och på fjället i denna definition av friluftsliv. De vanligaste aktiviteterna utgörs av nöjes- och motionspromenader, vistelse i skog och mark samt trädgårdsarbete (Naturvårdsverket 2015, s. 14).

I rapporten *Friluftsliv 2014*, från Naturvårdsverket, har Fredman och Hedblom (2015, s. 28-29) med en enkätundersökning utforskat hur utövandet av friluftsliv skiljer sig mellan olika grupper i samhället. Resultatet visar att skillnaderna är förhållandevis stora inom kategorierna ålder, kön, bostadssituation, utbildningsgrad, inkomst, bakgrund och funktionsvariation. De grupper inom varje kategori som ägnar sig minst åt friluftsliv visade sig enligt undersökningen vara:

- personer mellan 24-65 år
- personer som angav sig som män
- boende i storstäder
- personer utan universitetsutbildning
- boende i mindre bemedlade hushåll
- personer som själva har, eller har en förälder som vuxit upp utanför Europa
- de som ansåg sig ha någon funktionsnedsättning

Samma enkät undersökte även anledningen till dessa skillnader och vilka faktorer som hindrar vissa grupper från att spendera tid i naturen. Den största anledningen visade sig vara avsaknad av tid, men 40 % av de svarande saknade även tillgång till lämpliga platser för friluftsliv och nästan 20 % saknade transportmöjligheter dit (Fredman & Hedblom 2015, s. 30).

MÄNNISKANS MILJÖMÄSSIGA PREFERENSER

Att människor spenderar tid i naturen har positiva effekter för den enskilda individens hälsa och välbefinnande, men även för samhället i stort i och med en friskare befolkning (Naturvårdsverket 2015, s. 8). Vi lever idag ett allt mer stillasittande liv och åtskilliga undersökningar visar på en ökning av psykiska och fysiska livsstilsrelaterade sjukdomar i västvärlden (Nielsen & Hansen 2007, s. 839).

Forskarparet Stephen och Rachel Kaplan är specialiserade på miljöpsykologi och mest kända för sina studier av naturens effekt på människors hälsa och välmående. I deras bok *With people in Mind* (1998), skriven tillsammans med Robert Ryan, skriver de att dagens informationsrika samhälle riskerar att påverka oss negativt genom att ständigt kräva koncentration och uppmärksamhet. Med få möjligheter till återhämtning löper vi större risk för mental utmattning (Kaplan, Kaplan & Ryan 1998, s. 18).

Kaplan och Kaplan har identifierat fyra egenskaper hos en mentalt stärkande miljö. Dessa berör både människans fysiska och mentala värld och centralt i konceptet är människans förmåga att fantisera (Kaplan et al. 1998, s. 18). Den första egenskapen beskrivs med orden *being away*, att komma bort från det som orsakar utmattning. Den andra egenskapen som krävs kallar de *extent*, vilket kan översättas till omfång och innebär att en plats för återhämtning kräver en viss vidd och gränslöshet, som i sin tur kan ge en känsla av att befinna sig i en annan värld. *Fascination*, den tredje egenskapen, menar de adderar det positiva till platsen; *being away* betyder nödvändigtvis inte att platsen är trevlig, men med möjligheten att fundera, resonera, interagera och känna igen skapas ett intresse för platsen och känslan av fascination. Den fjärde och sista egenskapen hos en stärkande plats benämner författarna som *compatibility*, vilket utgörs av platsens kompatibilitet mellan besökarens intention och de miljömässiga omständigheterna. Det vill säga hur väl besökarens förväntningar matchar det miljö kräver och erbjuder, och vice versa (Kaplan et al. 1998, s. 18-21).

I artikeln *Mellan fascination och fruktan – hur vild natur i urban miljö påverkar hälsa och välbefinnande* redogör Konijnendijk & Annerstedt (2012, s. 234) för en annan teori om hur människan relaterar till sin omgivning. Teorin bygger på ett plats-rymd-förhållande som författarna använder för att beskriva vår relation till den urbana naturen. *Plats* talar för ett begränsat och förmänskligat område, något vi är anknutna till och upplever som hem och trygghet (Konijnendijk & Annerstedt 2012, s. 234). *Rymd* å andra sidan är mer abstrakt. I motsats till *plats* står *rymd* för frihet och spänning, vilket samtidigt kan medföra en känsla av fara och exponering (Konijnendijk & Annerstedt 2012, s. 234). På så vis menar författarna att begreppet *rymd* kan beskriva vild natur i närhet till städer, där den vilda naturen fungerar som en fristad för stadens

befolkning. Begreppen samspelar således med varandra och är båda essentiella för människan i hennes sökande efter trygghet och risktagande om vartannat (Konijnendijk & Annerstedt 2012, s. 234).

I samma artikel lyfter författarna Konijnendijk och Annerstedt (2012, s. 232) det särskilda värdet av urbana vildmarksområden, områden som i föregående stycke beskrivs tillhöra kategorin *rymd* inom plats-rymd-förhållandet. De menar att den urbana vildmarken har en speciell roll som komplement till stadspark, trädgårdar och välkontrollerad stadsgrönska då den kan erbjuda andra kvaliteter och upplevelser, såsom en starkare anknytning till naturen och en förståelse för naturliga förlopp. Urbana vildmarker kan även verka stressdämpande och fungera som en tillflyktsort i vardagen. Vad vildmark är och hur den uppfattas har dock förändrats genom åren. Historiskt sett har vildmark beskrivits ur ett dualistiskt perspektiv där människan är separerad från den orörda naturen (Konijnendijk & Annerstedt 2012, s. 234). Idag har begreppet fått en bredare användning och man talar om *urban vildmark*, vilket även rymmer vissa stadsnära grönområden. Den urbana vildmarken präglas av låg skötsel och kan således inkludera natur som spontant uppstått på övergivna platser (Konijnendijk & Annerstedt 2012, s. 234).

Den vilda naturen har både positiv och negativ influens på människan, vilket går hand i hand med hur synen på vildmarken har förändrats. Fram till romantiken associerades dessa platser med enslighet och fruktan, för att sedan mötas med fascination. Känslan för '*det sublima*' kom att användas för att beskriva upplevelsen av vildmark då begreppet sublimt står för vördnad och hängivelse, med visst inslag av fruktan (Konijnendijk & Annerstedt 2012, s. 234). Vidare skriver författarna att den tudelade känslan av vördnad eller fascination tillsammans med fruktan än idag präglar västvärldens syn på en övergiven och vild plats. Artikeln exemplifierar situationer där naturen imponerar och känsla av det sublima kan uppstå: *i mötet med vilda djur, med naturens kraft (t.ex. orkaner och översvämningar), vid överväldigande situationer (såsom inför ett mäktigt bergsmassiv) samt vid okontrollerbara händelser (att gå vilse i en stor skog)* (Konijnendijk & Annerstedt 2012, s. 234).

URBANA RUINERS UPPKOMST

I de flesta städer världen över finns ett stort antal urbana ruiner, som ett resultat av en starkt fluktuerande kapitalism under 1900-talet (Edensor, Evans, Holloway, Millington & Binnie 2011, s. 65). En om vartannat blomstrande och krisande ekonomi har starkt påverkat den industriella utvecklingen, produktionen och därmed samhällets uppbyggnad.

I växande städer har nya satsningar gjorts på attraktiva områden. Flera av de industriella ruinerna har då

med *URBAN RUIN* menar vi...
... ett av människan konstruerat
stadsbyggnadselement som lämnats att förfalla.

Kymlinge station. Foto: Doccov 2015. Publicerad med tillstånd av upphovsrättsinnehavaren.

rivits, byggt om till bostäder, kontor eller andra verksamhetslokaler med den industriella karaktären som en estetisk tillgång (Edensor et. al 2011, s. 65). De ekonomiska upp- och nedgångarna fortsätter dock att lämna byggnader och platser efter sig, som i mindre attraktiva områden glöms bort och lämnas att förfalla.

URBANA RUINER LOCKAR

Urbana ruiner rymmer något som fascinerar många människor. Trots att den mänskliga aktivitet som ägt rum från början inte längre existerar, pågår en annan typ av aktivitet på många lämnade platser – så kallad *urban exploration* vilket kan förklaras som ett utforskande av urbana miljöer som vanligtvis inte besöks. Platserna erbjuder andra aktiviteter och upplevelser än vad den snabbväxande, urbaniserade och gentrifierade staden gör (Edensor et. al 2011, s. 65).

Bradley L Garrett, fotograf och forskare inom humanistisk geografi, publicerade år 2014 studien *Undertaking recreational trespass: urban exploration and infiltration*, baserad på sitt fyra år långa samarbete med en brittisk urban exploration-grupp. Syftet med studien var att få en insikt i rörelsen och förstå drivkraften bakom den. Urban exploration beskrivs ofta som ett intrång för nöjes skull, för den egna njutningen av att upptäcka platser och bryta gränser (Garrett 2013, s. 1). Garrett själv menar däremot att urban explorers på ett lekfullt sätt även utövar en typ av politisk aktion, där deras adrenalinfyllda jakt efter orörda och avlägsna platser också är en motreaktion till dagens övervakade, kontrollerande och uteslutande samhälle. Vidare förklarar Garrett (2013, s. 3) att urban exploration inte handlar om vandalism, utan de lever efter

den etiska koden *taking only pictures and leaving only footprints* (tar bara bilder och lämnar endast fotspår, fritt översatt).

Garrett (2013, s. 6) resonerar kring varför dessa rörelser attraheras av platser som övergivits och förfallit. Han menar att en stor drivkraft är friheten i att uppleva essensen av en plats utan övervakning eller förskönande filter. Vidare spekulerar Garrett (2013, s. 10) kring den växande rörelsens effekt på samhället och menar att det ökade antalet publicerade fotografier, böcker och berättelser om urban exploration tillsammans kan bidra till förändringar i den enskildes rätt till staden. Han sammanfattar sin studie med resonemanget att:

...urban explorers, despite their disparate backgrounds, beliefs, goals and motivations, all want a past they can touch, a present they can feel and a future they can write themselves into.

(Garrett 2013, s. 11)

I kapitlet *Playing with ruins*, i boken *Urban Wildscapes*, beskrivs hur industriella ruiner erbjuder platser för lek och aktiviteter som stimulerar fantasi och upptäckarglädje. Övergivna platser är dock inte bara en källa för utforskande, aktivitet och lek. Andra företeelser, mer eller mindre legala, som inte får plats i städerna äger ofta rum här (Edensor et. al 2011, s. 66). Det kan handla om dumpning av sopor, temporära boplatser eller prostitution. Platserna har ofta starka ekologiska värden då övergivenhet tillåter vegetation och djurliv att sprida sig fritt (Edensor et. al 2011, s. 66).

Två karaktäriserande faktorer för urbana ruiner nämns i kapitlet. Bristen på övervakning är den första, vilket bibehåller ruinernas karaktär och spänning. Platsen blir en frizon från det rena, underhållna och strukturerade samhället där hälsa och säkerhet går först (Edensor et. al 2011, s. 66). Detta skapar en icke-normativ plats där flora, fauna och människor kan husera fritt, vilket attraherar inte bara nyfikna besökare utan även människor som är exkluderade i det normativa samhället (Edensor et. al 2011, s. 66).

Den andra karaktäriserande faktorn som skiljer urbana ruiner från andra miljöer är att sättet som miljön och materialen används på skiljer sig från det förutbestämda syftet. Miljöns materiella omvandling – dess förfall, utspridda objekt och diffus materia – skapar en atmosfär som manar till interaktion med något främmande och samtidigt uppmuntrar till lek och expressiva uttryck (Edensor et. al 2011, s. 67). Den ruffiga och ovårdade miljön, med allt från bilvrak och trasiga kläder till sly och ogräs, ger andra typer av sinnesintryck då lukter, texturer, ljud och synupplevelser skiljer sig från det städade urbana samhället (Edensor et. al 2011, s. 67). Dessutom finns inte den konventionella uppfattningen om att platsen och dess föremål är någons egendom. Platsen är sedan länge definierad som obrukbar, vilket gör att kreativiteten och den fysiska aktiviteten upplevs oändligt fri (Edensor et. al 2011, s. 67).

PLATSIDENTITET

Oavsett skalan på ett gestaltningsprojekt relaterar det alltid till ett större sammanhang. Varje projekt är således en pusselbit i en större helhet, men även i ett lokalt sammanhang (Carmona, Tiesdell, Heath & Oc 2010, s. 47). Som designer är det därför viktigt att se det unika med varje plats som en värdefull resurs, och använda det så att gestaltningen bidrar till sin kontext på bästa sätt. Men hur detta ser ut varierar mellan olika områden (Carmona et al. 2010, s. 48). Ett område med en redan sammanhållen karaktär kräver en varsam och genomtänkt design som passar in, medan det motsatta öppnar upp skapandet av en ny karaktär. Vad karaktär betyder är dock svårt att sätta fingret på och en plats kan kännetecknas av flera olika kvaliteter. I många områden kan det vara viktigare att beakta de sociala och kulturella kvaliteterna än de fysiska (Carmona et al. 2010, s. 48).

Vad definierar en plats och vad skapar platsens identitet? I boken *Place identity, participation and planning* diskuterar Hauge & Jenkins (2005, s. 4) betydelsen av begreppen *space*, *place* och *identity* (fritt översatt: rum, plats och identitet). De menar att *rum* beskriver ett fysiskt avgränsat område – en geografisk position som kan lokaliseras med koordinater. Även *plats* kan ses om ett geografiskt område. En *plats* präglas både av dess objektiva faktorer såsom topografi, siktlinjer och möjligheten att orientera sig, men även av varje individs personliga reaktion och

tolkning av de fysiska förutsättningarna. Till skillnad från *rum* innefattar *plats* minnen, tolkningar och våra visuella, auditiva och taktila upplevelser av platsen (Hauge & Jenkins 2005, s. 4). En *plats* är alltså mer än bara den geografiska positionen och det är *identiteten* som gör ett *rum* till en *plats*. Författarna beskriver relationen mellan begreppen enligt följande:

Though latitude and longitude identify a location, they do not give identity to a place. It is interpretation and narrative that give identity and it is identity that transforms space into place.

(Hauge & Jenkins 2005, s. 5)

Hauge & Jenkins (2005, s. 5) skriver att det är relevant att som planerare beakta platsens karaktär och identitet för att bevara kvaliteter då ett område omgestaltas. Samtidigt poängterar de att var individs upplevelse av en plats och tolkning av dess identitet inte är helt intuitiv och subjektiv. Upplevelsen av platsidentitet är starkt påverkad av vad andra människor berättar för oss, men även av vår bakgrund och faktorer såsom socioekonomisk status, kön, ålder, etnicitet, nationalitet och utbildningsgrad (Hauge & Jenkins 2005, s. 5).

KYMLINGE

Kymlinge är ett naturområde i norra delen av Sundbybergs kommun (Andersson 1998, s. 18). Området har en strategisk placering i ett av Stockholms mest utvecklingstäta områden (Andersson 1998, s. 19). I en beräkning från trafikförvaltningen lyfts den sociala nyttan av en exploatering då de omkringliggande stadsdelarna Hallonbergen, Kista, Rinkeby och Akalla har relativt låg socioekonomisk status där många lever med ekonomiskt bistånd (Trafikförvaltningen 2015 s. 80).

I kapitlet *Det odefinierade landskapet – exemplet Kymlinge* i boken *Urbanismer* beskriver författaren Anna Storm (2016, s. 196) området som ett odefinierat stadsomgärdat naturlandskap. Storm talar om Kymlinge som ett överblivet mellanrum i staden, ett wildscape och en frizon som erbjuder andra möjligheter än den urbana miljö vi är vana vid. Hon menar att både Kymlinges historia och samtid är representativa för ett odefinierat stadslandskap, då de karaktäriseras av statusen i-väntan-på. Kymlinge omgärdas av bostadsområden och industrier men har, trots sitt läge i en växande storstad, av olika anledningar förblivit obebyggt (Storm 2016, s. 196).

Genom naturområdet går också tunnelbanans blå linje mot Akalla. Mellan stationerna Hallonbergen och Kista finns en, sedan tidigt 1970-tal, halvfärdig station i Kymlinge (Storm 2016, s. 196; Andersson 1998, s. 1). På broar löper tågrälsen in över Kymlinge från söder, och i höjd med stationens perrong fortsätter den i tunnel genom berget mot Kista (Andersson 1998, s. 1). Spåret är regelbundet trafikerat av tåg och området är därför

Kymlinge ligger i Sundbyberg Stad och angränsar till kommunerna Solna, Stockholm och Sollentuna.

avspärrat och stationen förbjuden att beträda. Förutom motionärer och hundägare är stationen ett välbekant besöksmål för urbana utforskare (Storm 2016, s. 203).

Kymlinge är en del av Järvafältet, som under första halvan av 1900-talet användes som militärt övningsfält (Andersson 1998, s. 1). I takt med Stockholms utbredning utanför tullarna blev Kymlinge ett attraktivt område för exploatering och ett omdebatterat ämne för markägare, planerare, exploitörer, politiker och allmänheten. Tunnelbanestationen är således ett bevis på att platsen aldrig varit bortglömd och en symbol för alla de planer som aldrig genomförts (Andersson 1998, s. 1).

Under den långa debatten har många idéer presenterats. I början på 1980-talet, då efterfrågan på bostäder i Stockholm var låg, framkom idéer som golfbana, travbana, ishall och kraftvärmeverk (Storm 2016, s. 199). På senare år har det handlat mer om kontor- och bostadsbyggande. Den huvudsakliga markägaren är det statliga fastighetsbolaget Vasakronan. De har vid flera tillfällen startat samarbetsprojekt med Sundbybergs kommun och olika konsultfirmor samt arbetat för ett ökat stöd för en exploatering bland de boende i Sundbyberg (Storm 2016, s. 199).

I diskussionen ryms många åsikter. Det finns de som ur ett regionalt sammanhang menar att en exploatering skulle läka det segregerade nordvästra Stockholm, andra värderar det lokala naturområdet högt och menar att det

måste bevaras för rekreation. Dessutom ligger Kymlinge i utkanten av Sundbybergs kommun och avskilt från kommunens övriga bebyggelse och infrastruktur vilket använts som argument emot bebyggelse (Storm 2016, s. 200). Det finns dock de som ser en medelväg. En urban utforskare har på ett internetforum presenterat följande idé:

... hade juh vart coolt med stationen öppen där den är nu, ganska coolt som "stad" att kunna skryta med att vi har faktigt t-bana rakt ut i naturen ;)

urban utforskare (Roadrunner 2008)

Sundbybergs tidigare kommunalråd Jonas Nygren (S) har haft liknande tankar:

Vi skulle kunna ha en tunnelbanestation mitt i ett naturområde. Det är bara att sätta på sig skidorna och åka.

Jonas Nygren (Ekström 2015)

PROBLEMMFORMULERING

För att skapa en hållbar stad krävs det god tillgång på högkvalitativa grönområden och bostäder, men att kombinera ett ökat bostadsbyggande med bevarande av grönområden är svårt. Därför är det relevant att undersöka varje grönområdes värde och potential i avseende att långsiktigt garantera en hållbar, kvalitativ och demokratisk stad. Tätt bebyggelse minskar tillgången till grönytor i stadernas centrala delar och större krav ställs på den tätortsnära naturens närhet och kvalitet.

Vi vill i det här arbetet omgestalta en urban ruin för att undersöka hur den kan öka tillgängligheten till stadsnära natur. En stor utmaning för oss är att förstå och beskriva platsens identitet. Urbana ruiner har utan tvekan en speciell atmosfär – påtaglig men samtidigt svårfångad. En abstrakt mystik, som både är skräckinjagande och förtjusande är kanske just det som tilltalar många människor. Kanske beror platsens sublimitet på att den är övergiven. Vad händer då om platsen omgestaltas för att inbjuda fler besökare? Kan vi i en gestaltning bevara den sublimes karaktären och samtidigt förstärka platsens identitet?

SYFTE OCH MÅL

Syftet med arbetet är att visa hur den urbana ruinen Kymlinge tunnelbanestation, med omgivande urbana vildmark, kan gestaltas för att lyfta platsens identitet och sublimes karaktär samt öka närheten till natur i en växande storstad. Förslaget ämnar poängtera vikten av att erbjuda varierade upplevelser i staden och visa på ett av många alternativa framtidsscenarier för Kymlinge, förutsatt att stationen tas i bruk.

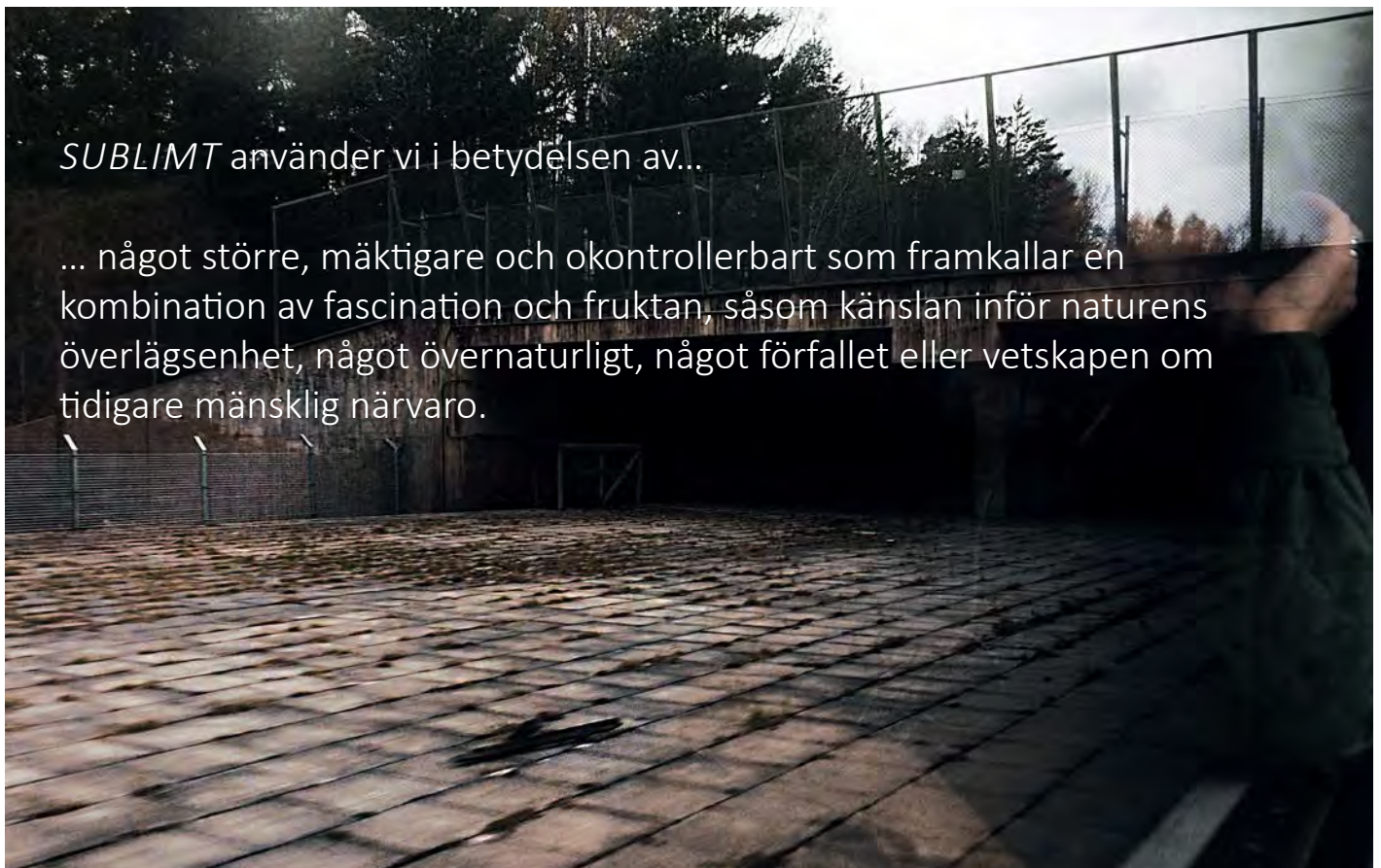
Målet är att genom vår gestaltning och process visa på ett förhållningssätt som tagit liten plats i den offentliga diskussionen. Förslaget ska fungera som diskussionsunderlag för kringliggande kommuner. Arbetet är även tänkt att inspirera vid gestaltning av andra urbana vildmarker och urbana ruiner.

FRÅGESTÄLLNINGAR

- Hur kan en gestaltning av Kymlinge tunnelbanestation förbättra närheten till, och förhöja upplevelsen av urban vildmark?
- Hur kan en urban ruin med omgivning gestaltas för att lyfta platsens identitet och bevara den sublimes karaktären?

SUBLIMT använder vi i betydelsen av...

... något större, mäktigare och okontrollerbart som framkallar en kombination av fascination och fruktan, såsom känslan inför naturens överlägsenhet, något övernaturligt, något förfallet eller vetskapen om tidigare mänsklig närvaro.

Kymlinge station. Foto: Doccov 2017. Publicerad med tillstånd av upphovsrättsinnehavaren.

METOD

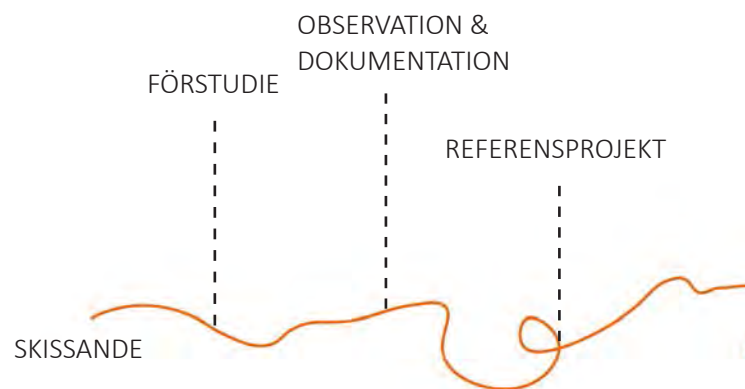
För att besvara arbetets frågeställningar har vi använt flera metoder. Metoderna presenteras nedan i kronologisk ordning som vi genomförde dem. *Förstudie* samt *Observation och dokumentation* gjorde vi för att förstå platsens förutsättningar och vad i historien som bidragit till dessa. I *Studie av referensprojekt* vände vi blickarna utåt och analyserade andra projekt vars syfte skiftat från produktion – till övergiven – till rekreation. Med *Täthetsvandringar* undersökte vi den sinnliga upplevelsen av platsen för att få en djupare förståelse av platsens karaktär och identitet. Idégenereringsmetoden *Vad om?* tillät oss att tänka bortom invanda gestaltungs-grepp och föreställningar om besökarnas behov. Genom *Modellbygge* testade vi våra idéer i den rätta miljön utan att vara på plats. Metoden *Skissande* var insprängd i hela processen och under alla moment.

FÖRSTUDIE

Förstudien gjorde vi dels för att få en djupare förståelse av platsens historia och betydelse, dels för att kunna använda oss av kunskaper om platsen i vårt gestaltungsarbete. Studien gjordes utifrån det tidigare examensarbetet *Dragkampen om Storstadsmark* av Ulf Andersson från 1998 som utreder Kymlingeområdets politiska historia. Vi har även använt Vasakronans och Sundbyberg Stads rapporter *Nästa Kymlinge: en utställning och diskussion om Kymlinges framtid* från 2005 och *Plattform Kymlinge: Förslag till utveckling av stad och natur i Kymlinge* från 2006. Rapporterna är en del i det visionsarbete som skett inför en eventuell stadsdelsutveckling i Kymlinge och vi fick ta del av dessa genom Vasakronan. Resultatet presenteras i en tidslinje med de händelser som har förändrat platsens förutsättningar och bidragit till att stationen idag står övergiven.

OBSERVATION & DOKUMENTATION

För att beskriva platsens sammanhang och fysiska förutsättningar inventerade vi området i olika skalor. Med hjälp av sökverktygen www.hitta.se och <http://kartor.stockholm.se> gjorde vi en övergripande studie och kartlade Kymlinge station i en större kontext. Entréer till området samt vägar och motionsstigar i Ursviks naturområde illustrerades i en karta över platsens sammanhang. Genom platsbesök den 6 mars 2017 gjorde vi sedan en observation och fotodokumentering av stationens närmsta omgivning. Vi studerade områdets topografiska och auditiva förutsättningar samt vegetation och byggda element. För att förmedla intrycken av de mest dominerande materialen bilddokumenterades platsens texturer. Bilderna sammanställdes i ett fotokollage för att visa samspelet mellan platsens vegetation och de byggda elementen. Som Edensor et. al. (2011, s. 67) skriver, karaktäriseras en urban

ruin av förfall, utspridda objekt och diffus materia. Därför dokumenterades de objekt som vanligtvis inte karaktäriserar en skogsmiljö och sammanställdes i ett fotokollage.

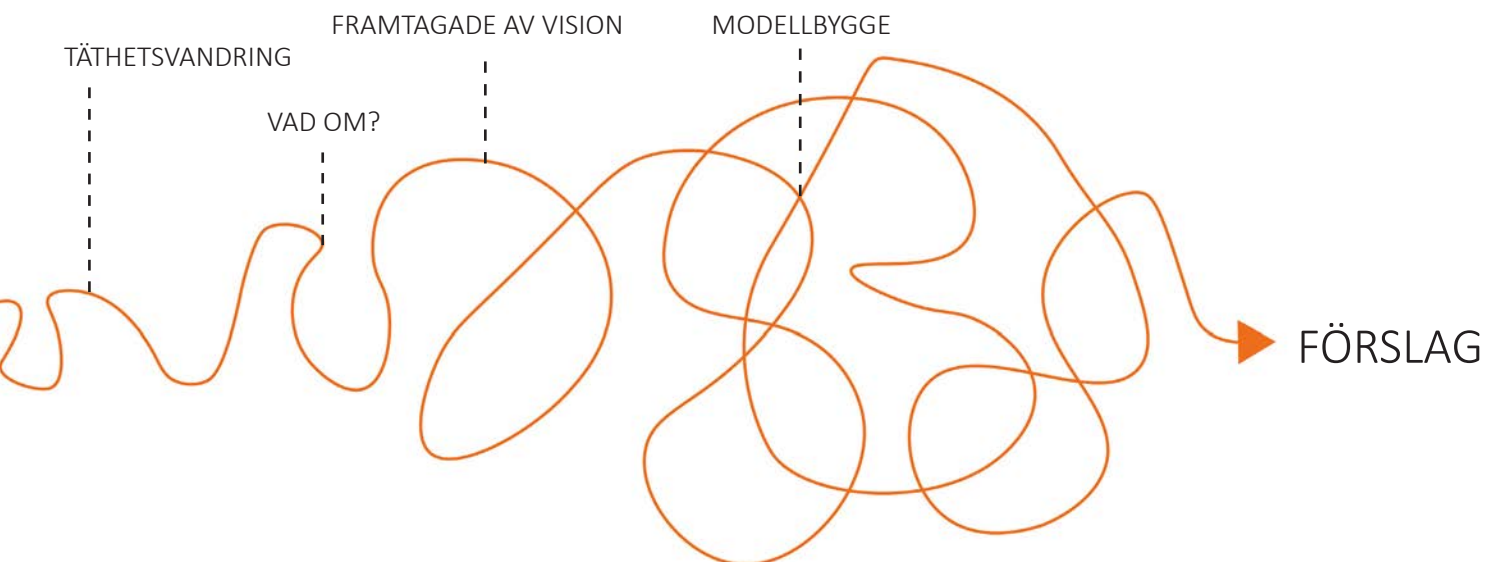
STUDIE AV REFERENSProjekt

I studien av referensprojekt undersökte vi andra liknande situationer. Gemensamt för de studerade projekten är att platserna ursprungligen syftat till produktion, sedan övergivits och slutligen omformats till allmänna platser för rekreation. Vi begränsade antalet referensprojekt till fyra stycken. Tre av de valda projekten har någon av oss besökt, vilket gjorde dem lättare att studera. Det fjärde projektet, Allmannaljuvet, valdes då det ligger närmare skog och natur, vilket gav en variation i studien, och för att projektet hade en tydlig ambition att berätta om platsens historia. Syftet med studien var att få inspiration till vår egen gestaltning och att, i framtagandet av vår vision, kunna relatera till färdiga projekt. Inledningsvis tog vi reda på information om projekten. Vi använde sökverktyget Google.com samt arkitekturwebbsidorna archdaily.com, architonic.com och lanzine.com för att hitta digitala källor som beskriver projekten. För tryckta källor användes *Libris*, de svenska universiteten och högskolornas gemensamma bibliotekskatalog. Sökorden var projektens respektive namn samt arkitekterna bakom projekten. Vi letade efter information om platsernas historia samt vilka koncept och riktlinjer som använts inför den nya gestaltningen.

De tre förutsättningarna som styrde vilka referensprojekt vi studerade.

Illustrationen beskriver den kronologiska ordningen i vilken metoderna utfördes.

ANALYS AV REFERENSProjekt

Under tiden vi läste om respektive projekt noterade vi olika aspekter som karaktäriserar dem, såsom högt antal besökare, litet ingrepp, stadsnära. Vi samlade på oss flera aspekter och valde sedan ut vilka som var relevanta att analysera, det vill säga de aspekter som berörde ställningstaganden inför vårt idéförslag. Dessa ställningstaganden handlade om vem platsen ska välkomna, vilken upplevelse vi vill skapa, och hur platsen bör designas för att skapa den upplevelsen. Därför utformades kategorierna *besökare*, *upplevelse*, *design*. Relevanta aspekter som berörde dessa kategorier valdes ut och en motstående aspekt formulerades för att passa vår analysmodell där olika kontrasterande aspekter ställdes mot varandra. *Hög besöksfrekvens* ställdes mot *låg besöksfrekvens*, *vilt* mot *tillrättat*, *konstruerat* mot *autentiskt*. Sedan graderades alla fyra

projekten på en skala mellan dessa kontrasterande aspekter. Graderingsskalan gav oss möjlighet att urskilja karaktärsdrag hos respektive projekt och tydliggöra några av de beståndsdelar som påverkar deras platsidentitet. Förutom de textmässiga beskrivningarna av projekten användes egna upplevelser och bilder från våra tidigare besök för att analysera projektens slutgiltiga resultat. Vi valde att illustrera analysen med hjälp av en graderingsskala från den ena aspekten till den andra då aspekterna inte nödvändigtvis är rena dikotomier. Frågor skrevs för att förtydliga vad vi diskuterat vid varje aspektpar. För att förtydliga hur vi kommit fram till de olika graderingarna och synliggöra våra diskussioner under analysen skrevs en sammanfattande text till varje som lyfte fram vad vi ansåg vara respektive projekts särskilda styrkor och det vi inspirerades av.

De projektspecifika aspekterna som analyserades var:

BESÖKARE

Låg besöksfrekvens – Hög besöksfrekvens	Hur många besökare har platsen?
Svåråtkomligt – Lättåtkomligt	Hur lätt är det att ta sig dit?
Låg tillgänglighet – Hög tillgänglighet	Hur lätt är det att ta sig runt på platsen?
Lokalbefolkning – Turister	Hur långväga besökare har platsen?
Smal målgrupp – Bred målgrupp	Vilka tar sig dit?

UPPLEVELSE

Röra – Se	I vilken grad är det möjligt att interagera med platsen?
Smälter in – Kontrasterar	I vilken grad upplevs designen smälta in i omgivningen?
Vilt – Tillrättat	Hur städad upplevs platsen?
Ikke kommersiellt – Kommersiellt	Upplevs platsen förknippad med konsumtion?

DESIGN

Litet ingrepp – Stort ingrepp	Vilken omfattning har ingreppet?
Autentisk – Konstruerad	Hur mycket har designen fysiskt förändrat platsen?
Ursprunglig vegetation – Anlagd vegetation	Är vegetationen naturlig eller anlagd av människan?
Ursprungliga byggda element – Anlagda byggda element	Hur mycket fysiska tillägg har gjorts?

Bilden är ett exempel från *Urbana nyanser av grönt: Om grönskans roll i en förtätad klimatsmart stad*, där Louise Bårdén (2015, s. 52-53) genom täthetsvandring beskrivit upplevelsen av ljud längs en slinga genom Göteborg.

ANALYS – TÄTHETSVANDRING

I syfte att finna vilka aspekter som skapar Kymplinges platsidentitet ansåg vi det viktigt att djupgående undersöka upplevelsen av platsen. Vi sökte därför ett verktyg för att illustrera sinnliga intryck och fann en metod som kallas *Density walk* (*Täthetsvandring*, fritt översatt). Metoden är baserad på tidigare konstnärliga metoder utvecklade av bland annat Richard Long. Long analyserade inte uttryckligen täthet, utan han skapade representationer av besökta platser genom att vandra, samla på sig föremål, och göra egenhändiga notationer för att senare reproducera landskapet någon annanstans (Wingren, Alsanius, Karlén & Lidström 2015, s. 39).

Täthetsvandring har med inspiration av detta utvecklats till en subjektiv och intuitiv gestaltningsmetod som syftar till att konkretisera upplevelsen av vegetation, men även vegetationen i relation till det byggda och till människan (Svensson & Wingren 2013, s. 1). Metoden innebär en vandring där den undersökande personen utgår från begreppet täthet, både den fysiska och den upplevda tätheten, och sedan visualiserar upplevelsen längs en linje som representerar promenaden (Svensson & Wingren 2013, s. 3). Metoden har även visat att täthet kan representeras av mer abstrakta aspekter än av bebyggelse och vegetation, såsom tätheten av mänsklig aktivitet, väder och sinnesintryck (Svensson & Wingren 2013, s. 5).

Täthetsvandringar har utförts av landskapsarkitekt-studenter inom masterkursen *Site, concept and theory* på Alnarp och år 2012 gjordes vandringen i Malmö och år 2013 i Helsingborg (Wingren et. al 2015, s. 39). På så sätt har metoden successivt utvecklats. Inför den förstnämnda vandringen var instruktionerna föga strukturerade. Studenterna fick själva tolka och illustrera *upplevd täthet* längs en slinga genom Malmö, där endast sträcka och riktning var fastställd (Wingren et. al 2015, s. 39). Detta resulterade i en mångfald tolkningar kring begreppet täthet där inte bara bebyggelse utan även väderlek, tidpunkt på dagen och årstid hade stor påverkan på den upplevda tätheten. I Helsingborg fick studenterna analysera de förvalda temana *ljud, ljus, lukt, doft, smak, grönska* och *gråhet*, vilket visade att upplevd täthet kan visualiseras diagrammatiskt även i mer specifika teman (Wingren et. al 2015, s. 40). I en analys av metoden konstaterar författarna att viss allmängiltig kunskap om platsen kan utrönas om samma vandring utförs av en större grupp, vid samma tillfälle (Wingren et. al, s. 39).

Vi utgick från tillvägagångssättet med förvalda teman då vi bedömde det lättare att analysera platsen genom att bryta ner den i kategorier, istället för att ta oss an platsens generellt upplevda täthet. I kapitlet *Playing in industrial ruins* i boken *Urban Wildscapes* (Edensor et. al., 2011, s. 67) skriver författarna att upplevelsen av faktorerna *textur, lukt, ljud* och *synupplevelse* i urbana ruiner skiljer sig från hur de upplevs i det övriga urbana miljön. I valet av teman till vår täthetsvandring utgick vi därför ifrån dessa faktorer, men ändrade två av dem för att bättre passa vår metod. Textur ändrades till *taktilitet* då känsel-, balans- och kroppssinnet också påverkar hur vi upplever en plats. Dessutom blev en vandring på temat synupplevelse svårt att utföra då vi till stor del registrerat de visuella intrycken under vår observation och dokumentation. Däremot hade vi inte utforskat hur långt synupplevelsen sträckte sig vid de olika platserna i området. Detta kan beskrivas som upplevelsen av *rumslighet*, det vill säga den visuella tolkningen av plats och dess gränser. Vi beslutade därför att utföra en vandring på temat rumslighet. *Lukt* var, som beskrivet ovan, tänkt att utgöra ett tema, men dessvärre utfördes vandringarna en kylslagen dag i slutet av mars då knappt några dofter kunde urskiljas. Därför ströks temat lukt.

Vi genomförde metoden på plats den 23 mars 2017 och vandrade en sträcka som vi ritat upp på en karta efter det tidigare besöket. För att lära känna platsen ansåg vi det viktigt att inkludera både stationsområdet och dess omgivning i vandringen. Slingans dragning syftade till att täcka in områdets miljömässiga variationer och baserades på iakttagelser från tidigare platsbesök och inventering.

Vid utformningen av slingan satte vi därför upp följande kriterier för att uppnå en miljömässig variation:

Slingan skulle...

... passera genom både Norra Kymlinge och Igelbäckens naturreservat.

... löpa längs med hela stationsområdet.

... inkludera tät vegetation och öppen gräsmark.

... löpa genom närliggande skog på båda sidor om stationen.

... passera kvarlämningar från både stationens byggnation och den militära verksamheten.

... löpa längs anlagda stråk i varierande storlek och genom områdets terräng.

Med hänsyn till kriterierna blev slingan 1,3 kilometer lång. Den startade och slutade strax norr om stationen. Vid utförandet vandrade vi slingan flera gånger och undersökte olika teman för varje vandring. Vi vandrade utan att samtala, för att inte påverkas av den andres upplevelser. Det var viktigt att upplevelserna registrerades intuitivt och därför presenterades de visuellt på det sätt som intuitivt förmedlade upplevelsen bäst. Till sist jämförde och diskuterade vi våra upplevelser och sammanställde varje tema i en ny gemensam illustration.

Information från hörsel-, lukt-, smak-, känsel- samt balans- och kroppssinnet formar tillsammans upplevelsen av en plats. Därför blev det relevant att, som hjälp i gestaltningarbetet, illustrera vår sammanlagda, subjektiva upplevelse av vandringen. Detta gjordes i form av ord som förklarar känslor och kroppsliga reaktioner. De starkaste och mest upplevda känslorna skrevs i större storlek. Orden ströks sedan över med färg, rött för att illustrera positiva reaktioner, och blått för att illustrera negativa reaktioner.

IDÉGENERERING – VAD OM?

Metoden *Vad om?* går ut på att skapa en mångfald av idéer i en situation där flera olika målgrupper är beroende av slutresultatet (Michanek & Breiler 2007, s. 120-121). Metoden är ursprungligen utformad inom produktutveckling, men vi ser möjligheter i att använda metoden även inom landskapsarkitektur trots att det tillkommer ytterligare parametrar att ta hänsyn till vid en platsspecifik design. *Vad om?*-metoden liknar ett rollspel där ett antal roller förbereds innan idégenereringen börjar (Michanek & Breiler 2007, s. 120-121). Rollerna ska representera de målgrupper som idéförslaget kan beröra. Utifrån förberedda vardagsscenarier går metoden sedan ut på att försöka tänka ur deras perspektiv, det vill säga hur de hade velat ha resultatet (Michanek & Breiler 2007, s. 120-121).

Vi använde metoden som ett verktyg att generera innovativa idéer samt tänka utanför invanda mönster och föreställningar om utformning samt behov hos framtida besökare. Därför ansåg vi det nödvändigt med en utveckling av metoden i syfte att undvika stereotypa scenarier. Med utgångspunkt i målgruppen *Tunnelbaneresenärer inom Storstockholm med ett intresse av att besöka natur* tog vi fram ett antal kategorier som skulle kunna hjälpa oss i vår idégenerering. För att underlätta genomförandet av metoden och inte få för komplexa scenarier begränsade vi antalet kategorier till fem. För att undvika generalisering valde vi att avstå kategorierna könstillhörighet, socioekonomisk bakgrund och etnicitet och istället fokusera på personernas syfte med besöket. Därför valdes istället kategorierna *ålder, funktionsvariation, tidpunkt, eventuellt sällskap och syfte med besöket*. För att undvika stereotypa scenarier skrev vi tio exempel till varje kategori på lappar och drog därefter en lapp ur varje kategori för att sammanställa tio scenarier. På så vis lät vi slumpen avgöra hur scenarierna komponerades. Ett exempel på möjligt scenarier är:

En 60-årig person med social rädsla kommer till Kymlinge station 22.00 i augusti med en vän för att åka skidor.

Vilken lösning vill den personen då ha för att kunna tillgodogöra sig platsen?

Vi var medvetna om risken att orealistiska och även oetiska scenarier skapas. Exempelvis *ett barn kommer till platsen med sitt barn* eller *att en person kommer till platsen i december för att plocka bär*. Men då detta var en idégenereringsmetod såg vi snarare orealistiska scenarier som en möjlighet att skapa mer innovativa idéer.

Metodiskt arbetade vi sedan utifrån respektive scenario, presenterade en roll i taget och skissade ned idéer. Vi ritade till sist rent idéerna så att de blev lättförståeliga och tog med oss dem i det fortsatta skissandet.

FRAMTAGANDE AV VISION

Med utgångspunkt i analyserna av de fyra referensprojekten samt våra studier och analyser av Kymlinge tog vi fram en vision för vår utformning. Inför visionsarbetet återgick vi till vad vi lyft fram som inspirerande hos referensprojekten. Sedan diskuterades det i relation till Kymlinges förutsättningar och möjligheter: *På vilket sätt kan vi lyfta platsens identitet? Vad anser vi vara möjligt att skapa på denna plats?* Resultatet av våra diskussioner presenterades grafiskt i samma graderingsschema som användes i analysen av referensprojekten och förklarades sedan förklarades mer utförligt i text. Därefter formulerades vår sammanfattande visionstext.

SKISSANDE

Skissandet var en metod som följde oss under hela gestaltungsarbetet. Metoden kom att ta sig olika uttryck och ha olika syften beroende på var i processen vi använde den. Birgerstam & Nord (1997, s. 6) beskriver skissandet som en, för arkitekten, sökande metod. Metoden kan användas i flera syften och stadier i en process, men det viktiga är att skissen fungerar som en bearbetning av något komplext. Skissande kan användas såväl under arbetets gång som för beslut. Skissen fungerar som en intuitiv handling från hjärnan till pennan och genom upprepade skisser varvade med reflektioner och dialoger nås slutligen ett resultat (Birgerstam & Nord 1997, s.7). Vi använde skissandet i syfte att generera idéer men också för att undersöka och kommunicera idéer oss emellan och slutligen komma fram till ett resultat.

MODELLBYGGE

Området runt Kymlinge station är starkt präglad av topografin, vilket gör att landskapet inte helt kommer till rätt med endast tvådimensionella kartbilder. Som komplement till det övriga skissandet byggde vi därför en modell. Modellen gjorde det möjligt för oss att testa våra gestaltningsidéer i ett tredimensionellt landskap, men även att senare presentera idéerna för de som själva inte besökt platsen. Modellen ger en överblick av gestaltningen och hur våra olika installationer står i relation till varandra och tunnelbanestationen. Dessutom visar modellen hur tilläggen förhåller sig till platsens rumslighet, topografi och vegetation.

Modellen byggdes i skala 1:500. Skalan valdes för att få en storleksmässigt hanterbar modell där hela arbetsområdet rymdes samtidigt som installationerna skulle framträda tydligt. I skala 1:500 representeras en verklig meter med 2 mm i modellen. Vi använde därför kartong med tjockleken 2 mm och byggde upp modellen utefter höjdkurvor. Modellen byggdes i en nedtonad färgskala för att ge fokus åt våra tillägg är gjorda i vit kartong.

Genom skissande i modell testade vi våra tillägg i ett tredimensionellt landskap.

KAPITEL 1

STUDIE AV REFERENSPROJEKT

PROJEKTBESKRIVNING: SCHÖNEBERGER SÜDGELÄNDE

Berlin, Tyskland | Anläggningsår: 2008-2009 | Arkitekt: Group Odious | Ursprungsfunktion: Järnväg | Öppettider: 9.00-skymning | Entréavgift: 1 Euro (gratis under 14 år)

Bild av de överväxta järnvägsspåren bland lövskogen i Schöneberger Südgelände, tagen i august 2016.

Schöneberger Südgelände Naturpark är ett 18 hektar stort grönområde i stadsdelen Tempelhof, nära centrala Berlin. Platsen var från början en godsbangård som successivt utvecklades efter andra världskriget för att slutligen stängas år 1952 (Langer 2012, s. 152). Bangården, som ligger i forna Västberlin, lämnades efter stängning orörd eftersom Östberlin efter kriget fortfarande hade den juridiska makten över alla bangårdar (Langer 2012, s. 153). Spåren, infrastrukturen och en strikt övervakning gjorde platsen otillgänglig för allmänheten och vegetationens naturliga succession fick utvecklas utan mänsklig påverkan (Langer 2012, s. 153).

Femtio år senare, tack vare ett starkt engagemang från Berlins invånare, gjordes en ekologisk utredning, som visade att platsen hade en av den mest värdefulla

floran och faunan i hela staden. Naturen hade utan mänsklig påverkan utvecklat ett fascinerande landskap av gräsmarker och djungellika skogar (Grün Berlin Gruppe u.å.). Området blev därefter naturskyddat och man beslöt att öppna det som en naturpark för allmänheten, där den naturliga successionen fick sätta ramarna för utformningen (Langer 2012, s. 154).

DESIGN

Syftet med utformningen var att gynna ovanliga arter, möjliggöra för besökare att uppleva ett landskap med ekologisk hög diversitet, och samtidigt åskådliggöra platsens förändring från bangård till vildmark (Langer 2012, s. 155). Man stod då inför två utmaningar: Hur skulle platsen kunna offentliggöras utan att skada dess unika flora och fauna, och i vilken grad skulle man

Från en trappa och en tunnelmynning blickar man ut över den vildvuxna naturen. Vad som är lämningar eller mordenas tillägg är inte uppenbart. Bilderna är tagna i augusti 2016.

En tegelmur vilar på järnvägsslipers i trä och öppningar i spången låter träd och vegetation ta plats. Mittenbilden är tagen i november 2015, de andra två är tagna i augusti 2016.

kontrollera den rådande naturliga dynamiken. För att hitta en balans mellan naturlig dynamik och kontrollerade processer anammades därför tre gestaltungsprinciper: *Definition av rumstyper, tillgänglighet och bevarande av natur- och kulturelement* (Langer 2012, s. 155). Rumstyperna definierades till *Hyggen*, som öppnades upp och expanderades, *Dungar*, som rensades för ökat ljusinsläpp, och *Trädbestånd*, som tilläts växa obehindrat. En medveten och planerad förvaltning av vegetationen blev således det övergripande designgreppet i naturparken, med syfte att bevara den vildvuxna karaktären (Langer 2012, s. 157). För att tillgängliggöra naturen utan att skada den anlades gångvägar av metall 50 cm upphöjda från marken. Stråkens dragningar följde tågrälsens linjära mönster, i kombination med nya stråk för att möjliggöra rörelse även i tvärgående riktning.

Tunnlar och broar användes för att leda stråken i olika nivåer (Langer 2012, s. 156). Konstnärsgruppen *Odious* fick sedan uppdraget att arbeta med bevarande och upprustning av kulturelement. Flera utvalda lämningar sparades, såsom järnvägssignaler, vattenkranar, ett ställverk och ett vattentorn (Langer 2012, s. 157).

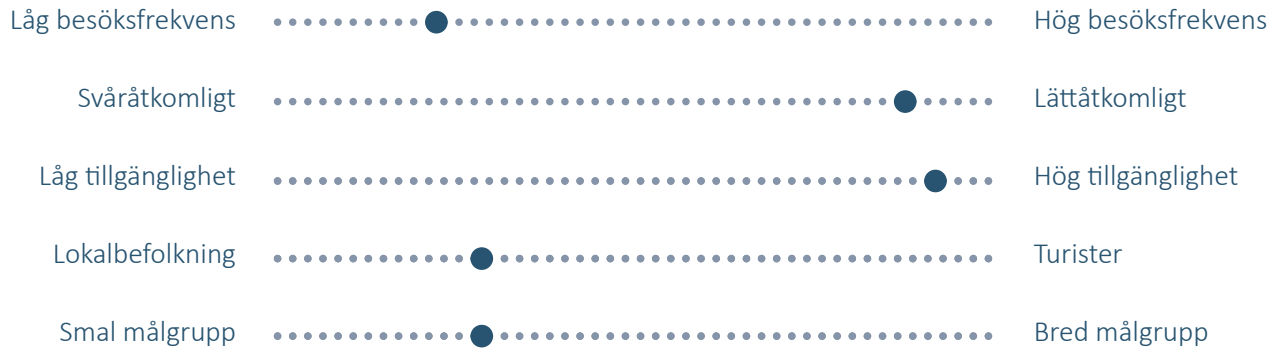
Med sitt stadsnära läge och kontrasten mellan vildvuxen natur och postindustriell karaktär är naturparken idag ett populärt besöksmål för gemene man, fotografer och konstnärer (Grün Berlin Gruppe u.å.). Schöneberger Südgelände Naturpark är ett exempel på hur natur och kultur i samspel kan framhäva varandra.

ANALYS: SCHÖNEBERGER SÜDGELÄNDE

Här presenterar vi vår analys av Schöneberger Südgelände grafiskt i ett graderingsschema följt av en djupare förklaring i text utifrån de tre kategorierna Besökare, Upplevelse och Design.

BESÖKARE

UPPLEVELSE

DESIGN

BESÖKARE

Parkens centrala läge i Berlin gör den lättåtkomlig. Den marknadsförs som ett populärt besöksmål för gemene man, men efter egna besök kunde vi konstatera att den inte är särskilt välbesökt. De flesta användarna uppskattas snarare utgöras av historie-, fågel- och landskapsintresserade samt konstnärer och fotografer. Projektet har riktat sig till en bred målgrupp, men det starka fokuset på ekologi bjuder inte in till aktivitet vilket smalnar av målgruppen avsevärt. Tillgängligheten är god längs med spängerna, men för den som vill ta sig upp i utkikstorn är trappor den enda vägen.

UPPLEVELSE

Platsens historia är närvarande och kontrasten till den omgivande staden skapar melankoli. Vegetationen upplevs bevarad, vild och inte skött trots att den är starkt kontrollerad. Det är däremot inte möjligt att interagera med naturen då besökaren hänvisas till att följa spängerna, vilket begränsar användandet av platsen. Parken fokuserar istället på att visa upp den natur som utvecklats under den övergivna tiden. Den får därför en stark museikaraktär där du som besökare ska beskåda snarare än beträda naturen. Platsen upplevs inte kopplad samman med kommers. Det sker ingen försäljning i området, men entréavgiften och öppningstider förstärker museiupplevelsen ytterligare, och begränsar även vem som kan besöka platsen och när.

DESIGN

Vi bedömer att omgestaltningen har inneburit ett litet ingrepp, både fysiskt och visuellt, och designen smälter in väl i landskapet. De småskaliga tilläggen har skett med varsamhet och sparsmakade materialval, anpassade till platsens historia och de ursprungliga byggnaderna. Stundtals är det svårt att avgöra vilka som är ursprungliga lämningar respektive nya tillägg. All vegetation är naturlig och bevarad från platsens tid som övergiven och många av de ursprungliga byggda elementen har utnyttjats och inkorporerats i den nya gestaltningen.

VI INSPIRERAS AV

det enkla designgreppet, de minimalistiska tilläggens estetik och den vildvuxna naturen.

PROJEKT BESKRIVNING: ALLMANNAJUUVET

Sauda, Norge | Anläggningsår: 2016 | Arkitekt: Peter Zumthor | Ursprungsfunktion: Zinkgruva | Öppettider: Café och galleri öppet mellan 19 juni och 18e augusti | Entréavgift: Ingen entréavgift

Besökscentret för den övergivna gruvan ligger i en bäckravin som vätter västerut i riktning mot Saudafjorden. Här syns cafébyggnaden med utsikt över dalen.

INTRODUKTION

Sedan 1994 har Norska statens vegvesen arbetat med att utveckla 18 turistvägar i det norska landskapet. Naturattraktioner, rast- och utsiktsplatser har pryts med konst, design och arkitektur. Med kombinationen norsk natur och kultur är tanken att skapa något större (Visit Norway 2017). Projektet Norges nationella turistvägar beräknas vara slutfört 2023, omfatta drygt 20 mil landsväg och kosta drygt tre miljarder norska kronor (Nasjonale turistveger u.å.a).

Längs turistvägen i Ryfylke ligger en övergiven zinkgruva, Allmannajuvet (Nasjonale turistveger u.å.b). 1881 hittade lantbrukaren Gregorius Hansen Birkeland zink-, järn- och kopparmalm i ravinen och ett år senare startades Sauda gruvbolag som förvärvade arbetskraft och gruvkunskap till byn Sauda. Gruvan var i drift fram till 1899 och

sysselsatte som mest 168 gruvarbetare. De första två åren bar gruvarbetarna all malm på ryggen, men så snart en väg var anlagd användes hästar för att ta malmen från Allmannajuvet ned till fjorden för export till utlandet (Nasjonale turistveger u.å.b, Sauda ferie och fritid u.å. & Region Stavanger 2016).

Zinkpriserna på världsmarknaden varierande mycket, vilket resulterade i stundtals låga löner för gruvarbetarna (Sauda ferie och fritid u.å.). 1888 såldes gruvverksamheten till England och efter detta når gruvan sina glansdagar. Gruvsamhället låg då skilt från Sauda och arbetarna hade svårt att bli accepterade av byinvånarna. 1899, efter några tuffa år, stängdes gruvan ned och arbetarna lämnas utan inkomst. Gruvbyggnaderna lämnas då tomma i 40 år innan de säljs på auktion (Sauda ferie och fritid u.å.).

©Lars Grimsby 2015

©Per Berntsen 2016a

©Trije Kanter Zerwekh 2016

©Per Berntsen 2016b

Ovan till vänster syns toalettbyggnaderna som ligger i anslutning till parkeringen. På bilden ovan till höger syns trappan upp till parkeringen. Nedan till vänster visas gallerbyggnaden som ligger lite högre upp i ravinen. Till höger syns bjälklaget impregnerat i kreosot likt gamla järnvägsslipers.

2002 blev vägen till Allmannajuvet en del av Norges turistvägar och det var startskottet för dagens besöksattraktion. Den välrenommerade schweiziske arkitekten Peter Zumthor fick uppdraget att skapa en anläggning som skulle berätta om/kommunicera Saudas gruvhistoria och göra gruvan mer attraktiv och tillgänglig för besökare (Sauda ferie och fritid u.å.).

DESIGN

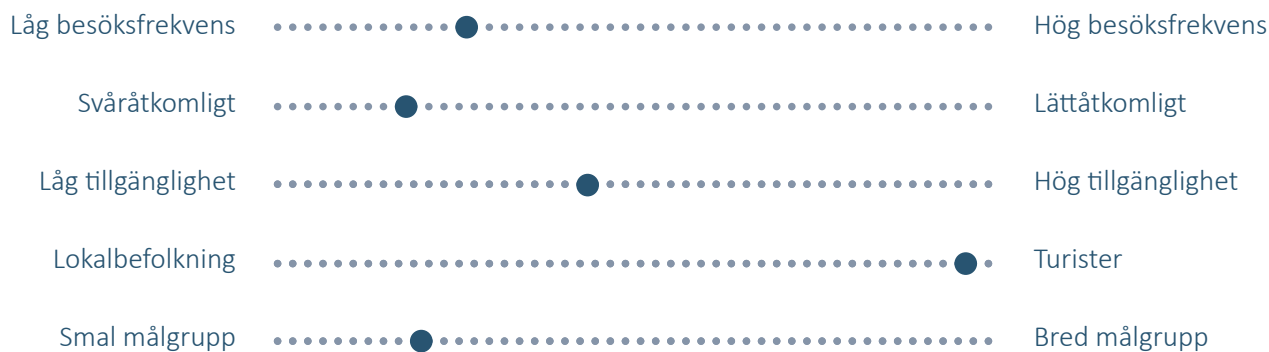
Peter Zumthor är känd för sitt kompromisslösa tillvägagångssätt (Nasjonale turistveger u.å.c). Inför designen av Allmannajuvet, Zumthors andra projekt längs Norges turistvägar, inspirerades han av Allmannajuvets historia: gruvidriften, det tuffa arbetet och gruvarbetarnas vardag. Zumthor beskriver byggnaderna som monument tillägnade gruvarbetarna som levde och dog på platsen (Sauda ferie och fritid u.å.).

För att försäkra sig om att anläggningen bevarar dels historiska och miljömässiga kvalitéer, dels upplevelsen av gruvsamhället, har Zumthor valt ett nedtonat uttryck. Arkitekturen inkluderar tre enkla byggnader: ett galleri för att berätta om gruvans historia, ett café och en toalett- och servicebyggnad. Alla är formgivna enligt en industriell arkitekturtradition. De anspråkslösa men samtidigt spektakulära byggnaderna smälter väl in i landskapet och är menade att se ut som om de alltid har stått på platsen (Sauda ferie och fritid u.å.). Det utanpåliggande bjälklaget är impregnerat med kreosot som länge använts för järnvägssliprar (Snarud 2009). Övrigt byggnadsmaterial består av plywood och juteväv. Utöver byggnaderna utgörs designarbetet av stigar, trappor stensättningar och utsiktsplats/parkering (Archdaily 2016). Parkeringen har utvidgats och stöds upp av en stenmur som gränsar mot floden Storelva (Nasjonale turistveger u.å.c)

ANALYS: ALLMANNAJUDET

Här presenterar vi vår analys av Allmannajuvet grafiskt i ett graderingsschema följt av en djupare förklaring i text utifrån de tre kategorierna Besökare, Upplevelse och Design.

BESÖKARE

UPPLEVELSE

DESIGN

BESÖKARE

Platsens läge gör den svåråtkomlig vilket i sin tur påverkar besöksfrekvensen och vilka som kommer dit. Det krävs bil för att nå platsen och antalet besökare varierar gissningsvis beroende på årstid. Att den ligger avsidet är samtidigt till platsens fördel då det framhäver dess ödsliga karaktär och den begravda gruvhistorien. Av marknadsföringen att döma riktar sig projektet Norges nationella turistvägar till långväga besökare och Allmannajuvet utgör inte en plats för vardaglig rekreation. Platsen lockar förmodligen främst arkitektur- och historieintresserade och har därför en relativt smal målgrupp. Förbipasserande kan dock troligen se en anledning att stanna till vid det vackra landskapet. Tillgängligheten på platsen har ökat men topografin gör att hela området inte är tillgängligt. Gångvägarna av grus är branta och trappor leder in till museet och caféet.

UPPLEVELSE

Naturen upplevs vild och det omgivande landskapet orört. Platsen framkallar en paradoxal upplevelse av lugn och dramatik med en anslående topografi och en begravd gruvhistoria. Gruvlandskapet framhävs av tilläggen och den överväldigande naturen står i fokus. Det är endast topografin som begränsar var du kan röra dig. Designen gör att besökaren tillåts integrera fritt med platsen. Platsen är inte kommersiell och ingen entréavgift krävs.

DESIGN

Designen innebär ett litet ingrepp där det befintliga landskapet står i fokus. Vi har inte funnit tecken på att det fanns byggda element kvar på platsen, däremot har fysiska tillägg gjorts. Trots dessa tillägg upplevs miljön bevarad och tilläggen smälter in väl. Det är svårt att avgöra vad som funnits sedan gruvtiden och vad arkitekten Peter Zumthor har bidragit med. Stensättningarna smälter väl in i det omgivande landskapet och kreosotimpregnerade bjälklag är material- och färganpassade till platsens industrihistoria. Den ursprungliga vegetationen är mer eller mindre opåverkad av tilläggen.

VI INSPIRERAS AV
*den finstilta designens material och anpassning till
topografin. Även precisionen i tilläggens placering och hur
det framhäver landskapet.*

PROJEKTBESKRIVNING: THE HIGH LINE PARK

Manhattan, New York, USA | Anläggningsår: Pågående från 2006 | Arkitekt: James Corner Field Operations och Diller Scofidio + Renfro | Ursprungsfunktion: Godsjärnväg | Öppettider: 07.00- skymning | Entréavgift: Ingen entréavgift

Den upphöjda järnvägen erbjuder många vyer längs gatorna på Lower West Side, Manhattan. Bland de gamla spåren har perenner och rosenbuskar planteras. Bilden är tagen i april 2014.

INTRODUKTION

The High Line är en 2,3 kilometer lång linjär park på västra Manhattan. Parken har anlagts på en upphöjd del av den övergivna godsjärnvägen New York Central Railroad (Wikipedia 2017). Före 1930-talet gick godstågen i gatunivå, men för att minska antalet dödsfall som orsakats av tågen beslutade man att höja upp järnvägen cirka 9 meter ovanför marken. Man lät således järnvägen skära genom kvarteren på Lower West Side, Manhattans största industriområde (The High Line 2017). Tågen levererade mejeriprodukter, kött och livsmedel från hela landet till fabriker och varuhus i huvudstaden men redan på 1950-talet började lastbilstransporter konkurrera ut godstågen. 1980 rullade det sista tåget på The High Line (La Farge 2012, s. 10). Under 80- och 90-talen lobbade markägare för att järnvägsviadukten skulle rivas, men andra såg möjligheten att återskapa en spårbunden koppling mellan West Village och Manhattans norra delar eller att använda spåren för soptransport (Dunlap 1991).

År 1999 grundades den idéella organisationen Friends of the High Line för ett bevarande och nyöppnande av The High Line som allmän plats (La Farge 2012, s. 10). Följande år blev en kamp mellan den lokala organisationen och stadens politiker och tjänstemän. Under de 25 år som

järnvägsviadukten stod övergiven förvandlades den till vad vissa kallade *a meadow in the sky* (en äng i luften) (La Farge 2012, s. 10). Vid en botanisk undersökning hittades 161 arter, både inhemska och spridda från andra delar av världen (La Farge 2012, s. 64). Något som ökade viljan att bevara the High Line var när landskapsfotografen Joel Sternfeld under ett år fotade det vilda, igenväxta landskapet. Hans foton kom att driva på ett bevarande och en öppen idéävling startades, vilken lockade 720 designteam. Vinnarna blev landskapsarkitekturfirman James Corner Field Operations tillsammans med arkitekt- och formgivningsbyrån Diller Scofidio + Renfro och växtdesigner Piet Oudolf (La Farge 2012, s. 10).

DESIGN

Arkitekternas inledande tankar sammanfattades av orden *simple, wild, quiet and slow* (fritt översatt: enkelt, vildvuxet, tyst och långsamt). Man menade att halva projektet redan var på plats och hade stor potential. Utmaningen låg i dikotomin att den öde High Line och det omgivande levande stadslandskapet skulle mötas och fungera tillsammans. (James Corner Field Operations 2015, s. 169)

I bilden överst till vänster syns de karaktäristiska bänkarna som är ett återkommande inslag i parken. Bilden under visar de avlånga betongplattorna som flyter in i rabatterna. Till höger syns den södra änden av The High Line. Bilderna är tagna i april 2014.

I projektförslaget presenteras sju olika designprinciper (James Corner Field Operations 2015, s. 168):

Autonomy and Consistency (Självständighet och kontinuitet): Det ansågs viktigt att hålla en kontinuerlig design längs parken. Den skulle hållas separerad från omgivningen men relatera till den.

Slowness (långsamhet): Utveckla en varierad och intim koreografi för att uppmuntra besökare att hålla ett lågt tempo och tillåta sig att stanna upp längs vägen.

Otherworldly (andliga): Man ville bygga vidare på och utveckla det ovanliga, vilda och *funna* platsen.

Reveal Structure (blotta struktur): Den fysiska karaktären hos järnvägsspåret skulle göras synlig och iscensättas.

Sightlines and Overlooks (siktlinjer och utblickar): Gynna nord-sydliga siktlinjer och öst-västliga vyer.

Topside and Underside (ovansida och undersida): Utforska kopplingar över och under strukturen.

Program Mix (mixat program) Utveckla ett blandat utbud av aktiviteter, under hela året och dygnet, vilka ska främja spontana möten och erbjuda erfarenhetsutbyten.

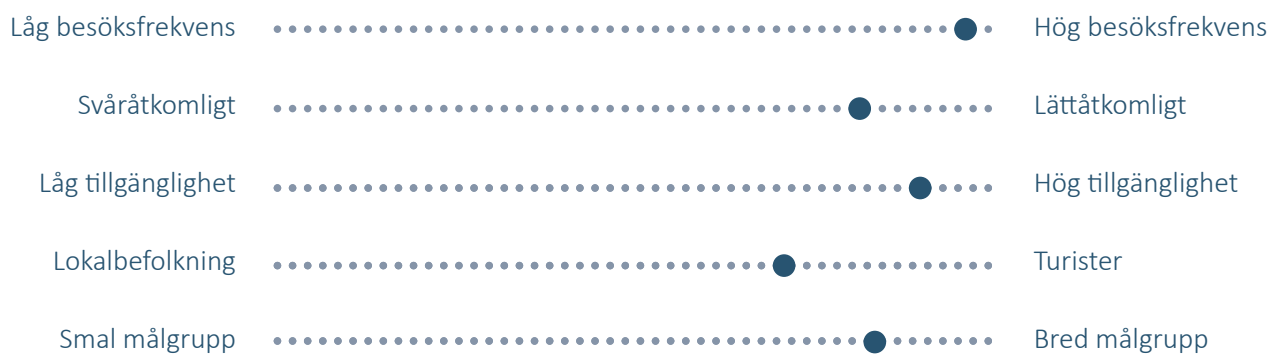
Limit Consumption (begränsa konsumtion) Begränsa en kommersiell aktivitet och utveckla kopplingar till intilliggande exploatering.

I boken *On the High Line* beskriver Annik La Farge (2012) hur designen av the High Line tagit avstamp i det självsådda landskapet som formats under de år platsen stod öde. Filosofin var enkelhet och återhållsamhet. La Farge beskriver hur parken karaktäriseras av långsgående meandrande rörelser som alterneras av vistelseytor och ytor för upplevelser. Möbleringen i form av bänkar smälter ned i de raka avlånga betongplattorna som använts genomgående i hela parken (La Farge 2012). Angående växtgestaltningen skriver La Farge att mycket fokus låg i hur växtligheten skulle utvecklas utifrån befintlig vegetation och samtidigt inkorporeras i designen och de hårdgjorda ytorna. Piet Oudolf har jobbat med variation i textur och färg. Valen av perenner, gräs, buskar och träd har dessutom baserats på arternas hårdighet och hållbarhet samt valts bland inhemska växter (La Farge 2012). Flera växtarter som fanns på platsen har tagits upp i planteringarna som idag inrymmer över 300 arter (Ermacora s. 169). På många platser har den gamla järnvägsrälsen integrerats i växtbäddarna (La Farge 2012).

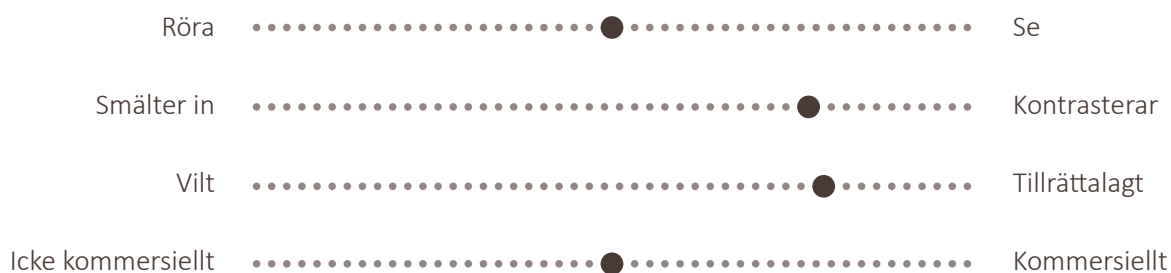
ANALYS: THE HIGH LINE PARK

Här presenterar vi vår analys av The High Line Park grafiskt i ett graderingsschema följt av en djupare förklaring i text utifrån de tre kategorierna Besökare, Upplevelse och Design.

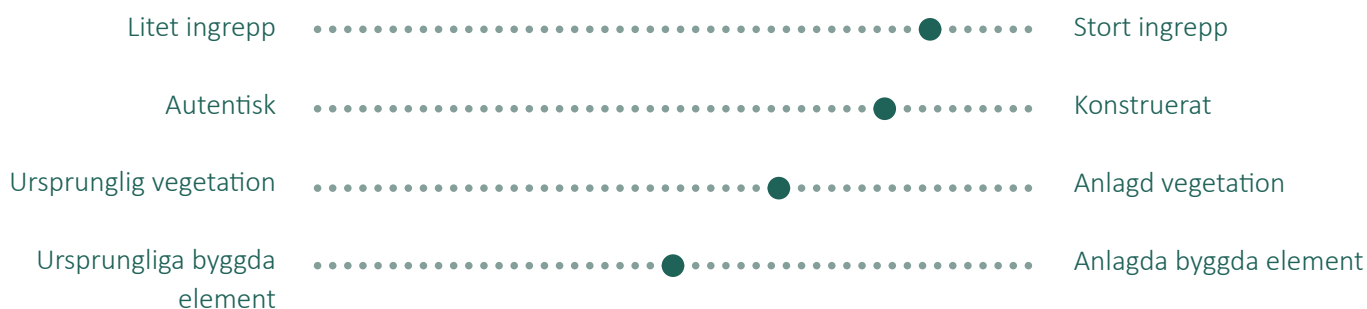
BESÖKARE

UPPLEVELSE

DESIGN

BESÖKARE

Platsen har en bred målgrupp som till stor del utgörs av turister, även om projektet välkomnar lokala aktiviteter och evenemang. Den är välbesökt tack vare en massiv marknadsföring och sitt läge i centrala New York. Vid entréerna finns både trappor och hiss, vilket gör parken lättåtkomlig trots läget ovan mark. Tillgängligheten är i det stora hela god, med slätt markmaterial utan nivåskillnader.

UPPLEVELSE

Det är möjligt att interagera med platsens hårdgjorda ytor, men planteringsytorna får ej beträdas. Fokus i gestaltningen var att visa upp New York genom siktlinjer och utblickar, vilket är tydligt längs stråket. Designen har dock förändrat platsens utseende avsevärt. Även om stommen är bevarad upplevs platsen och den gamla karaktären annorlunda jämfört med tidigare. Modern arkitektur och planteringar med hög skötselgrad gör att människans närvaro är påtaglig. Det är gratis att besöka parken men de omgivande kommersiella verksamheterna spiller över i parken och påverkar upplevelsen.

DESIGN

Vi bedömer att den nya utformningen av The High Line Park är en stor förändring och därmed ett stort ingrepp. Med inspiration från den ursprungliga vegetationen har vissa arter återanvänts men mycket är nyanlagt. Järnvägsbrons grundstomme är bevarad men det som anlagts ovanpå är nya tillägg. Platsen har gått från att vara ett öde landskap skilt från stadens brus till att idag vara en kontrollerad och högst aktiv del av staden.

VI INSPIRERAS AV

hur designen framhäver utblickar och siktlinjer och hur anläggningen på ett tillgängligt sätt möjliggör seende av staden från ovan. Vi inspireras även av växtkompositionen och att lokalbefolkningen uppmuntras att arrangera aktiviteter.

PROJEKT BESKRIVNING: PARCO DORA

Turin, Italien | Anläggningsår: 2004-2012 | Arkitekt: Lantz + Partners | Ursprungsfunktion: Industriområde fram till 1980-talet | Öppettider: Dygnet runt | Entréavgift: Ingen entréavgift

Konstruktionen efter stålverket i området Vitali skapar en central plats i parken. Den öppna ytan är flexibel och används till lek och spel. Här hålls emellanåt festivaler och marknader. Bilden är tagen i juni 2016.

INTRODUKTION

Parco Dora är en 37 hektar stor publik park i centrala Turin i Italien. Parken är anlagd på ett tidigare industriområde längs floden Dora och karaktäriseras av magnifika industrimonument bevarade från platsens förflutna (Landezine 2014). Industrialismen tog fart i Turin under slutet av 1800-talet och nådde sin kulmen i början på 1900-talet (Architonic u.å.). Industriverksamheten koncentrerades då längs floden Dora med betydande företag som Michelin och Fiat. På 1980-talet avvecklades industrin vilket resulterade i ett omfattande område av ödemark i centrala Turin (Architonic u.å.).

Under 1990-talet initierades i Turin två stadsutvecklingsprojekt som kom att vara betydande för Parco Dora. Först ut år 1993 var "Torino, Città d'Acqua" ("Turin, staden på vatten") som syftade till att förbättra och tillgängliggöra flodbankerna längs stadens fyra stora floder (Landezine 2014). År 1998 genomfördes "Programma di Riqualificazione Urbana" ("Det urbana förnyelseprogrammet") med avsikt att ge de post-industriella områdena ett nytt liv anpassat till den moderna staden (Architonic u.å.).

Parco Dora består av fem områden: Ingest, Vitali, Michelin, Valdocco and Mortara där de tre första är namngivna efter företag från industritiden (Architonic u.å.). Kontrasten mellan det dåtida och nutida är slående, då moderna trafikleder och bostadsområden möter platsens unika karaktär från det förflutna. Parkens integrering i det bevarade industriområdet, med floden Dora som ryggrad, belyser på så sätt de samhällsförändringar som staden genomgått sedan 1800-talet till idag (Architonic u.å.). Den belönades därför år 2012 med The International Architecture Award (Lantz+Partner u.å.).

DESIGN

De övergripande riktlinjerna för projektet var att binda samman parken till sin omgivning och de angränsande kvarteren, skapa tydliga kopplingar mellan parkens fem olika delar (Architonic u.å.) samt att utveckla flodbankerna längs Dora-floden (Landezine 2014). Målet var att stärka varje områdes individuella karaktär och samtidigt skapa en unison upplevelse av hela parkområdet (Architonic u.å.).

De vertikala, orangea pelarna är också lämningar efter stålverket. Betongkonstruktionerna är alla prydda med graffiti som matchar de blommande rosorna. Bilderna är tagna i juni 2016.

Intill stålverksområdet ligger området Ingest. Här har understrukturen till en laminatfabrik gjorts om till en vattenträdgård.

I området Valdocco ligger miljö- och innovationscentret *Environment Park* där klättrväxter tillåts växa över fasaderna.

Parkens gestaltning är sedan uppbyggd på följande fyra delkomponenter:

Industriella kvarlämningar utgör en stor del i den nya designen. Konstruktioner och byggnader som haft stor betydelse under industriperioden har sparats och använts i den nya gestaltningen (Architonic u.å.). Det gamla stålverket Capannone di Strippagio, Michelinfabrikens stora kylartorn och understrukturen av Ingest laminationsfabrik ligger centralt i parken. Även flodens kanal och dess betongkonstruktioner i området Valdocco har sparats. Kvarlämningarna förstärker och definierar de olika delarna av parken, deras individuella karaktärer och bidrar till parkens helhet (Architonic u.å.).

Vatten präglar området starkt på grund av floden Dora och den topografi som bildats av dess genomflöde. Flodbankens utseende varierar från en mer naturlig karaktär i den västra delen, med vegetation längs strandkanten, till att i öst vara övertäckt av betong och tidigare även av byggnader (Architonic u.å.). I den nya gestaltningen har flodbankerna i väst öppnats upp och överdäckningen i öst tagits bort för att öka tillgängligheten till och upplevelsen av vattnet (Architonic

u.å.). De industriella kvarlämningarna, som påminner om vattnets betydande roll i industrin, används idag i ett sammanhängande dagvattensystem (Architonic u.å.).

Kopplingar i form av gångvägar, ramper och trappor, mellan parkens fem delar har haft stor betydelse för upplevelsen av en sammanhängande park. En av de viktigaste elementen är länken mellan de norra delarna, en 700 meter lång upphöjd gångväg av stål (Architonic u.å.). Gångvägen, som löper 6 meter ovan mark, skapar dels en fysisk förbindelse mellan områdena Mortara, Vitali och Ingest, dels en visuell kontakt med de övriga delarna (Architonic u.å.).

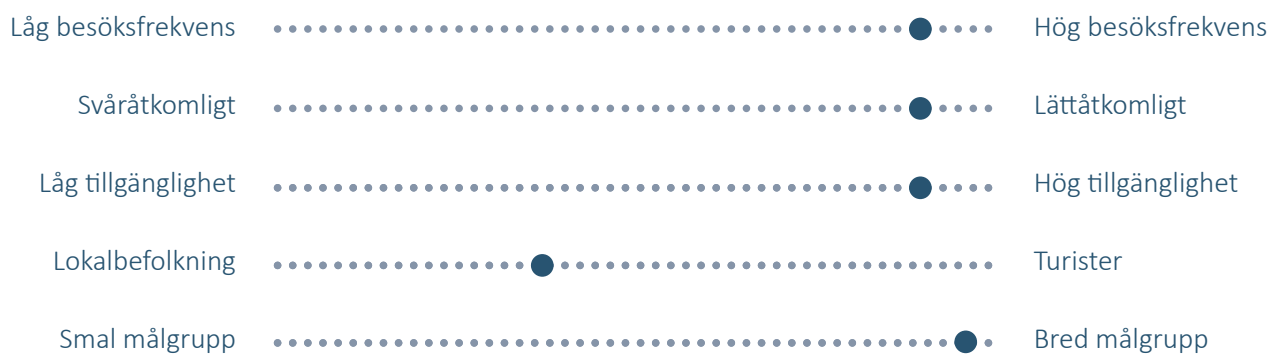
Rumsbildande vegetation används för att förstärka topografin och skärma av den publika parken från angränsande bostadsområden (Architonic u.å.). I takt med att vegetationen växer sig högre skapas skyddade rum under trädkronorna och den idag omgivande, storskaliga och dominerande bebyggelsen förväntas smälta in och utgöra en fond för parken (Architonic u.å.).

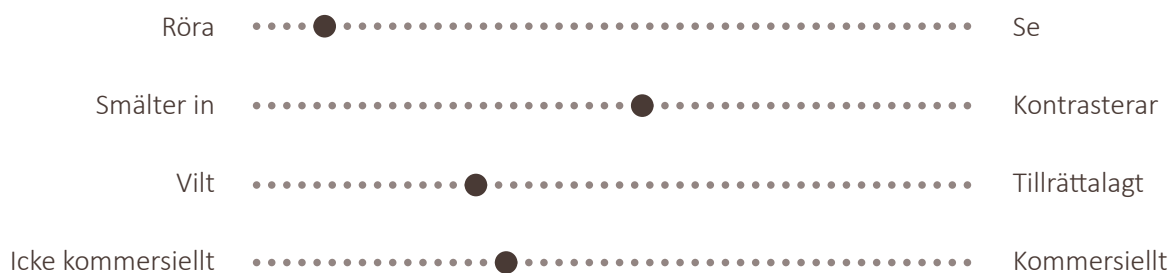
ANALYS: PARCO DORA

Här presenterar vi vår analys av Parco Dora grafiskt i ett graderingsschema följt av en djupare förklaring i text utifrån de tre kategorierna Besökare, Upplevelse och Design.

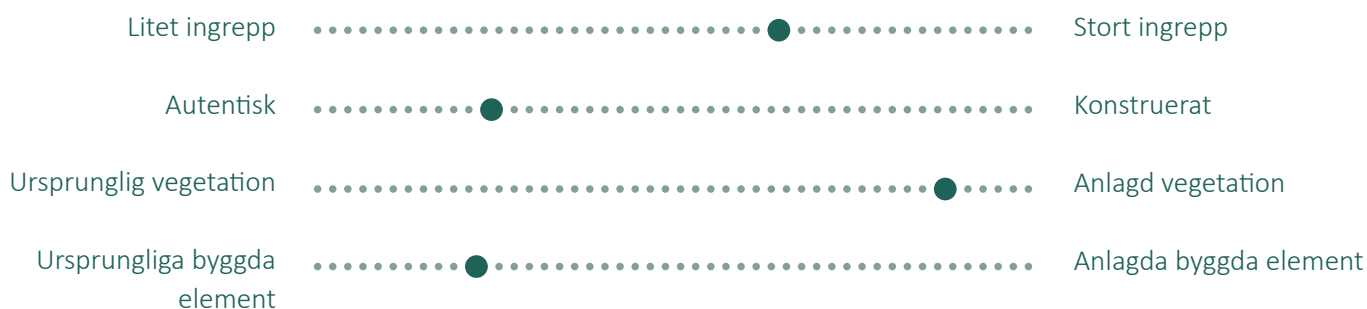
BESÖKARE

UPPLEVELSE

DESIGN

BESÖKARE

Parco Dora är lättåtkomlig till följd av sitt centrala läge, vilket också gör att den har en stor andel lokala besökare. Parken är stor och inrymmer många olika typer av platser. Målgruppen är bred tack vare platsens mångfunktionalitet, olika event och oprogrammerade ytor. Vissa delar riktar sig dock specifikt till en yngre och aktiv målgrupp. Slätt markmaterial och hissar upp till nivåskillnader gör att tillgängligheten är hög.

UPPLEVELSE

Platsen upplevs vild, men inom vissa ramar. Karaktären är fortfarande ruffig och karg på grund av graffitikonstverk och de ständigt närvarande materialen betong och stål. Växterna är valda för att passa in i industrikaraktären med en stor del tåliga växter. Samtidigt upplevs platsen styrd och koreograferad med raka, klippta kanter på planteringsytor och gräsmattor. Platsen upplevs planerad utifrån människans behov av rekreation och mötesplatser, med områdets historia som en karaktärgivande tillgång. Det är en aktiv plats med stora möjligheter att interagera med de olika elementen. Parken har ingen entréavgift och är öppen dygnet runt, vilket gör att den inte heller upplevs kommersiell. Däremot arrangeras det ibland event, vilket tidvis privatiserar delar av parken.

DESIGN

Det har skett en stor förändring från otillgänglig industrimark till allmän park. All vegetation är anlagd och det tycks inte ha funnits mycket växtlighet före omformningen. Däremot är de stora strukturerna och många byggda element bevarade och framhävda, vilket synliggör det gamla industriområdets storskaliga och råa miljö. Designen har däremot förändrat karaktären; platsen har fått ett nytt, mer lekfullt, varmt och välkomnande uttryck.

VI INSPIRERAS AV

det lekfulla designgreppet, och den demokratiska, aktiva och vardagligt rekreativa plats som Parco Dora blivit.

KAPITEL 2

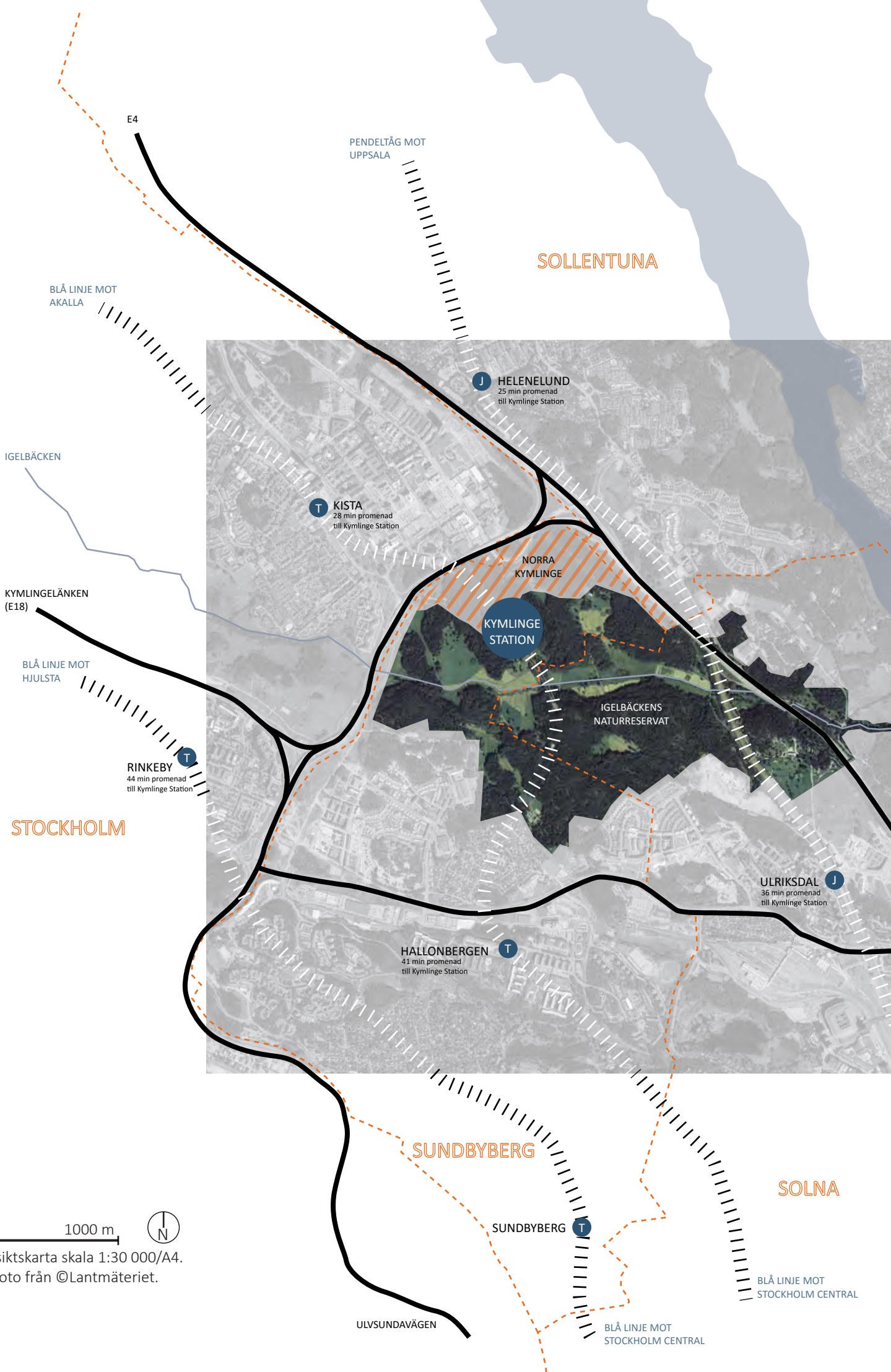

KYMLINGE EN STUDIE

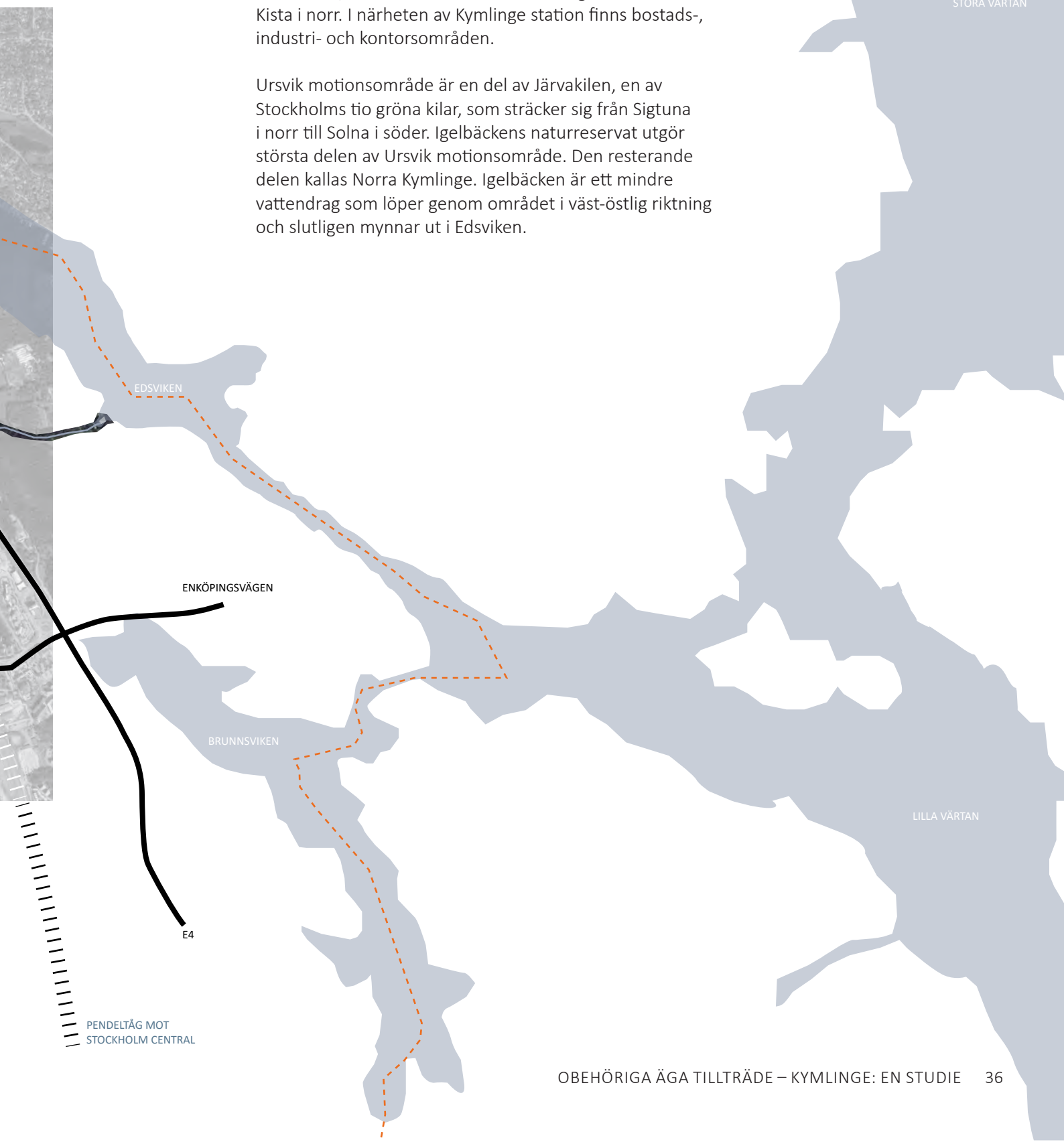

ÖVERSIKT

Kymlinge tunnelbanestation ligger i Ursvik motionsområde, åtta kilometer nordväst om centrala Stockholm på en plats karaktäriserad av gränser. Kymlinge tillhör Sundbybergs kommun och gränsar till Stockholm, Sollentuna och Solna kommun. Här möts de stora riksvägarna E4:an och E18/Kymlingelänken som tillsammans med Enköpingsvägen tydligt ramar in naturområdet. Stationen, som har varit stängd sedan den byggdes på 1970-talet, ligger längs tunnelbanans blå linje mot Akalla, mellan stationerna Hallonbergen i söder och Kista i norr. I närheten av Kymlinge station finns bostads-, industri- och kontorsområden.

Ursvik motionsområde är en del av Järvakilen, en av Stockholms tio gröna kilar, som sträcker sig från Sigtuna i norr till Solna i söder. Igelbäckens naturreservat utgör största delen av Ursvik motionsområde. Den resterande delen kallas Norra Kymlinge. Igelbäcken är ett mindre vattendrag som löper genom området i väst-östlig riktning och slutligen mynnar ut i Edsviken.

TIDSLINJE

MILITÄREN FLYTTAR TILL JÄRVAFÄLTET och skapar ett nytt stort övningsfält (Sundbybergs stad & Vasakronan 2005, s. 7).

FORNTID

Landskapet utgjordes i låglänta delar av havsvikar. Här gick båtar och området besöktes för handel jakt och fiske. Lämningar visar att fast bosättning funnits sedan 400-talet och att marken brukades. (Andersson 1998, s. 18)

Bild: Fältskytte på Järvafältet (Lantz 1950). Licens: CC (by) 2.5.

1905

1950-talet

Militärens övningsområde är som störst. Vissa delar arrenderas ut till jordbrukare. Trots högt bostadsbyggande har bostadsbristen blivit större. Många argumenterar för att avmilitärisera Järvafältet (Andersson 1998 s. 15).

KOSTNADERNA FÖR TUNNELBANAN TILL JÄRVAFÄLTET DELAS. Det kommer kommunerna Stockholm, Sundbyberg och Solna kommer överrens om (Andersson 1998 s. 28).

1963

1949

STOCKHOLMS STAD INKORPORERAR SPÅNGA och för stora delar av Järvafältet, däribland Kymlinge, till sitt territorium (Andersson 1998, s. 15).

1962

MILITÄREN LÄMNAR JÄRVAFÄLTET Planeringen av Järvafältet sätts igång. Framtidsoptimismen bland planerare är stor (Andersson 1998, s. 15-16).

1986

“NORRA SUNDBYBERG SKALL PLANERAS” presenteras av Sundbybergs fastighetskontor. Exploatering av 2500 arbetsplatser och 2500 bostäder runt Kymlinge station. Förslaget sparar friluftsområde söder om Igelbäcken inom Solnas territorium. Igelbäckens dalgång ansågs viktig att bevara. Förslaget avslås till förmån för bevarande av naturområdet (Andersson 1998, s. 30-31).

1975

SUNDBYBERGS KOMMUN TAR FRAM DETALJPLAN för bebyggelse i Kymlinge i syfte att reglera tunnelbanans framdragande genom området. (Sundbybergs stad & Vasakronan 2005, s. 8)

tidigt 1990-tal

Sundbybergs politiker bestämmer, efter långa diskussioner, att Kymlinge ska förbli oexploaterat. Arbetet med planen för norra Sundbyberg och översiktsplanen ställde frågan om Kymlinge på sin spets. Den opinion mot exploatering som uppstod under arbetet med planen för norra Sundbyberg och översiktsplanen hade stor betydelse. Bevarandeförslaget gav större politisk vinst än förslaget till exploatering (Andersson 1998, s. 33).

1991

SUNDBYBERGS FÖRSTA ÖVERSIKTSPLAN ANTAS där Kymlinge preciseras som “område med oförändrad användning”. Länsstyrelsen yttrar däremot att Kymlinge bör redovisas som ett utredningsområde. De menar att platsen visserligen har rekreativa värden men att bostäder kan motiveras på sikt p.g.a. ett centralt läge med möjlighet till god kollektivtrafik (Andersson 1998, s. 33).

1997

VASAKRONAN PRESENTERAR EN DISPOSITIONSPAN för Sydöstra Järvafältet, med Kymlinge som en av tre möjliga stadsdelar (Sundbybergs stad & Vasakronan 2005, s. 6). Planen var början på den exploatering som idag sker inom Vasakronans markområde i Stora Ursvik och Järvastaden. För Kymlinge består beteckningen “område med oförändrad användning”.

1996

ISHALL FÖRESLÅS I NORRA KYMLINGE som en konkurrent till Globen. Arenan skulle ha en publikkapacitet på 10 000. Förslaget innefattade två träningshallar 3000 p-platser, bensinstation och elektronikindustri/kontor. Man förutsatte att tunnelbanestationen skulle tas i bruk. Skanska var villiga att bygga och finansieringen skulle ske via privata aktörer. Politisk enighet i Sundbybergs kommunstyrelse kunde inte nås (Andersson 1998, s. 33-36).

REGIONPLANEKONTORET UTARBETAR EN DISPOSITIONSPAN med exploatering av Kymlinge (Andersson 1998, s. 20).

1964

1966

RAMAVTAL SKRIVS MELLAN STATEN OCH KOMMUNER runt Järvafältet. Staten behåller området sydöstra Järvafältet, vilket inkluderar Kymlinge (Andersson 1998, s. 20).

1972

TUNNELBANANS STRÄCKNING
Statens vägverk beslutar att anlägga en station i Kymlinge och dra tunnelbanan enligt ett längre alternativ. Beslutet grundade sig i ett citat från Sundbybergs kommundirektör om att en exploatering av Kymlinge skulle ske. Frågan var aldrig uppe i kommunfullmäktige (Andersson 1998, s. 33).

1968

STOCKHOLMS STADSBYGGNADSKONTOR UTARBETAR EN DISPOSITIONSPAN för exploatering av Kymlinge (Andersson 1998, s. 20). Tunnelbana med många stationer planeras för att begränsa biltrafiken och nya bostadsområden förväntas i närheten av de planerade stationerna. (Andersson 1998, s. 28).

STATENS JÄRVAFÄLTSDLEGATION PRESENTERAR STATLIG STADSDEL, en utredning som innebar en teknisk institutionsstad i Kymlinge som motivation till tunnelbanans dragning genom området och mot Akalla (Sundbybergs stad & Vasakronan 2005, s. 8).

1970

JÄRVAFÄLTET ÖVERGÅR TILL CIVIL ANVÄNDNING (Sundbybergs stad & Vasakronan 2005, s. 7).

1971

KOMMUNGRÄNSEN ÄNDRAS. Kymlinge ingår nu i Sundbybergs kommun. Därmed tar Sundbyberg över planerna för Kymlinge. Intresset svalnar för den statliga stadsdelen (Sundbybergs stad & Vasakronan 2005, s. 26)

BYGGNADSSTYRELSEN PUBLICERAR EN NY PLAN FÖR EXPLOATERING AV KYMLINGE. 5000 arbetsplatser och 2700 nya bostäder. Fokus på det sociala livet, mötesplatser och integrering med tät exploatering för att stimulera stadsbyggnadsdebatten (Andersson 1998, s. 24).

1960-talet

Åren präglades av en orubbad framtidsoptimism och makthavarna i kommunerna trodde att alla kurvor gällande befolkningsutveckling och ekonomi skulle fortsätta peka uppåt för en lång tid framåt. Med storslagna planer och lokalpatriotism tävlade kommunerna om att växa fortast. (Andersson 1998, s. 16)

1950-1985

Under dessa år ökade stor-Stockholm med 400 000 inv. men innerstaden minskade med 100 000. Staden pressas utåt och förorterna växer. (Andersson 1998, s. 15)

2017

2004

IGELBÄCKEN ANTAS SOM KOMMUNALT NATURRESERVAT. En arbetsgrupp tillsätts för att utreda markanvändningen i Kymlinge. Arbetet resulterar i Rapporten Nästa station Kymlinge (Sundbybergs stad & Vasakronan 2005, s. 6).

2006

VASAKRONAN OCH SUNDBYBERGS KOMMUN SAMARBETAR i projektet Nästa Kymlinge. Vasakronan står för finansiering och idéarbete. (Sundbybergs stad & Vasakronan 2005, s. 6). År 2006 fortsätter samarbetet under namnet Plattform Kymlinge (Plattform Kymlinge 2006, s. 3)

2015

PROJEKTET VÄRLDENS HÅLLBARASTE STADSDEL påbörjas av Vasakronan tillsammans med Urban minds. Projektet använder Norra Kymlinge som platsspecifikt exempel. (Enander, Kvarnbäck, Lindroos, Lindmarker 2017)

06/03/2017

Klockan 10.15 den 6 mars möts vi på Helenelund pendeltågstation. Med kaffetermos och mackor i ryggsäckarna var det nu dags för det första platsbesöket vid Kymlinge station. Nyfikna och spända promenerar vi de tjugo minuterna från pendeltågstationen, längs utkanten av Kistas verksamhetsområde, till Norra Kymlinge. Solen tittar stundtals fram mellan de grå molnen och när vi passerar det 118 meter höga Scandic Victoria tower virvlar en isande vind och minusgraderna svider. Vi känner oss små i den storskaliga miljön. För att nå Kymlinge norrifrån krävs kännedom om området. Kymlingelänken går i väst-östlig riktning med Kista på ena sidan och naturområdet i Kymlinge på den andra. Två tunnlar utgör de enda möjliga passagerna under den massiva barriären. Vi hittar till den ena. På andra sidan motorleden har vi lämnat bebyggelsen, men dånet av tung trafik följer med oss.

I Norra Kymlinge följer vi en väg in i naturområdet. Vegetationen som kantar vägen är tät och snårig. Det är skräpigt. Vi hittar saker som människor inte längre velat ha, burkar, fjärrkontroller, ödelagda bilar. Några hundra meter in svänger vi av till vänster, förbi en bom, och längs den nya vägen som leder oss fram till de första spåren av Kymlinge station. Stenbumlingar lagda i en rektangel markerar den planerade uppgången från stationens perrong. Moderna fornlämningar, tänker vi, och förstår att vi nått destinationen.

Efter två timmar, trots varma kläder och termoskaffe, är vi frusna och vänder tillbaka till Kista. Det krävs lite letande innan vi hittar den andra tunneln under motorvägen. Än en gång slås vi av den stora skalan med breda gator, vidsträckta parkeringar och kontors- och industribyggnader. Himlen är nu klar och luften krispig. Vi möter grupper av kollegor på lunchpromenad i solen och vi blir nyfikna på vart de är på väg.

– Känner de till vad som finns på andra sidan vägen?

HELENELUND STATION

KISTA

KYMLINGE
STATION

RINKEBY

URSVIK

JÄRVASÄNDEN

ULRIKSDAL STATION

HALLONBERGEN

KISTA

gångtunnel

bilväg

körbar väg

RINKEBY

gångtunnel

KYMLINGE
STATION

gångtunnel

gång & cykelväg

Kymningelänken

Elljusspår

bilparkering

cykel & gångväg

bilväg

URSVIK

STATIONENS SAMMANHANG

ENTRÉER OCH STRÅK

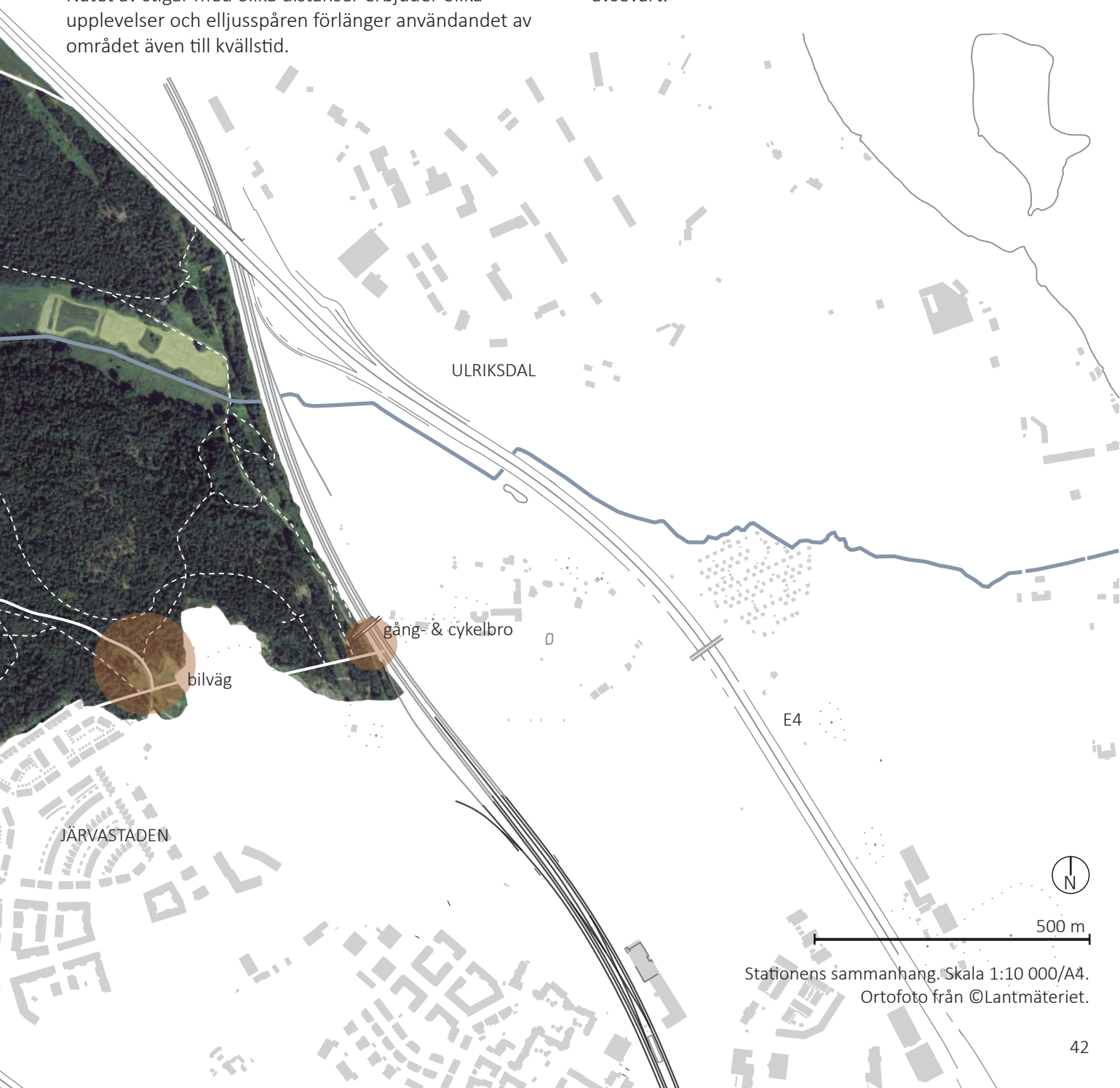
Ursvik motionsområde avgränsas, både fysiskt och visuellt, av de tre motorvägarna. Det finns ett fåtal ingångar till naturområdet och åtkomsten liksom sikten är begränsad. Under Kymplingelänken i norr finns tre gång- och cykeltunnlar, två mot Rinkeby och en mot Kista. En tunnel för biltrafik utgör ytterligare en koppling till Kista. I sydöst, över järnvägen, finns endast en gång och cykelbro. Den södra delen erbjuder något fler passager genom bostadsområdena i Ursvik. Från Järvastaden leder en skogsväg in till naturområdet som avslutas i en parkeringsplats. Härifrån löper mindre stigar in i området. Väl inne i området finns flertalet olika motionsslingor för promenader, joggingturer, mountainbike och ridning. Nätet av stigar med olika distanser erbjuder olika upplevelser och elljusspåret förlänger användandet av området även till kvällstid.

TOPOGRAFI

Området runt Kymlinge station har en varierad topografi. Igelbäcken markerar områdets lågpunkt och från Igelbäckens dal stiger marken både mot norr och söder. Stockholms sprickdalslandskap är framträdande. Moränkullar med berg i dagen, omgivna av postglacial lera, skapar kullar och sänkor.

BULLER

De stora trafiklederna alstrar hög ljudnivå, vilket märks av i hela området. Det finns ett ständigt bakomliggande brus men ljudet från vägarna avtar med avståndet. Kymlinge station är tidvis den minst bullerutsatta platsen i området, med undantag av tågpassagererna som ökar ljudvolymen avsevärt.

Bilden visar den skarpa gränsen mellan öppet och slutet. Nedåt i bild syns den öppna gräsytan ovanpå perrongen.

BYGGDA ELEMENT

Det största byggda elementet i området är den stängda stationsanläggningen. Från den inhägnade perrongen löper tågrälsen över dalen på en bro stödd av kraftiga betongpelare. I naturområdet söderut går rälsen återigen in i tunnel mot Hallonbergen. Andra byggda element är betongsuggor och bommar som hinder för biltrafik i området samt stora stenbumlingar som är utplacerade som markeringar för den planerade uppgången från stationen. I området finns även rester från den militära verksamheten. Skyttevärn i varierande storlek och form står utplacerade, både på de öppna gräsfälten och i skogen intill. Att de idag är täckta med graffiti skapar ett kontrastrikt möte mellan historia och samtid men också mellan det urbana och naturen.

VEGETATION

Vegetationen i området följer jordarterna och topografin. I dalen, på den leriga jorden, breder tidigare åkermark ut sig. Idag utgörs åkermarken av stora gräsfält med holmar av tall, björk och asp. På moränmarken i de norra delarna är skogen tätare och utgörs framförallt av tall och gran men även fågelbär, hassel och brakved återfinns här. I skogsbrynen växer björk och asp. På flera ställen i närhet av stationen växer den torktåliga växten nyponros. Träden runt stationen är relativt unga, till skillnad från dem längre in i skogen. Växtligheten skapar rumsvariation i naturområdet. De öppna gräsvidderna utgör en tydlig kontrast mot den täta skogsvegetationen. Ett fåtal skogsdungar återfinns men i jämförelse med Igelbäckens naturreservat på andra sidan dalen är skogen i Norra Kymlinge rik på sly, vilket ger ett tätare mellanskikt.

Bilder tagna på östra sidan om stationen. Tunnelbanespåren passerar den överblivna perrongen och fortsätter över dalen.

Ett skyttevärn i form av en vägg står i dalen väster om spåren.

Inte långt ifrån skyttevärnet på bilden till vänster står ett annat, övervuxet sådant med sikthål mot dalen.

TEXTURER

De mest utmärkande texturerna i området beskriver de visuella intrycken på platsen. Texturerna förändras förvisso under året men de mest dominerande, barrskogen och de byggda elementen, består. Texturerna nedan är fotograferade i mars månad.

Gräs

Gunnabostängsel

Tallbark

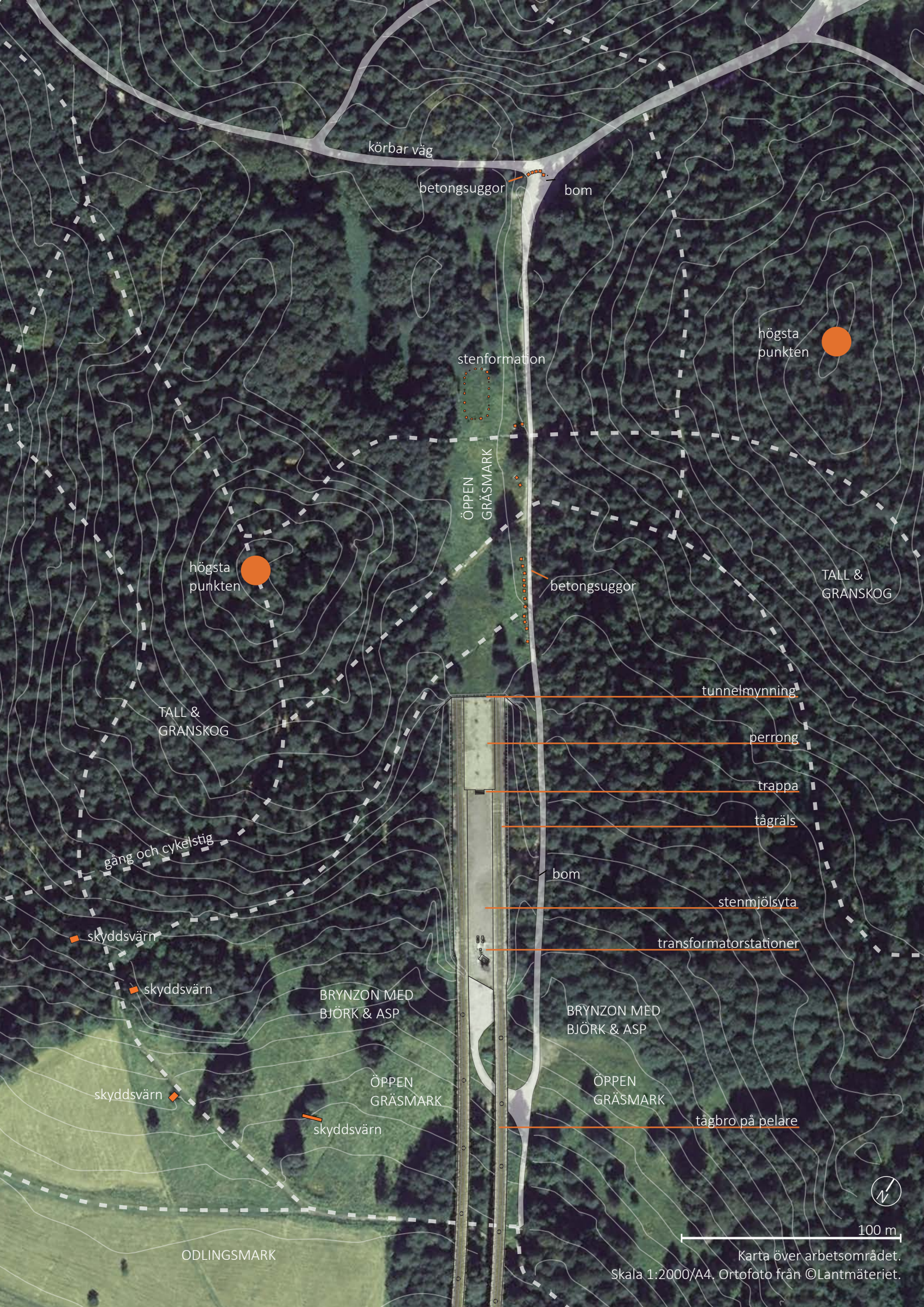
Granbarr

Betong

Stenkross

Torra asplöv

körbar väg

betongsuggor

bom

stenformation

ÖPPEN
GRÄSMARK

höga
punkten

TALL &
GRANSKOG

betongsuggor

höga
punkten

TALL &
GRANSKOG

tunnelmynning

perrong

trappa

tågräls

gång och cykelstig

bom

stenmjölsyta

transformatorstationer

skyddsvärn

skyddsvärn

BRYNZON MED
BJÖRK & ASP

BRYNZON MED
BJÖRK & ASP

skyddsvärn

ÖPPEN
GRÄSMARK

ÖPPEN
GRÄSMARK

skyddsvärn

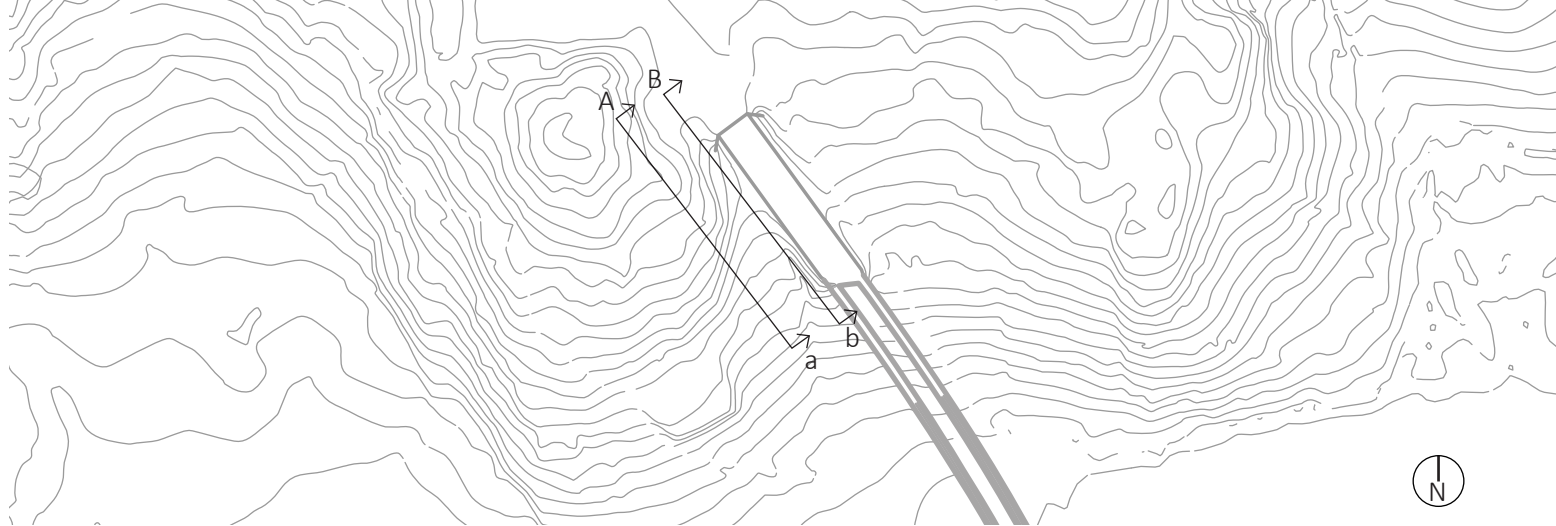
tågbro på pelare

ODLINGSMARK

100 m

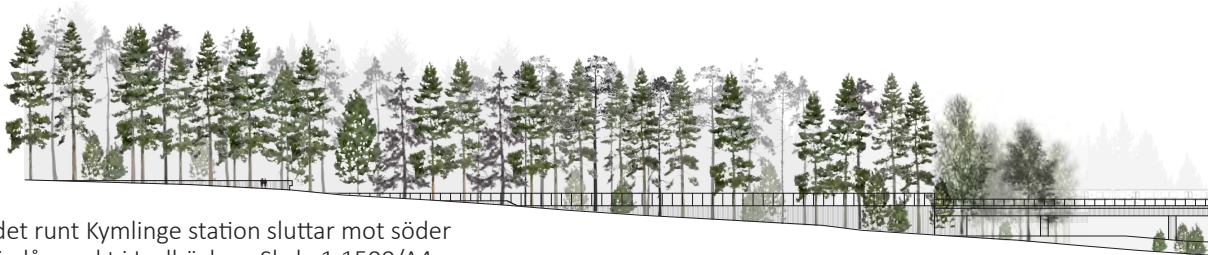
Karta över arbetsområdet.
Skala 1:2000/A4. Ortofoto från ©Lantmäteriet.

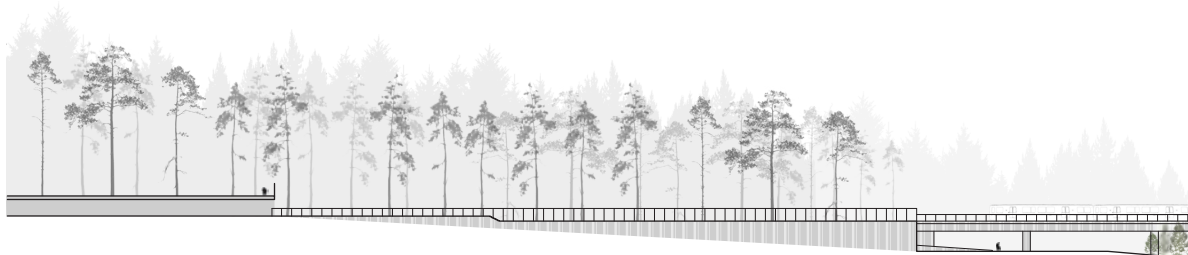
Karta över Kymlinges topografiska förhållanden. Skala 1:5000/A4.

SEKTION A-a

Området runt Kymlinge station sluttar mot söder med sin lågpunkt i Igelbäcken. Skala 1:1500/A4.

SEKTION B-b

Stationen har tre nivåer; ovan rälsen i norr, i marknivå vid perrongen och under tågbron i söder. Skala 1:1500/A4.

STATIONENS NÄRHET

Kymlinge station präglas starkt av den sluttande terrängen. Detta skapar en händelserik topografi där stationsområdet är uppdelat i tre nivåer. Längst söderut kommer spåret in över Igelbäckens dalgång, på en bro högt över marknivå. Som besökare finner du dig då under spåret som hålls uppe av bastanta betongpelare. Där bron når den sluttande terrängen börjar stationens plattform. I söder ligger plattformen några meter över den omgivande marken men den möter marknivån på mitten, ungefär där perrongen börjar. Perrongen går sedan in i berget och spåret fortsätter i tunnel mot Kista. Ovanför tunnelmynningen är det möjligt att stå och titta ut över den övergivna perrongen.

Tågen stannar inte vid Kymlinge stationen och det finns idag ingen uppgång från perrongen. Spårområdet är inhägnat av Gunnebostängsel vilket gör det omöjligt att ta sig in till perrongen. Perrongen syns alltid genom Gunnebostängslet.

Ungefär 40 meter norr om tunnelmynningen ligger stora stenar i en rektangulär formation som markerar den planerade uppgången från stationen. Här märks varje tågpassage genom markens vibrationer och luftströmmar som blåser upp ur håligheter i marken. Mellan stenformationen och tunnelmynningen är landskapet öppet.

Området runt stationen är öppet och kantas av skog. En grusväg går i spårets riktning, förbi stationsområdet och vidare ner i Igelbäckens dal. Två bommar längs grusvägen, som ibland står öppna och ibland stängda, sänder otydliga budskap om vem som får vistas här.

Spåret och stationen ligger i nord-sydlig riktning vilket, i kombination med den sluttande terrängen, stationsområdets olika nivåer och den inramande vegetationen, skapar flera vindskyddade sollägen. Utöver dalgångens öppna landskap är de tydligaste sollägena den öppna gräsytan ovan tunneln, den östra sidan av tunnelmynningen och platsen mellan tågbroarna längst i söder.

FRÄMMANDE OBJEKT

Området runt stationen innehåller många föremål som inte hör skogsmiljöer eller den städade staden till. På så vis skiljer sig också Norra Kymlinge tydligt från Igelbäckens naturreservat. Många av föremålen utgörs av skräp och bråte som dumpats på platsen; gamla tidningar, plastdunkar, godispapper, motordelar och kartonger. Två bilar, med krossade rutor och punktering, står längs med en av vägarna och innehåller allt från madrasser till kläder

och chokladkalendrar. Runt om i området finns även högar av byggmaterial. Stängsel och eu-pallar ligger travade som om de lämnats i väntan på användning. Längre söderut längs med perrongen finns, förutom ytterligare bråte, även elskåp och transformatorstationer i olika storlekar som hör till tunnelbanan. I bildkollaget nedan presenteras de främmande objekten vi funnit. Var fotografierna är tagna har markerats i kartan till vänster.

23/03/2017

Klockan 8.56 den 23 mars lämnar vi Uppsala centralstation. Denna gång stannar vi vid Ulriksdals pendeltågsstation för att närma oss platsen från söder. Vi har prickat in en av de första vårdagarna och solen värmer i ryggen när vi går de knappa tre kilometerna till Kymlinge tunnelbanestation. Vi småpratar om ditten och datten, om vädret och om hur liten hunden var, den vi just mötte. Skylten "varning för sprängning" fångar vår uppmärksamhet. Upp ur stenmjölet på andra sidan stängslet reser sig mjukt rundade bergshällar, slipade av inlandsisen eller kanske av vågskvalp från en lång havsvik. Nu är hållarna sprayade med röda kryss. Vi anar plansprängning och bostadsbyggande.

Mobilens vägbeskrivning visar rakt fram och leder oss några hundra meter längs avspärningarna. Snart når vi ett nybyggt radhusområde och skylten "Igelbäckens naturreservat", vi svänger av på skogsvägen. I brynet leker förskolebarn i gula västar men inne i skogen omsluts vi av ett stort lugn. Solen silas genom träden och unggranarna lyser klargrönt. Koltrastar prasslar i riset. Marken sluttar nedför innan vi når Igelbäckens dalgång. Där är underlaget mjukt och isen på bäcken har smält. På bron över Igelbäcken stannar vi till och ser hur en bäver gjort en snygg trädfällning. Vi är ensamma här, trots det fina vädret. Långt borta ser vi tågbron på pelare över dalen. Ett tåg passerar. Vi missar på sekunden ett bra foto.

På andra sidan dalen sluttar marken uppåt och skogen tätar. Höga tallar och granar blandas här med ek, asp och björk. Redan här hör vi trafikens brus från E4:an och Kymlingelänken men pigga fåglar överröstar bruset. Vi går uppför den långa grusvägen och känner snart igen den väg vi kom från förra gången. När vi kommer fram ska vi börja med kaffepaus, bestämmer vi.

När vi lämnar platsen är klockan 16.15. Solen är på väg ner bakom trädtopparna och värmer inte längre. Fingrarna är kalla och skogens färger grånar i takt med att solens strålar avtar. Ska vi gå mot Kista eller Helenelund? Vi diskuterar vilken tunnel vi ska välja ut ur området. Det blir Helenelund. Vi känner oss bekanta med området nu, vet vilka vägarna är och vart de leder. Vi går norrut ut ur skogen, genom tunneln under Kymlingelänken och tar sikte på det högresta Scandic Victoria Tower. Inte bara vår arbetsdag är slut. Fler människor ansluter på vägen ju närmare pendeltåget vi kommer. Med leriga skor och vindpinade kinder tränger vi oss in bland människorna i det fullsatta tåget. De måste undra var vi har varit.

HELENELUND STATION

KISTA

KYMLINGE
STATION

RINKEBY

URSVIK

JÄRVASTADEN

ULRIKSDAL STATION

HALLONBERGEN

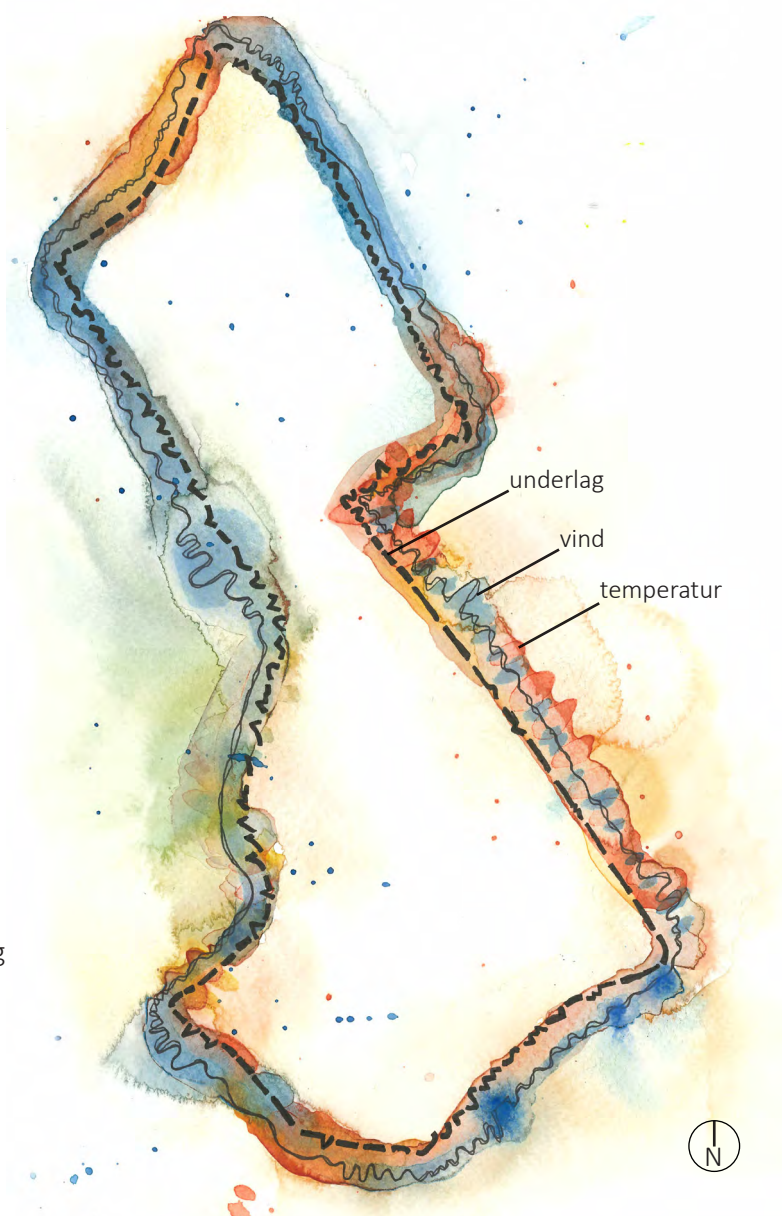
Kartan visar den 1.3 kilometer långa slinga vi promenerade under täthetsvandringarna. Ortofoto från ©Lantmäteriet.

TÄTHETSVANDRING

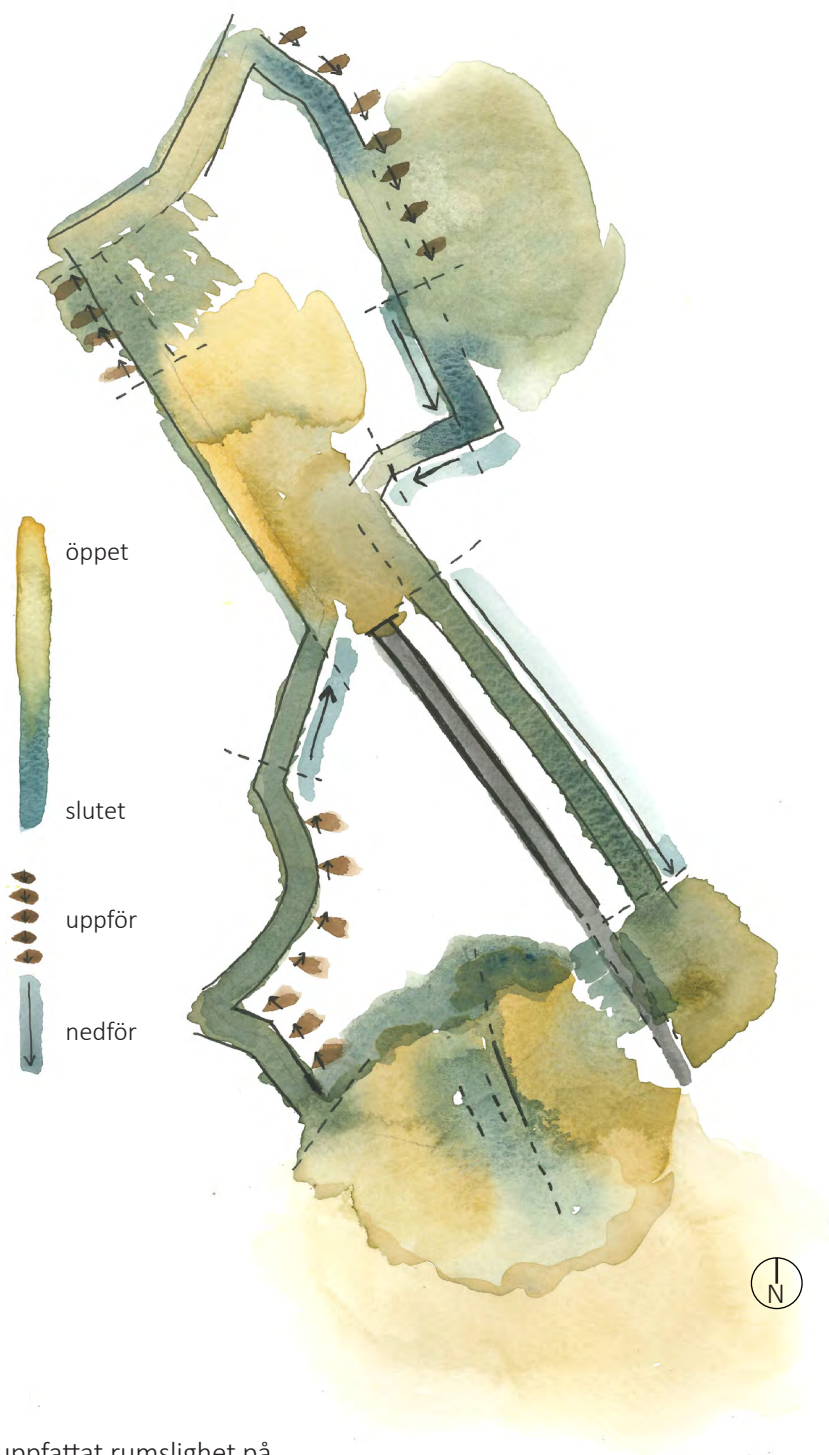
Under andra besöket utfördes täthetsvandringar, en utforskande metod för att analysera tätheten av upplevelser på ett intuitivt och omedelbart sätt. På kommande sidor har de fyra sinnliga analyserna av *taktilitet*, *rumslighet*, *ljud* samt *känslor och reaktioner* illustrerats på det sätt vi gemensamt ansett vara talande för respektive vandring. Målet är att få en intuitiv uppfattning av upplevelsen på platsen.

TAKTILITET

Det var huvudsakligen tre faktorer som påverkade känselsinnet; underlaget, vinden och temperaturen. I illustrationen här intill är de tre faktorerna illustrerade med en streckad linje för underlaget, en vågig linje för vind och färgfält från rött till blått för att illustrera varmt respektive kallt. Under vandringen var det soligt, vilket gjorde att det kändes varmt vid de öppna ytorna. Samtidigt blåste det mer på vissa ställen, exempelvis nere i dalen, vilket förmedlade upplevelse av svalare temperatur. Längs vissa sträckor gick vandringen i terräng och inte utmed någon stig. Där var det generellt ett ojämnt underlag och mer krävande att ta sig fram. På vissa skogsstigar stack rötter och stenar, som var lätta att snubbla på, upp.

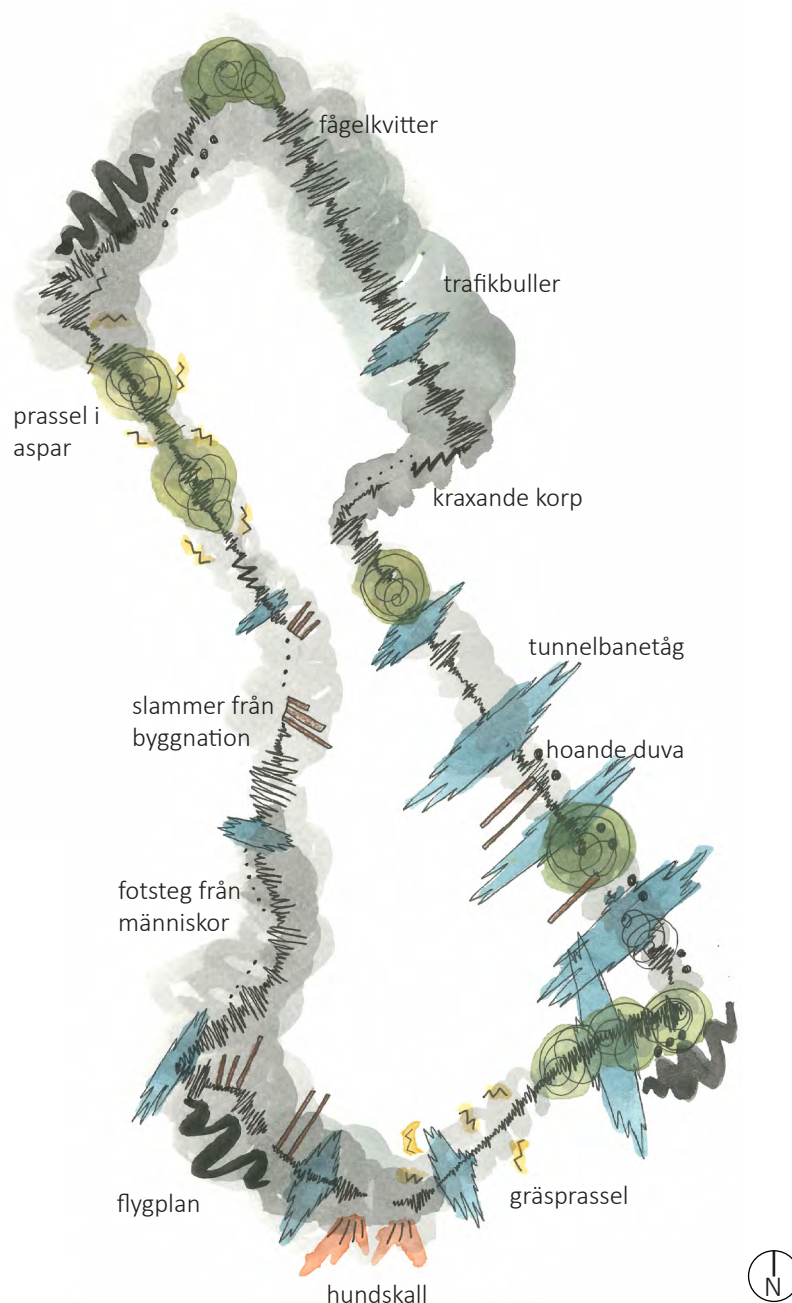

RUMSLIGHET

Här har vi illustrerat hur vi uppfattat rumslighet på platsen. Flera av markeringarna i illustrationen visar på skillnader mellan slutet och öppet, eller naturliga linjer och gränsmarkeringar i landskapet, såsom stigar, stängsel eller förändrat markmaterial. Gränserna mellan rum behöver nödvändigtvis inte utgöras av något visuellt. De kan vara övergången mellan ett ljud och tystnad eller något mer abstrakt såsom övergången mellan två olika karaktärer eller mellan en känsla och en annan. På samma sätt behöver en gräns som skulle vara synlig i en vanlig karta inte upplevas som en rumslig gräns när man vandrar längs med slingan. I illustrationen syns hur slingan mestadels utgörs av smala rum som följer vägarna, skogsstigarna och perrongen. Men på vissa platser, vid dalen, gräsytan och i skogen i nordväst, flyter rummet ut och öppnar upp sig mot omgivningarna.

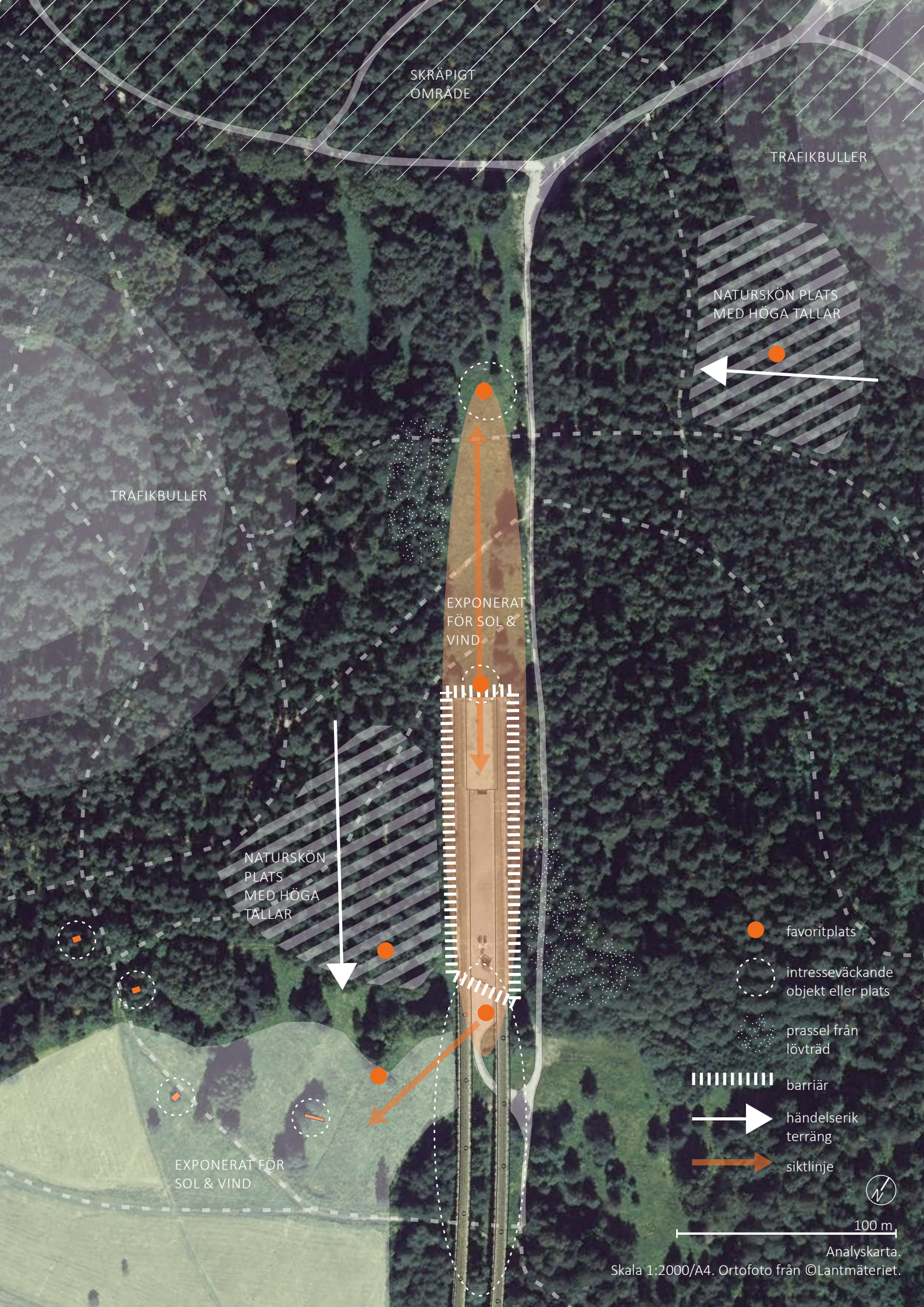

LJUD

Temat ljud var inte alltför svårt då det fanns mycket ljud att registrera på platsen och de var tämligen lätta att urskilja. Utmaningen låg i att illustrera ljuden på ett passande sätt. Ett motorljud från en lastbil i fjärran hördes helt skilt från fågelkvittret eller vindens sus i träden. Hela tiden var biltrafiken från vägarna omkring närvarande, som en grå mullrande matta. Ljudet från tunnelbanetågen var ständigt återkommande, men uppfattades olika beroende på var man befann sig. I den öppna dalgången hördes hundskall från agilitybanan på andra sidan bäcken. Skogens ljud utgjordes främst av fåglar och sus. Det var tydligt att fåglarna sjöng som mest i skogen nordost om tunnelbanestationen. Korpen som vi hört varje gång vi besökt platsen cirkulerade mellan olika skogspartier.

SAMMANFATTANDE ANALYS

Det är tydligt hur Norra Kymlinge skiljer sig från Igelbäckens naturreservat i söder. Reservatet upplevs städat och omhändertaget medan området norr om stationen är betydligt mer snårigt och skräpigt. Som framgår av bilderna i avsnittet *Främmande objekt*, finns allt från gamla kartonger till bilar med punktering och krossade rutor. All bråte antyder en hänsynslöshet vilket ger ett smått obehagligt intryck.

Trafikbruset kan förnimmas i hela området men är som mest påtagligt i den västra samt den nordöstra delen av området där de omgivande motorlederna är som närmast. Men det är inte endast trafikbrus som dominerar den auditiva upplevelsen. Vinden skapar ett framträdande lövprassel från asparna i skogsbrynen.

I området finns två platser med särskilt attraktiv natur. Här skapar de höga tallarnas stammar mäktiga pelarsalar. Ljuset silar ner mellan kronorna och ger en nästintill trolsk atmosfär. På dessa platser bidrar även den händelserika terrängen till upplevelsen. Då marken sluttar skapas fina utblickar från de högsta punkterna, nedåt genom tallskogens stammar.

Kontrasten mellan skogspartierna och de öppna fälten är stor. Detta gör att klimatet skiljer sig åt betydligt. De öppna gräsfälten är exponerade för väder vilket gör att de tidvis är behagligt solvarma men ibland vindutsatta. Höjdskillnaderna, tillsammans med den kontrasterande rumsligheten ger flera effektfulla siktlinjer. Från området strax norr om stationen skapar de skarpa skogsgränserna ett fokus ut mot naturreservatet. Även under tågbron finns en solig plats i lä från vilken landskapet öppnar sig mot de gamla odlingsmarkerna.

På flera ställen i stationens närhet finns objekt eller platser som av olika anledningar väckt vårt intresse. I söder finns skyttevärnen, som till en början var ett mysterium för oss, innan vi fick veta vad de använts till. Värnen med sin strikta form och färgstarka graffitidekor kontrasterar mot den organiska naturen och minner både om platsens militära historia och om den samtida aktiviteten. Även den rektangulära formation av stora stenar norr om platsens historia och om de nedlagda framtidsplanerna.

Själva stationen är inhägnad av ett Gunnebostängsel. Stängslet skapar inte bara en barriär utan dess karaktäristiska flätade mönster ger också en visuell effekt, då stationen alltid beskådas genom detta, likt ett filter. Den enda plats där perrongen och tågen kan ses från ovan är vid tunnelmynningen. Vi har vid varje besök funnit oss själva ståendes med näsan mot stängslet just på denna plats och följt siktlinjen som går längs spåren och ut över Igelbäcken.

Vi har genom våra platsbesök identifierat ett flertal favoritplatser. Varför vi trivdes vid just dessa platser är det svårt att sätta fingret på, men naturens dramatik, härliga sollägen, utblickar och det mäktiga i att stå under det förbipasserande tåget är några anledningar. Det har således att göra med aspekter som den här texten tidigare redogjort för och i vissa fall även upplevelsen av det sublima.

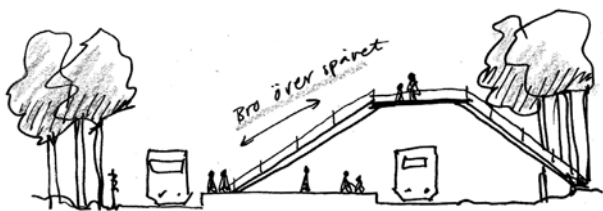
IDÉGENERERING – VAD OM?

Här presenteras de scenarier som vi slumpvis komponerade inför metoden *Vad om?*. En lapp från vardera kategori *ålder*, *funktionsvariation*, *tidpunkt*, *sällskap* och *syfte med besöket* lottades fram till de tio scenarierna presenterade nedan. Designlösningar skissades fram till varje scenario. På följande sidor presenteras ett urval av de skisser metoden genererade samt våra tankar bakom dessa idéer.

Metoden tillät oss att tänka fritt i ett skissande utanför våra egna referensramar, vilket resulterade i en mångfald av kreativa underlag att diskutera utifrån. Vi fann både brister och styrkor hos idéerna men de vi ansåg vara intressanta att ta vidare i gestaltungsarbetet är på följande sidor inringade i orange.

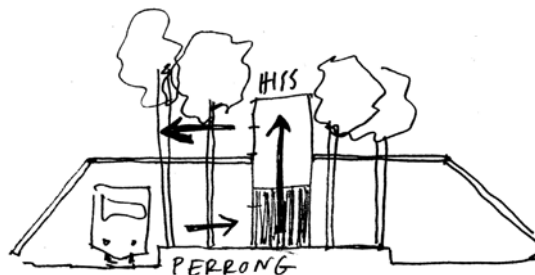
SCENARIO 1	4-åring	klaustrofobi	22.00 i augusti	sin familj	få ensamtid
SCENARIO 2	81-åring	med kryckor	20.00 i oktober	mamma & bror	komma bort från staden
SCENARIO 3	70-åring	i rullstol	12.00 i april	två kollegor	plocka svamp
SCENARIO 4	62-åring	extrovert	17.00 i november	8 vänner	ha picknick
SCENARIO 5	15-åring	med blindkäpp	10.00 i juni	med bästa vän	plocka bär
SCENARIO 6	78-åring	extremt trött	10.30 i januari	med morbror	ta det lugnt
SCENARIO 7	16-åring	stukat finger	07.00 i juni	med en ovän	äta matsäck
SCENARIO 8	23-åring	döv	15.00 i augusti	med kompisgäng	styrketräna
SCENARIO 9	42-åring	med ryggsmärtor	12.00 i november	ensam	artinventera
SCENARIO 10	38-åring	hörselnedsatt	06.00 i april	med sin hund	fågelskäda

1

En bro över spåret underlättar för det klaustrofobiska barnet som inte tvingas gå in under mark för att ta sig från perrongen.

2

I stället för att besökaren måste ta sig till skogen, kommer skogen till besökaren. Träd på perrongen och en närliggande hiss underlättar för den med kryckor som vill komma bort från staden.

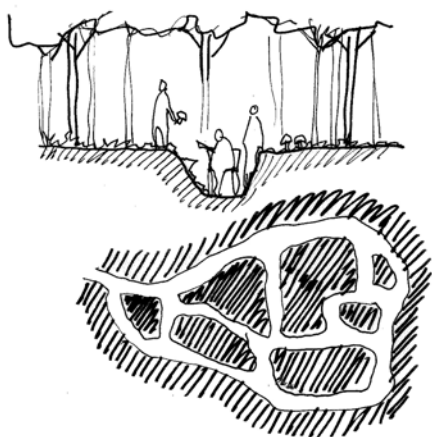

En utsiktspalkong gör det möjligt för familjen att ha uppsikt över det fyraåriga barnet som vill ha ensamtid.

En linbana uppe i trädkronorna tar de som har svårt att gå längs en upplyst slinga i skogen, med start och mål vid stationen. Den breda soffan som skyddas av ett tak har plats för flera personer.

3

För den rullstolsburna som vill plocka svamp finns ett nedsänkt och hårdgjort stråksystem i skogen. Det gör att mycel och trädrötter finns i näbar höjd för den som sitter ned.

4

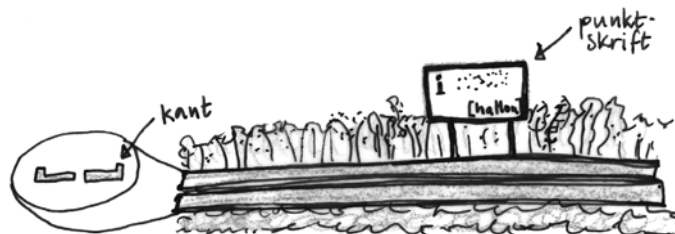

För den extroverta 62-åringen kan en eldstad vara en idealisk plats för en picknick med vänner. I november värmer elden och lyser upp.

5

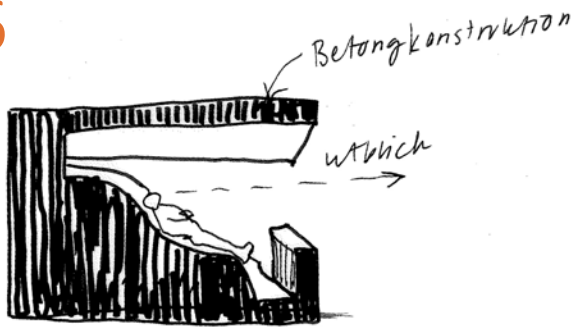
En hårdgjord slinga underlättar för den blinda att ta sig ut i skogen och plocka bär. Med en handledare som stöd kan slingan löpa längs topografin och bevara upplevelsen av platsen.

Informationstavla med punktskrift som berättar vilka bärbuskar som växer längs stigen underlättar för den blinde bärplockaren. Dessutom kan en spång med en lätt upphöjd kant underlätta orienterbarheten med blindkäpp. Samtidigt finns fortfarande möjligheten att lämna spången och gå runt i naturen istället.

6

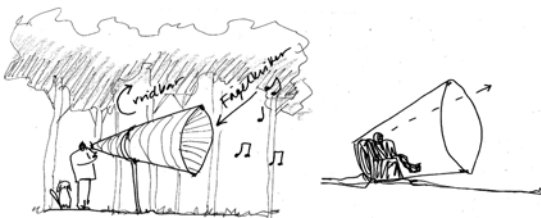
vila & blicka ut över
Landskapet

Med inspiration från de militära betongkonstruktionerna i området skapas en kub med skyddande tak och vilsam soffa. Soffan i trä med värmeslingor är behagligt varm en kall vinterdag. Här kan den som är trött ta det lugnt och blicka ut i naturen.

En värmestuga erbjuder värme. Där i kan äldre och trötta ta det lugnt medan andra är ute i naturen.

10

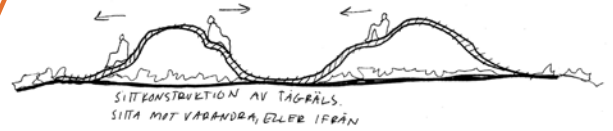

En stor tratt fångar in och förstärker ljudet av fågelsång. Tratten är roterbar och justerbar i höjd. En utveckling av idén är en tratt med sittplats i som avskärmar ljudet av trafik.

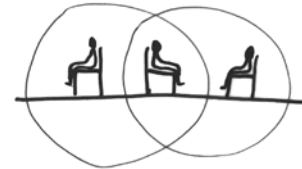

För en hörselnedsatt fågelskådare blir det visuella intrycket av fåglarna extra viktigt. Ett fågeltorn med god utsikt över Igelbäckens dalgång underlättar skådandet. För att öka trevnaden för andra besökare kan en hundbajstunna vara lämplig. Blommande mellanvegetation längs stigarna kan öka chansen att få se småfåglar på nära håll.

7

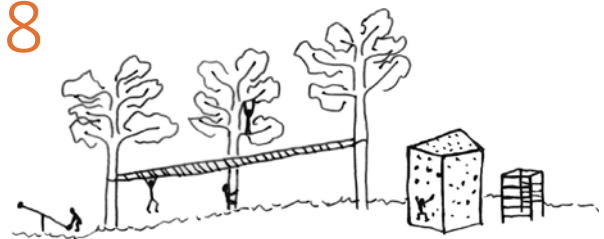

Inspirerad av tågräls utformas en sittmöbel. De böljande formerna skapar platser att sitta på där de två ovännerna kan äta matsäck vända mot eller ifrån varandra.

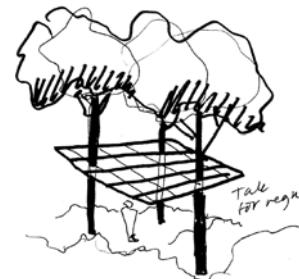
Beroende på hur sittmöblerna är placerade motverkas eller uppmuntras interaktion mellan de två ovännerna.

8

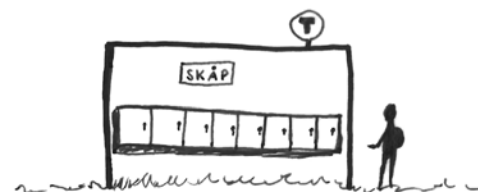

Ett utegym som använder platsens höga tallar som klätterträd och betongfundamenten till klätterväggar kan locka kompisgänget som vill styrketräna till just Kymlinge.

9

På flera platser runt om i skogen finns tak att stanna till under. Den artinventerande personen kan ta en paus, anteckna eller skydda sig för regn.

För att slippa bära runt på väskor och material ute i terrängen kan låsbara förvaringsboxar monteras i nära anslutning till områdets entré.

KAPITEL 3

OBEHÖRIGA ÄGA TILLTRÄDE ETT IDÉFÖRSLAG

26/04/2017

Återigen sitter vi mittemot varandra på pendeltåget. Klockan är 08.56 och tåget vaggar fram ruggiga, nyvakna resenärer. Vi kliver av i Helenelund, går den nu välbekanta vägen genom Kista, förbi Scandic Victoria Tower, vänster, raksträckan genom verksamhetsområdet, sen under tunneln och sist kröken in i skogen. Vi hittar nu, och vägen känns betydligt kortare än förr. Solen vandrar mellan bulliga moln men dagmaskar på den blöta asfalten vittnar om regn. En typisk aprildag.

En byggarbetare med några fordon står vid den öppna gräsytan vid stationen. Han har lagat stängsel och samlar nu ihop materialet. Vi går runt stigarna utmed perrongen. Små tecken tyder på att den ensliga platsen börjar vakna till liv. Gröna grässtrån sträcker sig försiktigt upp mellan fjolårets torra. Blåbärsriset knoppas och ljust gröna blad börjar tränga fram på de tidigaste träden. Och så vitsipporna, åh vitsipporna! Vi föreställer oss den vita matta de kommer bilda om bara någon vecka och tar ett foto. Ett nära foto med den hängande blomman i fokus, den som väntar på sol och torrare väder.

Vi fortsätter runt till våra favoritplatser, stegar och resonerar, fotar och känner in och föreställer oss våra tillägg på de olika platserna. Vi tittar från olika vinklar och ändrar oss – kanske lite ditåt? – passar det bättre här borta? Solen kastar emellanåt in ljus mellan stammarna. Korpen flyger förbi, den som håller till vid de höga tallarna. Den kraxar och sätter sig i ett träd. Kraxar och flyger till nästa. Den tycks som vanligt hålla ett öga på oss. Tillbaka uppe på gräsytan börjar det duggregna igen. Vi känner oss nöjda och våra kurrande magar säger att det är dags att vända hemåt. Innan gångtunneln mot Kista har det börjat hagla. De stora hagelkornen slår hårt i marken och liksom dansar över asfalten. Vi tar skydd i tunneln, drar upp dragkedjor och halsdukar. På tåget hem börjar vi spekulera om Kymlinges framtid.

– Miljöstadsdel, naturreservat eller fortsatta politiska tvister där platsens lämnas orörd?

HELENELUND
STATION

KISTA

KYMLINGE
STATION

RINKEBY

URSVIK

JÄRVASTADEN

ULRIKSDAL STATION

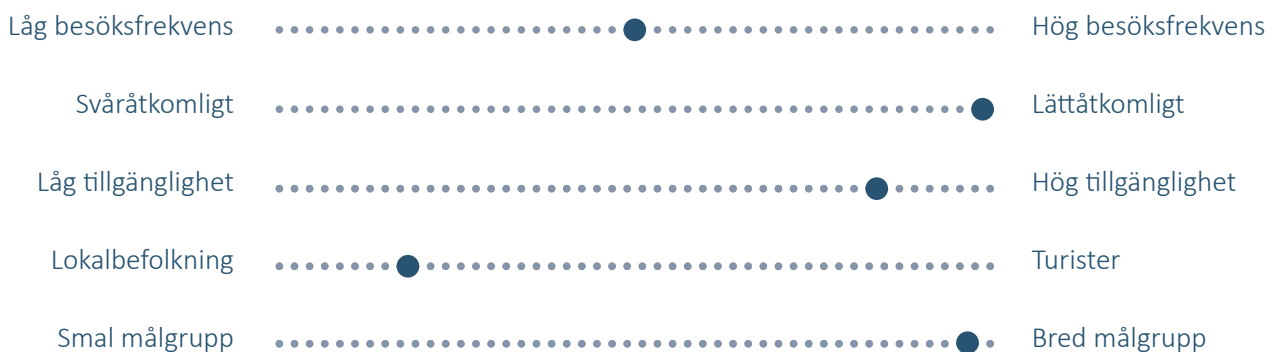
HALLONBERGEN

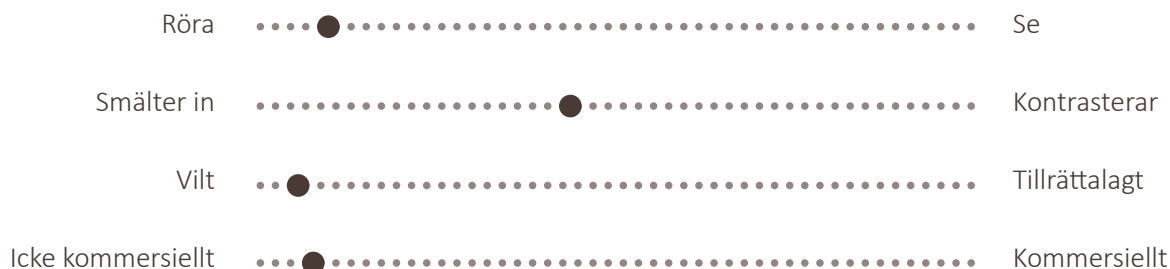
RIKTLINJER FÖR VÅR GESTALTNING

Visionen för vår gestaltning utgår från vem platsen ska välkomna, vilken upplevelse vi vill skapa och hur platsen bör designas för att skapa den upplevelsen. Nedan presenteras riktlinjer grafiskt i det graderingsschema som användes i analysen av referensprojekten. Därefter följer en mer utförlig förklaring av riktlinjerna i text samt vår sammanfattande visionsformulering.

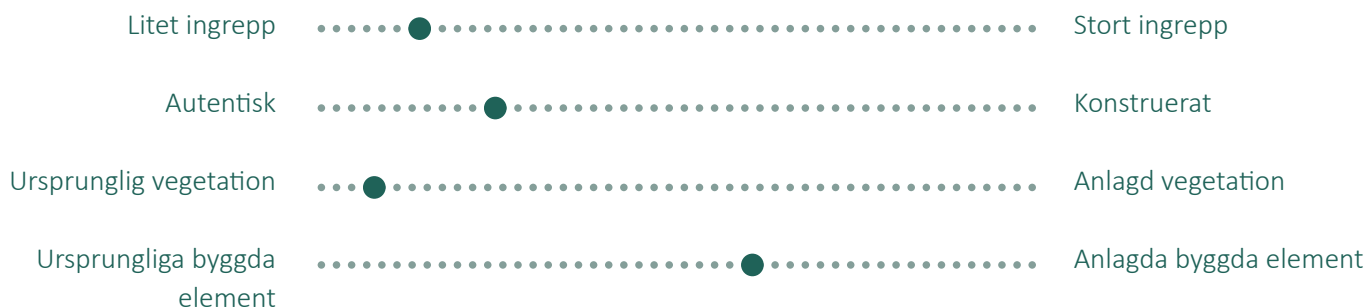
BESÖKARE

UPPLEVELSE

DESIGN

BESÖKARE

Platsen Kymlinge tunnelbanestation ska genom sin omgestaltning till naturport underlätta för vistelse i naturen. Med en lättillgänglig och flexibel gestaltning ska platsen framför allt rikta sig till lokala besökare för vardagliga visiter och mindre verka som ett turistmål. Gestaltningen ska anpassas till en medelhög besöksfrekvens där tilläggen ger utrymme för flera besökare åt gången. Samtidigt ska det finnas en möjlighet till rofylld vistelse. Platsen ska välkomna en bred målgrupp och därmed erbjuda plats för aktivitet, passivitet, ensamma besökare och större sällskap.

UPPLEVELSE

Kymlinge ska bli en demokratisk och icke-kommersiell plats. Tilläggen ska bidra till upplevelsen av en autentisk miljö med vild karaktär. Tilläggen får gärna ge intrycket av att ursprungligen ha tillhört platsen, men det ska finnas utrymme att spela med kontraster i utformningen. Vi vill att platsen ska vara tillåtande och fullt möjlig att interagera med. Besökaren ska inte upplevas placerad på andra sidan en utställningsmonter, utan bjudas in till att använda området.

DESIGN

Designen av platsen Kymlinge tunnelbanestation ska lyfta fram befintlig natur, topografi och byggda element. Tilläggen ska på ett finstilt sätt avspegla platsens historia och visuellt smälta in i sitt sammanhang. Designen ska göra ett relativt litet ingrepp. Befintlig vegetation ska utnyttjas och ursprungliga byggda element bevaras samt kompletteras med kvalitetshöjande tillägg.

VÅR VISION ÄR...

... att skapa en demokratisk plats som välkomnar alla och utgör en lättåtkomlig port till naturen – för boende och besökare i områdets närhet och i hela Storstockholm. Gestaltningen i form av tillägg ska lyfta fram befintliga kvaliteter i vegetation, material och rumsbildning samt spela med platsens byggda element. Tilläggen ska anpassas till landskapet och främja en miljö fullt tillåten och möjlig att interagera med. Genomgående ska förslaget förhålla sig till platsens identitet. Om möjligt ska gestaltningen förstärka Kymlinges sublima karaktär och bidra till varierade upplevelser i staden.

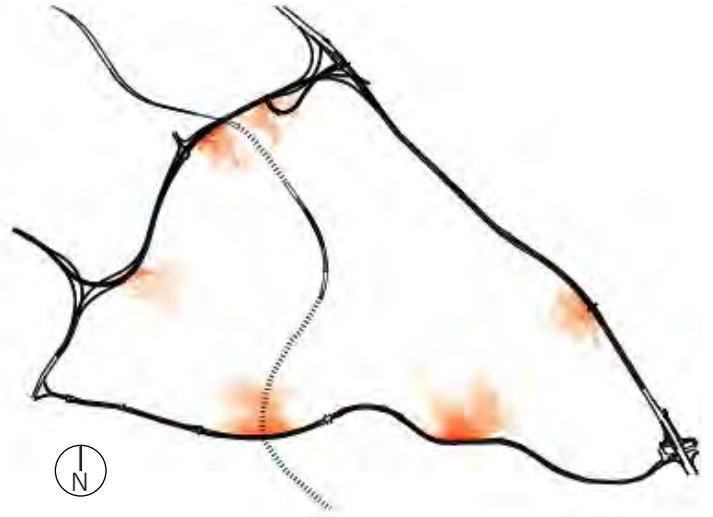

KONCEPT: ÄGA TILLTRÄDE

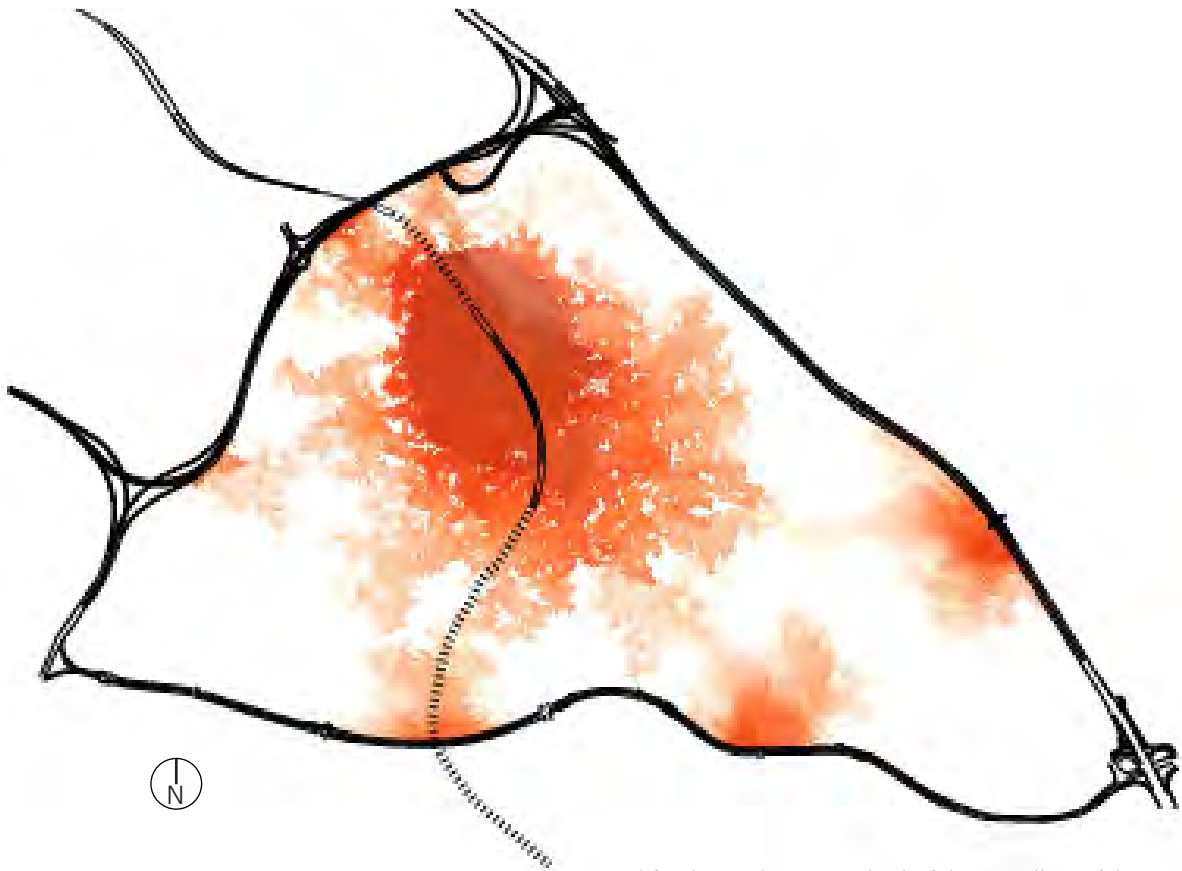
Här presenterar vi den bärande idén *Äga tillträde* som beskriver hur vi ska uppnå vår vision och vad som väglett oss i våra specifika gestaltningsbeslut. Slutligen i detta avsnitt presenteras det formspråk vi har valt för vår design.

Mitt ibland trafikleder, bostäder och industrier ligger naturområdet i Kymlinge som en oas i staden. De fysiska barriärerna tillsammans med ett flertal viktiga händelser i historien har bidragit till att Kymlinge har utvecklats till den urbana vildmark det är idag. Konceptet *Äga tillträde* syftar till en ökad nåbarhet dels till naturområdet, dels till de varierade upplevelser som Kymlinge erbjuder.

För att förstärka upplevelsen av platsen har gestaltningen baserats på Kymlinges nuvarande identitet och karaktärsdrag. Genom att med tillägg belysa de identitetsskapande faktorerna förstärker vi platsens kvaliteter. En utformning som smälter in väl i sitt sammanhang och som inte omformar landskapet bevarar Kymlinge som en urban vildmark.

Idag är naturområdet omgivet av barriärer i form av tungt trafikerade motorvägar. Endast ett fåtal passager släpper in besökare i området.

Med förslaget skapas en direkt åtkomst till områdets mitt och väl på plats finns tilläggen som lockar människor ut för att uppleva naturen.

IDENTITETSSKAPANDE FAKTORER

Här presenteras de faktorer som tillsammans utgör en stor del av Kymplinges identitet. Kymplinges sublima inslag finns i de militära spåren, det övergivna, det obehagade och i sprickdalslandskapets natur samt i det som framkallar fascination och fruktan.

DET OBEVAKADE

Att platsen är obehagad inbjuder till andra aktiviteter än vad den organiserade staden vanligtvis gör. Idag finns här ingen kommers eller några förhållningsregler, utan natur och frihet.

DEN POLITISKA DISKUSSIONEN

Något som indirekt, men i allra högsta grad påverkat Kymplinges utseende är den offentliga debatten som förts kring områdets användning. I väntan på överenskommelse förblir Kymplinge ett odefinierat stadslandskap.

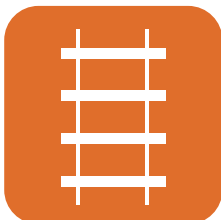
STADEN MÖTER NATUREN

I Kymlinge är kontrasten mellan stad och natur utmärkande. Närheten till omgivande stadsdelar, trafikbruset och tunnelbanestationen gör att staden ständigt är närvarande i naturområdet.

FASCINATION OCH FRUKTAN

Tunnelbanan som dundrar in i tunneln och de övergivna skyttevärnen som vittnar om mänsklig närvaro upplevs både spännande och lite skrämmande – en blandning mellan fascination och fruktan eller, upplevelsen av det sublima.

DET LINJÄRA

Tunnelbanans dragning genom området skapar en lång linje från söder till norr. Rälsen, perrongen, stängsel och andra byggda element har ett markant och linjärt formspråk som kontrasterar till den organiska naturen.

DE MILITÄRA SPÅREN

Hela Järvafältet har tidigare varit militärt övningsområde, vilket har format landskapet. Odlingsmarkerna har på grund av detta konserverats. Vallar och värn av olika slag står kvar än idag och minner om den militära aktiviteten.

SPRICKDALSLANDSKAPET

Med områdets lågpunkt i Igelbäcken reser sig landskapet upp till moränkullarnas högsta höjder. Det skapar ett varierat landskap med en händelserik topografi, långa siktlinjer och vackra utblickar över dalen.

DET ÖVERGIVNA

Ett beslut för 50 år sedan resulterade i en tunnelbanestation i området. Sedan stationen byggdes har den stått öde. Detta har lett till en förfallen station där växtligheten tagit sig in i sprickor och fogar.

FORMSPRÅK

Perrongen vid Kymlinge station inhägnas av ett Gunnebstängsel och upplevs således genom stängslet. Dess karaktäristiska struktur med sammanflätade metalltrådar i ett sicksackmönster bildar rombformade maskor, som tillsammans utgör ett större nät. Detta filter präglar inte bara platsen fysiskt, utan även visuellt och symboliskt. Det går att komma nära men inte ända fram, det går att få en glimt men inte en helhetsbild. Det går att ta del av utsidan, inte insidan.

Ett stängsel markerar en gräns. Det skiljer en yta från en annan och definierar vad som får och inte får beträdas. Till skillnad från en mur är stängslet transparent. Det tillåter en visuell koppling mellan ytor som fysiskt skiljs åt. På så vis skapar barriären en ovisshet men också en nyfikenhet – *varför är just den där marken förbjuden att beträda?*

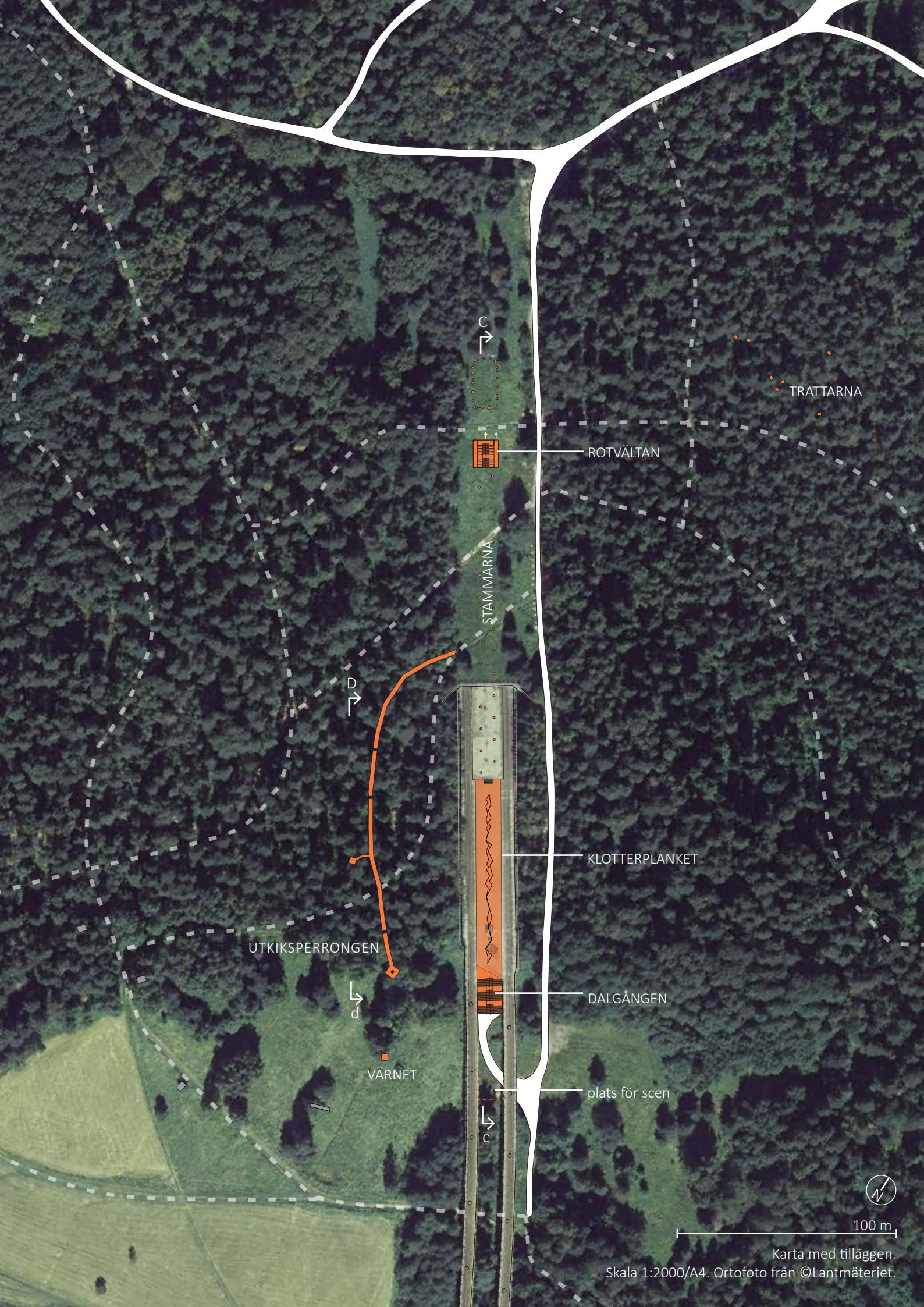
Utöver sin funktion som fysisk barriär har stängslet även en symbolisk innebörd. Det står för ägandeskap och egendom, vad som är mitt och ditt. Ett stängsel begränsar och stänger ute de som kallas obehöriga.

Stängslet anspelar på en förbjuden plats där en aspekt är viljan att utforska. Vi har låtit stängslets form inspirera våra material- och formval. På så sätt vänder vi den negativa associationen av stängslet till något positivt och välkomnande.

FORMSPRÅK. Stängslets form inspirerar våra material- och formval och på så sätt vänder vi den negativa associationen av stängslet till något positivt och välkomnande.

TRATTARNA

ROTVÄLTAN

STAMMARNÄ

KLOTTERPLANKET

DALGÅNGEN

plats för scen

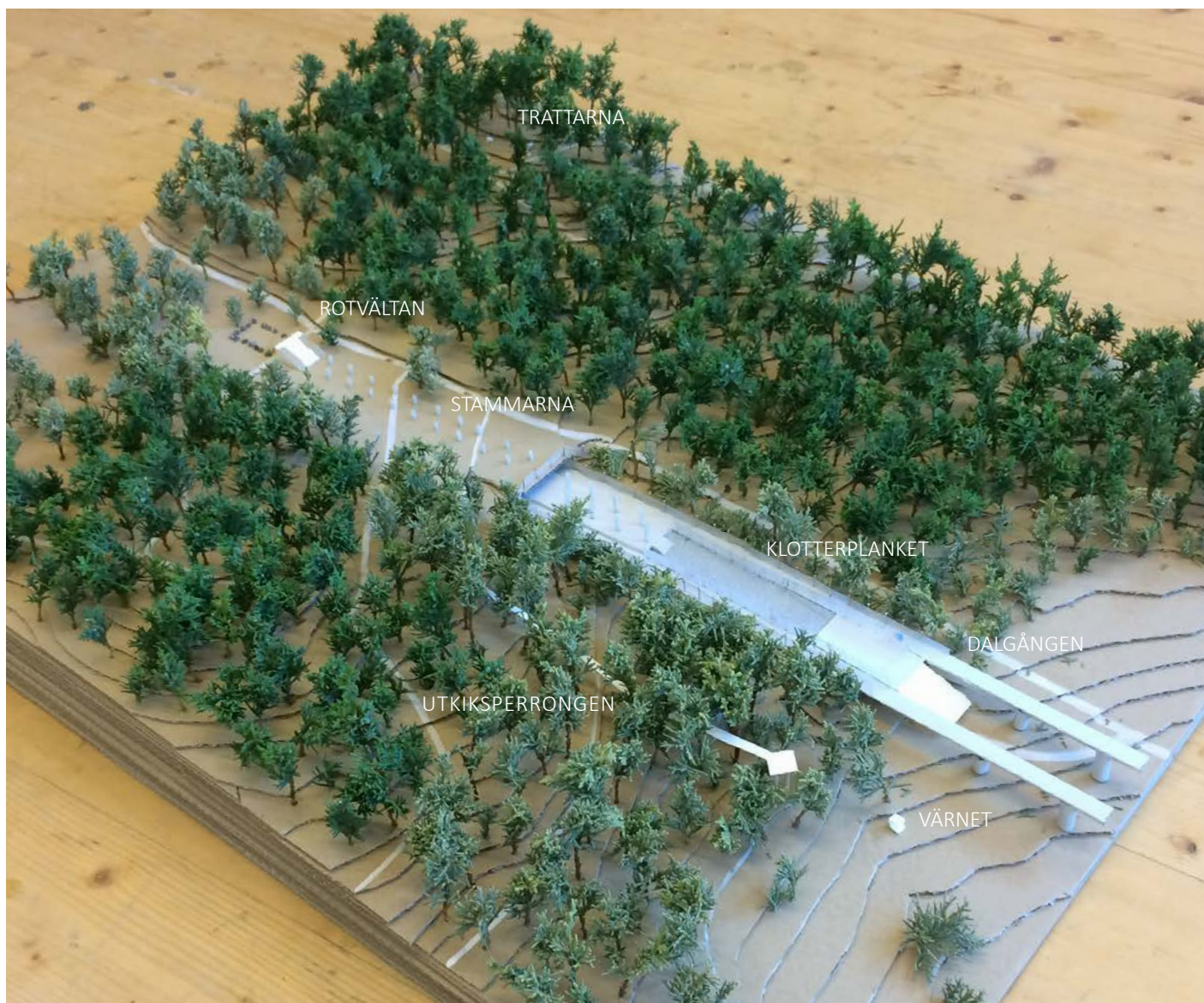
VÄRNET

UTKIKSPERRONGEN

100 m

Karta med tilläggen.
Skala 1:2000/A4. Ortofoto från ©Lantmäteriet.

Den tredimensionella modellen visar hur tilläggen relaterar till varandra och till terrängen i området runt stationen.

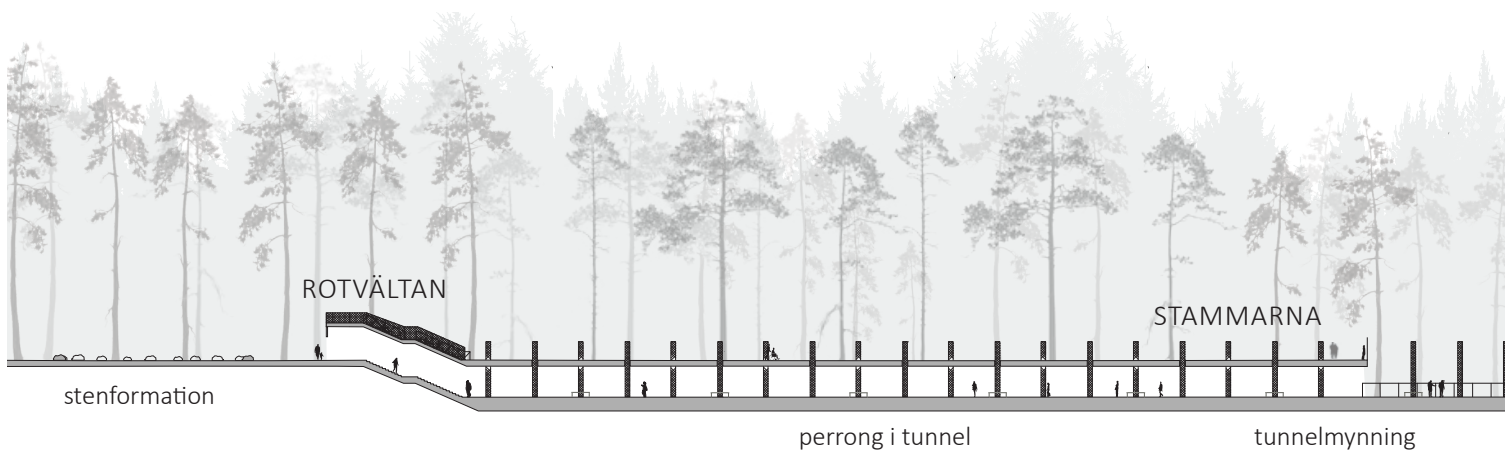
OBERHÖRIGA ÄGA TILLTRÄDE

I förslaget *Obehöriga äga tillträde* har sju tillägg adderats till Kymlinge station och dess omgivning. Förslaget leker med orden från den välbekanta skylten som hänger på platser där inte vem som helst är välkommen, och i dagsläget hänger en sådan skylt även vid Kymlinge station. Som motsats till detta avvisande budskap visar *Obehöriga äga tillträde* hur en avstängd plats kan bli välkomnande. Förslaget behandlar både den fysiska och den mentala tillgängligheten till platsen samt bidrar med ett förhållningssätt som inte tycks ha varit synligt i den politiska diskussion som genomsyrat Kymlinge under årtionden.

Tillägg, tillsammans med ett öppnande av stationen, skapar en demokratisk plats som välkomnar alla, en lättåtkomlig port till naturen, för boende och besökare i områdets närhet och i hela Storstockholm. Förslaget

har resulterat i tilläggen *Rotvältan*, *Stammarna*, *Klotterplanket*, *Dalgången*, *Utkiksperrongen*, *Trattarna* och *Värnet*. Tilläggen amplifierar de mest utmärkande byggstenarna hos platsens identitet. De riktar fokus mot befintliga kvaliteter i sin omgivning och förhöjer på så sätt Kymlinges upplevelsevärden. Deras utformning och materialval är anpassade till respektive placering och harmoniserar samtidigt med områdets samlade uttryck. För att nå en bred målgrupp och inkludera så många intressen som möjligt är tilläggen robusta och flexibla. Det möjliggör interaktion med både tillägget och dess omgivning på det sätt som varje enskild individ föredrar.

SEKTION C-c som visar relationen mellan tilläggen Rotvältan, Stammarna, Klotterplanket och Dalgången. Skala 1:1000/A4.

STAMMARNÄ

När tåget stannar i Kymlinge öppnas dörrarna till en perrong som inte liknar många andra. Besökaren kliver av på en station där robusta material möter levande och organiska, där rälsen försvinner in i marken och där ogräs växer mellan betongplattorna. Tillägget *Stammarna* förstärker de linjära spåren, anspelar på det övergivna och belyser samtidigt kontrasten mellan stad och natur.

STADEN MÖTER NATUREN

Stammarna är det första besökaren möter. Utformade av Gunnebo stängsel står de likt raka trädstammar på perrongen och avspeglar den omgivande tallskogen. På Gunnebo stängslet slingrar klättrväxter vilket skapar en grönskande pelarsal längs perrongen. Genom att lyfta in naturen på perrongen suddas gränsen mellan stad och natur ut på ett lekfullt vis. Mötet mellan det strikta stängslet och de organiska klättrväxterna belyser samtidigt kontrasten mellan strikt och organiskt och tar skogen närmare besökaren.

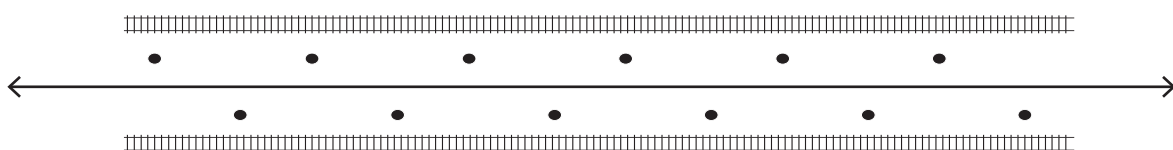
DET LINJÄRA

Placeringen av Stammarna tar avstamp i spårens linjära riktning. Längs med hela perrongen är rummet inramat av, sex meter höga, växtklädda stammar placerade i sicksack. Dessa förstärker siktlinjen som går från tunneln, mellan spåren, ut mot dalens öppna landskap. Stammarna går genom tunneltaket och upp till den övre marknivån. På så sätt riktas fokus ut mot det öppna landskapet även från den övre marknivån. Samtidigt kopplar Stammarna samman de under- och överjordiska nivåerna. Under de mörka timmarna lyser Stammarna upp av en inbyggd ljusstav för att behålla den linjära riktningen samt öka tryggheten på platsen kvällstid.

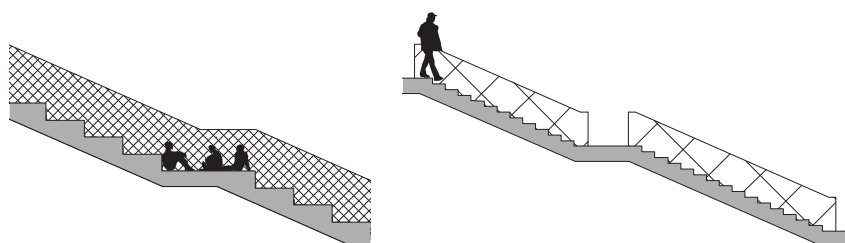

DET ÖVERGIVNA

Likt ogräset som letar sig in mellan betongplattorna växer klättrväxterna fritt längs Stammarna och ut över perrongen. Växtligheten på pelarna symboliserar på så sätt naturens förmåga att erövra en övergiven plats. Här tillåts Kymlinge växa igen, om än styrt till dessa rumsbildande element. Runt var fjärde stam på perrongen placeras en rombformad träbänk, där den som väntar på tåget kan sitta bland växtligheten. Genom hålen, där Stammarna går genom tunneltaket och upp till den övre marknivån, silar dagsljuset ner i tunneln likt sprickor i en förfallen byggnad och skapar effektfulla ljusinsläpp på perrongen under mark.

Placeringen av Stammarna är inspirerad av spårens linjära struktur och förstärker på så vis siktlinjen år båda håll längs perrongen.

I tilläggen återanvänds Gunnebstängslet på de platser där räcken placeras. Ett finmaskigare nät används som skydd där tillägget reser sig över marken, så som vid *Rotvältan*, *Dalgången* och *Utkiksperrongen*. I trappornas mitt finns handledare av ett betydligt mer grovmaskigt nät för att skapa ett transparent intryck.

Stammarna binder samman den övre marknivån med perrongen i tunneln. Belysning i pelarna lyser upp perrongen kvällstid.

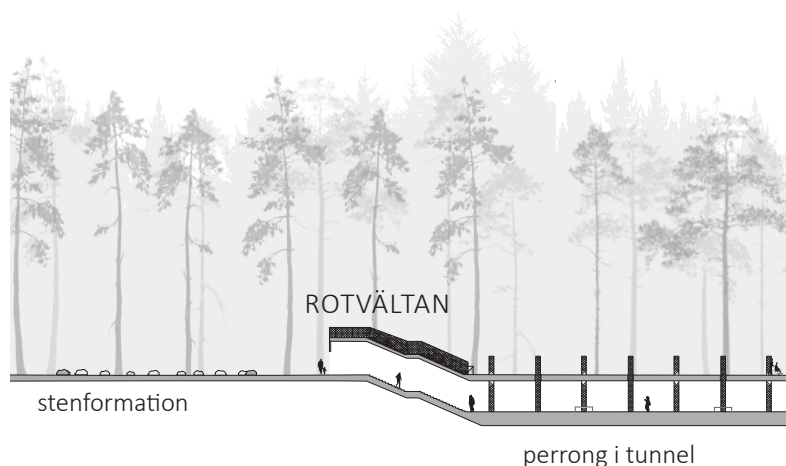

Stenformationen utanför Rotvältan ligger kvar som ett monument över stationens nedlagda planer.

ROTVÄLTAN

Längst norrut på perrongen finns *Rotvältan*. En trappa som reser sig upp ur marken utgör en av två möjliga vägar från perrongen ut i naturen. Trappan avslutar den långa linjen av pelare och öppnar upp sig mot stenformationen som markerar den från början planerade uppgången. På östra sidan om uppgången finns skåp placerade. Dessa lämpar sig för den som besöker platsen och vill slippa bära runt på sina saker. Exempelvis någon som kommer direkt från jobbet och tänkte ta en joggingtur i skogen.

STADEN MÖTER NATUREN

När besökaren har klivit av tåget och valt den norra vägen från perrongen, genom tunneln, leder en trappa och en hiss upp till den övre marknivån. Rotvältan utgörs av en betongkonstruktion som stiger upp ur marken, som om en flik av marken har lyfts upp. För att ytterligare ge illusionen av att uppgången reser sig ur marken har trappans ytterkanter planterats med samma växter som i den nuvarande gräsmarken omkring. Här är gränsen mellan stad och natur som mest definitiv. Den hårda betongkonstruktionen tar besökaren upp i den öppna gräsmarken omgärdad av tall-, björk- och aspskog.

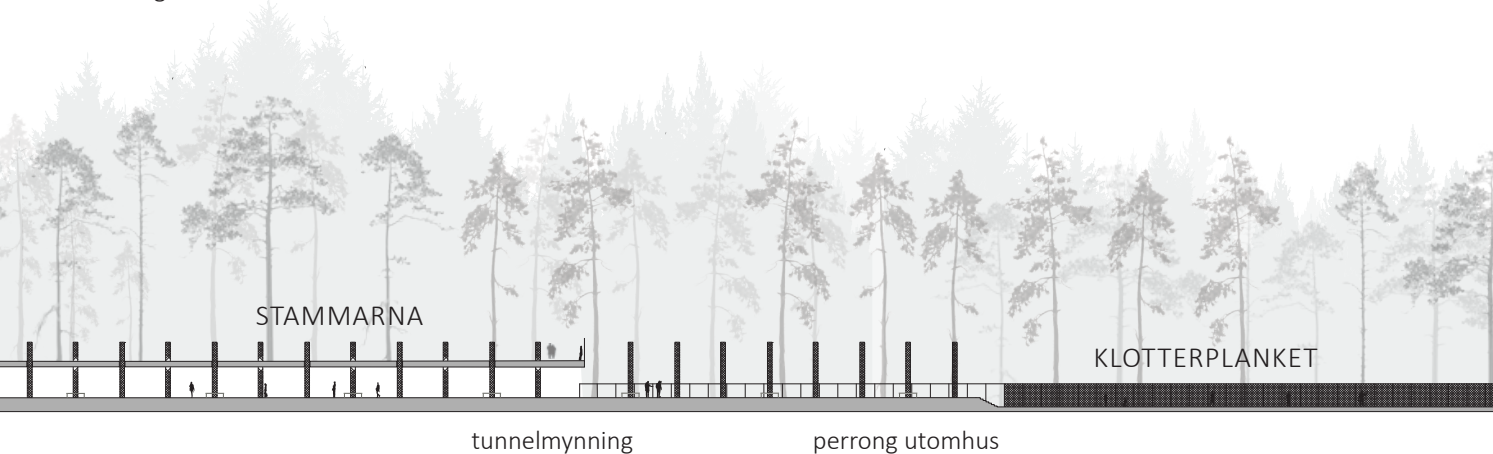
DET ÖVERGIVNA

Stenformationen som markerar den tidigare tänkta uppgången bevaras likt ett minne över tiden då stationen varit lämnad. Den nya uppgången placeras framför stenarna, för att visa hur byggnationen avstannade. Även om stenformationen ses som ett monument kan den med fördel användas till sittplatser eller lek. Hål och sprickor omkring stenarna skapar en kuslig effekt av vinddrag och brus då tågen dånar förbi under jorden.

På ovensidan av Rotvältan skapas en trappa med sittmöjlighet i solläge. Gräset växer upp på sidorna av trappan som en rotvälta som rest sig ur marken.

Norra halvan av SEKTION C-c som visar relationen mellan Rotvältan, Stammarna och Klotterplanket. Skala 1:1000 /A4.

DET OBEVAKADE

Rotvältan liknar inte en typisk tunnelbane-uppgång då den saknar spärrar och biljettluckor. För att bibehålla den urbana vildmarkens obevakade karaktär finns ingen kommersiell service här. Trappan från perrongen upp till marknivån är öppen och tillåter fri passage för att öka den mentala och emotionella tillgängligheten.

DET LINJÄRA

Ovensidan av Rotvältan blir till en trappa med sittplatser i solläge och utsikt över den öppna gräsyten. Runt uppgången är marken hårdgjord av betonghällar. Betonghällarna används även för att skapa en rak gångväg mellan Stammarna fram till tunnelmynningen. Rotvältan samspelar på så vis med de linjära Stammarna som förstärker siktlinjen ut mot dalen.

På Klotterplanket kan den som vill skapa konstverk eller budskap av flyttbara färgpuckar.

KLOTTERPLANKET

Den idag stenmjölstäckta ytan söder om perrongen öppnas för att möjliggöra en andra utgång från stationen. På så sätt kan besökaren direkt nå de öppna gräsfälten och naturreservatet. I tillägget *Klotterplanket* är marken hårdgjord av betonghällar och ett Gunnebstängsel är rest mellan betongytan och spåren, som skydd från de förbipasserande tågen. Ytan är en passage men den erbjuder även besökaren att stanna upp och göra ett avtryck på platsen.

Principbild över de flyttbara färgpuckarna.

DET LINJÄRA

Den hårdgjorda betongytan och Gunnebstängslet följer den linjära strukturen i spåren. Detta bildar ett långsmalt och fysiskt avgränsat rum med visuell kontakt till den omgivande naturen. Det transparenta klotterplanket ger en nära och nervkittlande upplevelse av de förbipasserande tågen.

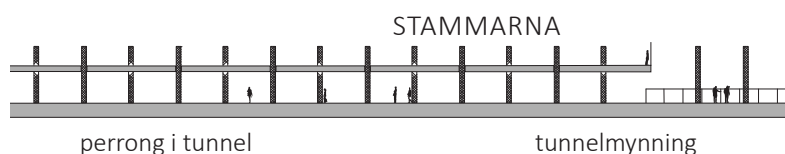
DET ÖVERGIVNA

I mitten av den hårdgjorda betongytan löper en spricka. Sprickan betonar upplevelsen av en övergiven och förfallen plats där växtligheten etablerat sig ostört i det uppspruckna materialet. I sprickan finns gräs, nyponbuskar och mindre tallar planterade, vilket går i samklang med de öppna gräsfälten och tallskogen i omgivningen. Sprickan med växtligheten skapar en variation i det långsmala rummet och kontrasterar till den hårda betongen.

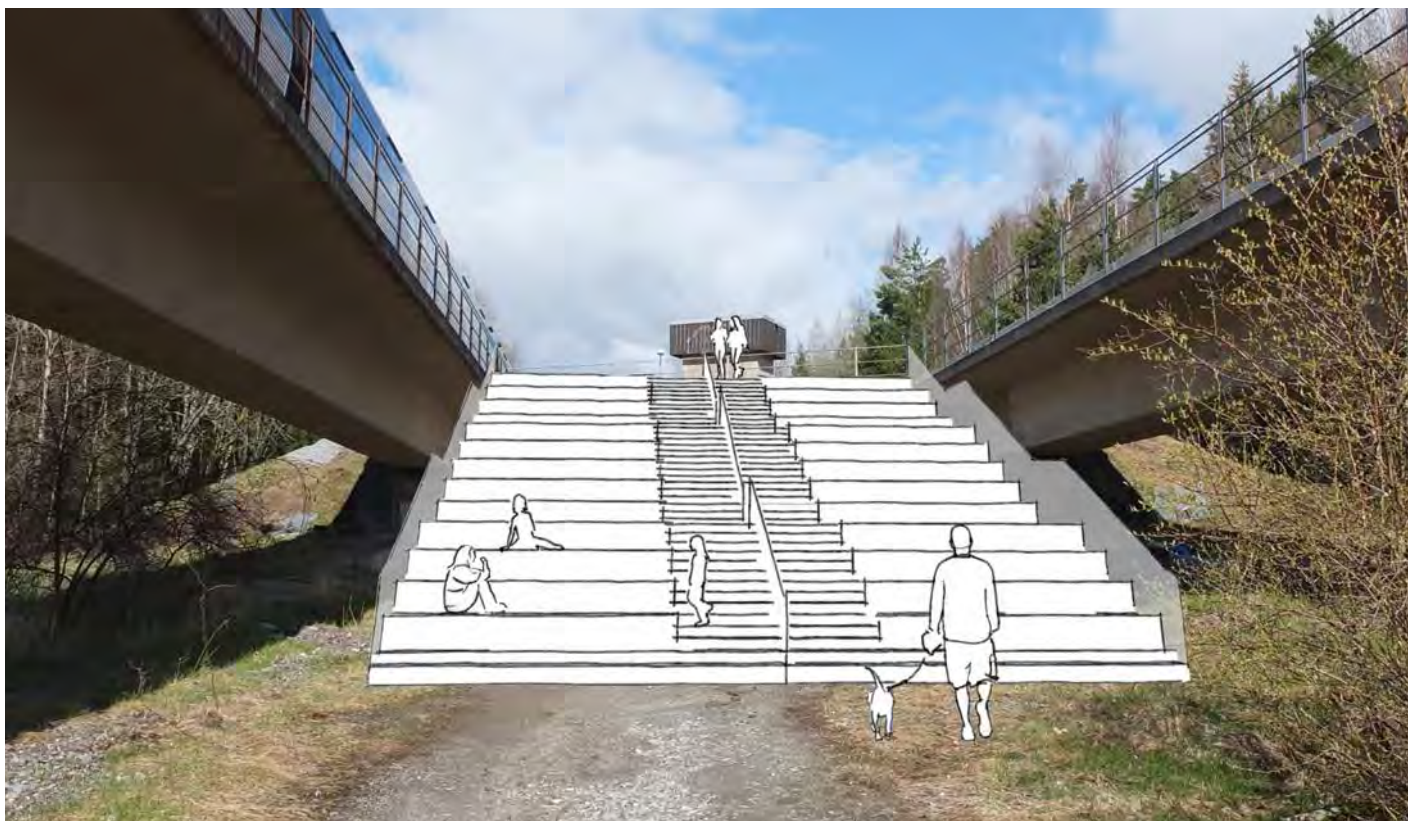
DEN POLITISKA DISKUSSIONEN

Stängslen som skiljer spåret från gåytan är försedd med färgglada puckar. Puckarna är flyttbara och erbjuder besökaren att själv skapa konstverk eller budskap, synliga från både tåget och den omgivande miljön. Klotterplanket fungerar således som en publik anslagstavla där ordet är fritt. Det anspelar på den politiska diskussion som pågått under årtionden och lyfter vikten av ett samhälle där allas åsikter får höras.

Södra halvan av SEKTION C-c. Skala 1:1000 /A4.

Mellan tågbroarna placeras Dalgången som leder upp till perrongen.

DALGÅNGEN

Tillägget *Dalgången* är beläget intill en sex meter hög vägg, där tågbron ansluter till marknivån. En trappa öppnar upp för en entré mot söder samtidigt som den erbjuder plats för uppehåll och umgänge i ett skyddat och solvarmt läge. Mittsektionen av trappan är anpassad till passage. Sidorna, med bredare och högre steg, skapar sittytor. Med en sparsmakad utformning i betong och med ett räcke inspirerat av Gunnebo stängsel förankras trappan mellan de två broarna och upplevs autentisk i sin miljö. Framför trappan finns plats för en temporär scen. Trappan skulle då fungera som en läktare.

På broarna över Dalgången passerar tågen regelbundet och bidrar med dramatik och spänning till platsen.

DET OBEVAKADE

Den södra entrén, liksom Rotvältan i norr, saknar spärar och biljettluckor för att minska barriären och öka den mentala och emotionella tillgängligheten till området men även för att bibehålla upplevelsen av en obevakad plats. I trappan kan besökaren sitta skyddad under broarna, ensam eller i sällskap, utan att känna sig övervakad.

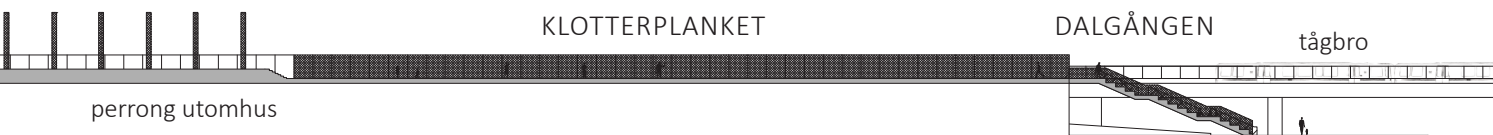
FASCINATION OCH FRUKTAN

Med några minuters mellanrum dundrar tunnelbanetågen förbi på broarna ovanför Dalgången. Besökarens position under broarna erbjuder en nära, effektfull och överväldigande upplevelse av tågen och dess maktighet. Både tågen och den bastanta betongbron som skär genom dalen utgör en häftig kontrast till naturområdet.

SPRICKDALSLANDSKAPET

Från trappan sträcker sig en lång siktlinje ut över de öppna gräsfälten. Betongbroarna ramar in och framhäver den konserverade odlingsmarken och det omgivande naturlandskapet.

Bland de smala tallarnas stammar löper en betonggång ut mot dalen. Längs sträckan finns en avstickande balkong med plats för flera personer. Gången kantas av ett transparent stängselnät bidrar till en nerv kittlande promenad högt över marken.

UTKIKSPERRONGEN

Från stationsområdet löper en betongbro längs marken ut i skogen. Så snart marken börjar slutta nedåt stiger bron, slingrar sig fram mellan tallstammarna och tar besökaren allt högre upp mot trädtaget. Betongbron kantas av ett finmaskigt och transparent Gunnebostängsel samt hålls uppe av smala runda metallstolpar. På så sätt smälter tillägget *Utkiksperrongen* in i skogsmiljön och stolparna blir ett med de raka stammarna. Tillägget ansluter till den hårdgjorda betonggången mellan Stammarna vid stationen och skapar därför en lättillgänglig naturupplevelse för många människor.

FASCINATION OCH FRUKTAN

Utkiksperrongen syftar till att främja den ambivalenta upplevelsen av fascination och fruktan. Dess ökande stigning skapar en spännande men även skrämmande distans till marknivån ju längre ut besökaren vandrar. Räcket av Gunnebostängsel ger ett fysiskt skydd men dess transparens leker samtidigt med den mentala upplevelsen av att vandra fritt bland trädkronorna. På fyra ställen längs gången finns ett släpp i betongen som skapar sikt ner till marken. Hålet är, liksom räcket, täckt av Gunnebostängsel och ökar spänningen ju högre gången stiger.

SPRICKDALSLANDSKAPET

Utkiksperrongen är ett tillägg som förstärker upplevelsen av den varierade topografin i Kymlinge. Längs bron finns två balkonger, en i skogen och en i dess södra spets. Genom en ständig stigning avslutas Utkiksperrongen 16 meter över marken och belyser skillnaden mellan låg och höjdpunkter i området. Utkiksperrongen ger på så sätt besökaren en nära kontakt med tallarna och en mäktig vy ut över de öppna gräsmarkerna.

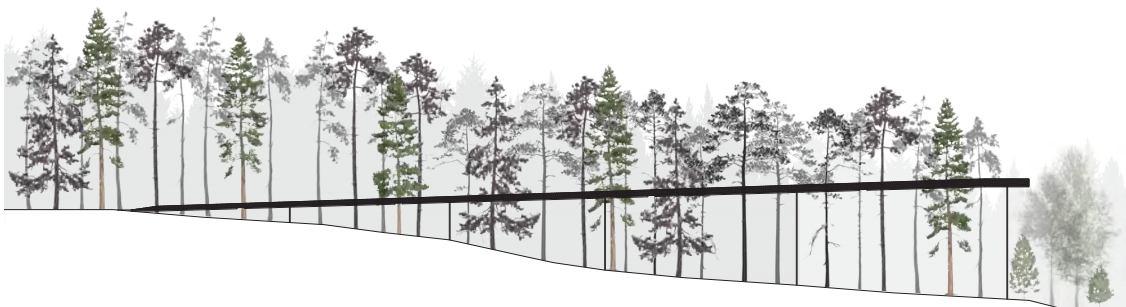
DE MILITÄRA SPÅREN

Från den södra, och högsta, balkongen kan besökaren överskåda de spritt placerade skyttevärnen och den odlingsmark som konserverats av tidigare militära aktiviteter. Balkongens placering i brynzonen påminner om skyttevärnets egenskap av att ge skydd och samtidigt översikt över omgivningen.

Utkiksperrongen slutar i en balkong vid tallskogens brynzon. Här kan besökaren blicka ut över Igelbäcken och det öppna gräsfältet.

SEKTION D-d. Utkiksperrongens successiva stigning i kombination med den sluttande marken ger en dramatisk höjd över marken, vilket framhäver områdets topografiska skillnader. Skala 1:1000/A4.

Trattarna står som små kojor i ett av de glesare tallskogsområdena och möjliggör både för avskildhet och socialt umgänge. Trattarna skärmar av ljudet från omgivande motorleder och tydliggör kontrasten mellan stad och natur då trafikbruset upphör.

TRATTARNA

En bit nordväst om stationen, i slutningen upp mot en höjd, finns ett område där de högresta tallarna växer glesare och låter solljuset förgylla marken. Här placeras tillägget *Trattarna* som med sin utformning och respektive placering både erbjuder rofylld vistelse i ensamhet och socialt umgänge.

DET OBEVAKADE

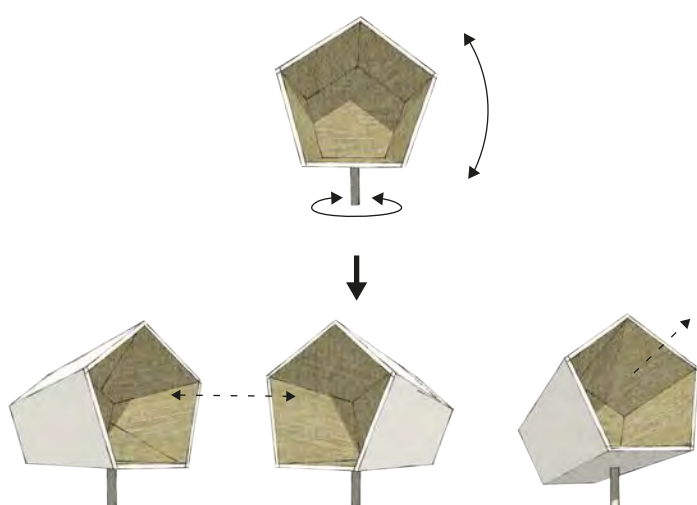
De sju trattarna är placerade varierat i grupper av två eller tre, respektive ensamma. Det gör att besökaren själv kan välja sin grad av interaktion med andra besökare. De är även vridbara i sid- och höjdled vilket gör att besökaren kan anpassa sin vy och därmed sina visuella och auditiva intryck. Att trattarna är justerbara skapar en lekfull effekt och möjliggör även för användarna att rikta dem mot varandra och skapa ett intimt rum inom en grupp av trattar. I trattarna kan besökaren uppleva en miljö i avskildhet och utan övervakning.

STADEN MÖTER NATUREN

I det här området är trafikbruset påtagligt, vilket gör staden ständigt närvarande. Genom Trattarnas form som skärmar av ljudet från trafiken, uppmärksammas kontrasten mellan stad och natur då besökaren sätter sig i en tratt och trafikbruset upphör. Istället riktas det auditiva fokuset mot naturen, fåglar och trädprassel. I den mjuka naturen kontrasterar trattarna även med sitt hårda material; ett yttre skal av borstat stål, vars textur påminner om betong. Trattarna är klädda med trä på insidan för att skapa ett behagligare material att sitta på.

Trattarna är vridbara i höjd och sidled, vilket gör det möjligt för användaren att själv bestämma sin vy och grad av social interaktion.

Genom att vrida tratten uppåt koncentreras vyn till himmelen och trädskronorna.

I utkanten av det öppna gräsfältet placeras en betongkub i samklang med de militära skyttevärnen. Värnet är en sittmodul som erbjuder en skyddad miljö i ett väderutsatt område.

VÄRNET

Värnet är ett tillägg inspirerat av skyttevärnen och de aktiviteter som pågick under de militära övningarna. Med en baksida, ett tak och en halv vägg framtill i betong avspeglar Värnet skyttevärnens råa och strikta uttryck. Tillägget rymmer fyra till fem personer vilket skapar möjlighet för såväl ensamma besökare som mer sociala.

DE MILITÄRA SPÅREN

Värnet är placerat i brynzonen mellan det öppna gräsfältet och en björkdunge. På samma sätt som militären låg skyddade bakom betongväggarna med uppsikt över omgivningen kan besökaren i Värnet avslappnat blicka ut utan att vara exponerad.

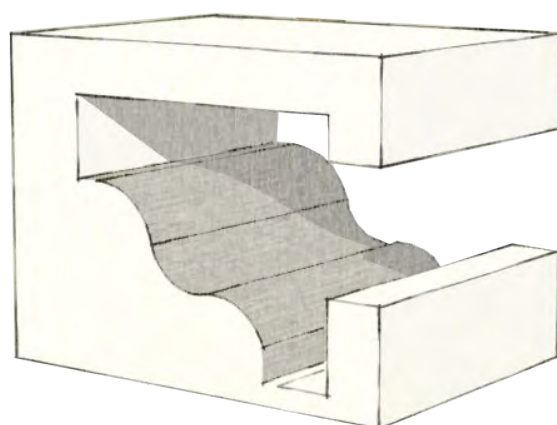
SPRICKDALSLANDSKAPET

Den öppna ytan är väderexponerad. Värnet är därför utformat för att skydda mot vind, sol och nederbörd. En sittkonstruktion av fiberbetong med inbyggd värme skapar ett behagligt klimat i Värnet även de kalla årstiderna. Placeringen i brynzonen ger en möjlighet för besökaren att blicka ut över Igelbäcken och ta del av det vidsträckta landskapet.

DET OBEVAKADE

Skyttevärnen är ett historiskt objekt med en samtida prägel då betongväggarna har dekorats med glada färger av graffitimålare. På samma sätt tillåts Värnet dekoreras för att ytterligare smälta in bland de övriga värnen.

Inuti Värnet utgörs sittytan av fiberbetong som värms upp och skapar ett behaglig viloplats vintertid.

Värnet är inspirerat av de militära skyttevärn som finns i området idag, vars öppningar riktar fokus ut mot fältet.

KAPITEL 4

DISKUSSION

ARBETSPROCESSEN

Det här arbetet har resulterat i ett antal tillägg i anslutning till Kymlinge tunnelbanestation. Men den största delen av arbetet har varit att hitta, välja och utföra relevanta metoder för vår uppgift. Vi gav oss själva utmaningen i att förhålla oss till en svårfångad, abstrakt och stundtals sublim karaktär, vilket direkt uteslöt många av de metoder vi är vana att arbeta med. Vi har istället använt flera, för oss, nya metoder, varav vissa inte i första hand varit ämnade för landskapsarkitektur. Vi har således anpassat metoderna till vårt arbete. Följande diskussion kommer därför att resonera kring metodernas lämplighet och huruvida de genererat vad vi önskat.

FÖRSTUDIE, OBSERVATION & DOKUMENTATION

Vi insåg tidigt i arbetet att platsen vi valt har många intressenter. Ett statligt ägt naturområde i utkanten av Stockholm, på gränsen mellan fyra kommuner, har genererat en 50 år lång diskussion som ännu inte har landat i något konkret. Ett gestaltningsförslag till den här platsen har på sätt och vis inneburit att även vi (två studenter) har gett oss in i den politiska debatten. För att göra det och kunna argumentera för vår sak ansåg vi det därför tvunget att förstå den långa process som föregått vårt arbete. Det gjorde vi genom en förstudie som sammanställdes i en tidslinje. Förstudien och tidslinjen var nödvändig för arbetet, men samtidigt svår att få objektiv och relevant. Vårt faktaurval var begränsat till de dokument vi fått tillgång till. Samtidigt var informationen i exempelvis Anderssons *Dragkamp om storstadsmark* på en detaljeringsgrad som inte var rimlig för vårt arbete. Det blev därför hämmande att hantera mängden information, överblicka den 50 år långa processen och sortera ut vad som var relevant för oss att lyfta fram – vilket även syns i den informationstäta presentationen av tidslinjen. Förstudien gav oss stor förståelse och kunskap om platsen, och framför allt en trygghet i argumentationen för vårt förslag.

Parallellt med förstudien gjorde vi det första besöket i Kymlinge, i syfte att observera och dokumentera platsen. Vad gäller platsbesök kan det nog aldrig göras för många. Varje gång vi återkom upptäckte vi något nytt eller såg något ur ett nytt perspektiv, men i efterhand har vi insett betydelsen av just det första besöket, det tillfälle då vi som mest förutsättningslöst observerade platsen, opåverkade av våra gestaltningsidéer eller någon djupare platskunskap. Vi var nyfikna och förväntansfulla. Vi kände in platsen utan att ha tidigare upplevelser i minnet och vandrade kravlöst runt och utforskade. Den stunden har vi mentalt återgått till senare under arbetet när vi behövt sortera tankar och frångå våra egna förutfattade meningar, i syfte att behålla objektiviteten.

STUDIE AV REFERENSPROJEKT

Att rikta blickarna utåt och studera andra projekt var givande i flera avseenden. Genom att titta på platser med liknande förutsättningar kunde vi väga för- och nackdelar med de olika projekten och inspireras av deras designgrepp till en egen vision för vår plats. Det gav oss även begrepp och exempel att referera till i våra diskussioner om vilken plats vi ville skapa; inte så mycket besökare som High Line, men fler än Allmannajuvet.

När vi sökte efter referensprojekt att analysera letade vi först och främst efter övergivna platser generellt och insåg att det fanns otroligt många världen över. Vi fick ett lite mindre urval med kriteriet att platsens syfte skulle förändrats från produktion till rekreation, likt Kymlinge, men insåg även att det fanns väldigt många projekt som hade passat som referenser. För att underlätta analysen valde vi ut de platser som vi själva besökt och redan hade kunskap om. Det var mestadels en fördel, men också en svaghet, att vi själva besökt tre av de fyra referensprojekten. Vi märkte en stor skillnad mellan de platser vi besökt och Allmannajuvet, då det var betydligt svårare att dra slutsatser om en plats endast genom fotografier och text. Men att vi inte besökt alla gav oss skilda utgångspunkter i de olika analyserna. Det hade varit intressant om vi under arbetet hade haft möjligheten att göra återbesök på platserna och även åka till Allmannajuvet i Norge. En fördel med de besök vi gjort på de övriga platserna var att vi var där i rekreationssyfte med sällskap av andra som inte är landskapsarkitekter, vilket gjorde att vi upplevde platserna på det sätt som vi tolkar att de är planerade för. Men samtidigt, om vi besökt dem inom detta arbete, hade vi även kunnat fokusera på upplevelsen av det icke-visuella och den eventuellt sublima karaktären. I arbetet med Kymlinge har ett stort fokus legat på att förstå områdets atmosfär, på ett sätt som endast är möjligt med fysisk närvaro på platsen. Det hade givit oss ytterligare en dimension till referensprojekten, säkerligen förändrat vår analys av dem och även hjälpt oss i arbetet med att beskriva Kymlinge om vi genomfört samma upplevelsevandringar i referensprojekten.

ANALYS I FORM AV EN GRADERINGSSKALA

Analysen av referensprojekten redovisades i form av en graderingsskala. Skalan var till hjälp för att kunna skilja projekten åt och sätta fingret på vad som karaktäriserar dem. Den gjorde även att vi kunde se samband och dra slutsatser om vilka designgrepp som kan leda till vilka konsekvenser. Till exempel att ett stort ingrepp med mycket anlagd vegetation trots allt kan leda till en design som upplevs vara vild och smälta in, så länge den utformats autentiskt i förhållande till platsens bakgrund.

Men vi upplevde brister med graderingsskalan. Fast än vi formulerat frågor till varje par av kontrasterande aspekter, för att förtydliga vad vi menade, tolkade vi det i vissa fall olika vid bedömningen av projekten. De svåraste aspekterna att bedöma var paren smälter in/kontrasterar och autentiskt/konstruerat. Något som smälter in i platsens historia kan ändå kontrastera i material. Metallspängerna i Schöneberger Südgelände till exempel, kontrasterar till den omgivande vilda vegetationen i material och form, men smälter in i platsens förflutna som bangård. Det var även svårt att få en översikt över analysen utifrån sättet vi presenterade graderingsskalan. Om vi hade utgått från en aspekt åt gången och bedömt den utifrån låg respektive hög, istället för kontrasterande aspektpar som ställdes mot varandra, hade vi kunnat presentera resultatet mer pedagogiskt i staplar eller i en värderos.

VISION FÖR VÅR EGEN GESTALTNING

Det var smidigt att använda graderingsskalan för att utforma riktlinjer till vårt förslag. Genom att sätta ut markörer i graderingsskalan var det sedan lättare att utifrån det formulera vår vision i text utefter besökare, upplevelse och design. Viktigt under visionsarbetet var att komma ihåg att Kymlinge, likt alla platser, är unik med sin egen historia, identitet och sammanhang. Att använda graderingsskalan från referensprojekten handlade inte om att endast kombinera fördelarna hos de olika projekten och låta dem leda till en vision, utan snarare att ha projekten som diskussionsunderlag för att arbeta fram en vision som passade för just Kymlinge. Invävt i visionen fanns givetvis hela vårt tidigare arbete med Kymlinge, våra upplevelser från täthetsvandringarna på platsen och den efterforskning vi gjort.

TÄTHETSVANDRING

Täthetsvandringarna gjorde vi för att undersöka förutsättningar som kräver fysisk närvaro på platsen. När det gäller dessa vandringar finns det mycket att diskutera; när de utfördes och av vilka, på vilket sätt och vad de egentligen gav till vårt arbete. Det vi kan sammanfatta vandringarna med är att de helt klart hjälpte oss att lära känna platsen väl. Med full sinnesnärvaro vandrade vi slingan flera gånger och tvingades vara uppmärksamma på detaljer på ett annat sätt än vid övriga platsbesök, men vandringarna var svårare att utföra än vi förväntade oss.

Metoden bygger på att vandringarna sker utmed en förutbestämd slinga (Svensson & Wingren 2013, s. 3), vilket vi upplevde begränsande. I ett större perspektiv, då tätheten analyseras genom en hel stad fungerar slingan som ett generellt verktyg för att mäta förändringar, men i den lilla skalan som vi arbetade i skapade slingan snarare

luckor i vårt arbetsområde. Då vandringen sker genom en stad finns även vägar och offentliga rum att förhålla sig till. Det var mer problematiskt för oss att bestämma slingans dragning, då det i ett naturområde är möjligt att gå överallt. Vi fick därför istället sätta upp kriterier för slingans dragning. Även om vi tillät oss göra avstickare från slingan, för att sedan återgå till den, upplevde vi att den inte täckte in hela vårt område. Därför hade kriterierna för slingans dragning stor påverkan på var våra tillägg placerades. Ett bättre alternativ kunde ha varit att inte binda oss till en slinga utan tillåta oss vandra fritt runt i hela arbetsområdet.

När metoden utvecklades i Alnarp visade det sig även att den kunde generera generell kunskap om den utfördes i en större grupp (Wingren, Alsanius, Karlén & Lidström 2015, s. 39). I detta arbete var vi endast två som vandrade samma slinga. Frågan är då hur generell den kunskapen som vi genererade kan vara. Vi två är också väldigt lika varandra. Vi har i stort sett samma bakgrund och uppväxt, liknande ideologiska tankar och syn på hur samhället bör se ut. Vi är båda två kvinnor i samma ålder, vi studerar landskapsarkitektur och gjorde detta arbete tillsammans med samma förväntningar. Vi hade även besökt platsen och pratat mycket om vandringarna innan de genomfördes. Vår likhet och gemensamma utgångspunkt gjorde antagligen att det vi upplevde endast är ett av väldigt många sätt som platsen kan upplevas på. Det ideala hade varit om vi haft möjlighet att samla genomföra vandringarna i en större grupp, med en stor spridning av deltagare som aldrig besökt platsen och som inte visste vad vårt arbete gick ut på. Då hade vi med större säkerhet kunnat hävda att kunskapen som vandringarna genererade var generell och allmängiltig.

Täthetsvandringar utvecklades i första hand för att undersöka fysisk täthet, men har även visat att täthet kan representeras av mer abstrakta aspekter (Svensson & Wingren 2013, s. 5). Detta gjorde att vi intresserade oss för metoden och ansåg den passande för vår plats. Vi valde att följa ett exempel utfört i Helsingborg där studenter analyserat förvalda teman. Det visade sig dock vara svårare än vi trodde.

När vi skulle välja teman att analysera insåg vi en paradox. För att välja teman till vandringen som var lämpliga för Kymlinge behövde vi god kännedom om platsen, men för att få god kännedom om platsen behövde vi utföra vandringarna. Vi fick därför förlita oss på litteratur och valde aspekter som kännetecknar industriella ruiner. Ljud och rumslighet var de lättaste att både registrera och visualisera. Ljuden var enkla att uppfatta och rumslighet har vi en vana att analysera från tidigare projekt i vår

utbildning. Taktilitet var däremot mer komplicerat. Det var svårt att urskilja vad som verkligen registrerades av känselsinnet. Ofta spelade visuella intryck in, vilket vi försökte undvika. I efterhand kan vi se att sinnenas samspel inte behöver vara negativt, utan snarare något som underlättar och förstärker de taktila intrycken. Vi gjorde även en sammanfattande illustration av de känslor och reaktioner vi fått under vandringarna för att ytterligare visualisera det abstrakta på platsen. Även denna medförde samma svårighet: Kände jag fascination när tåget dånade förbi eller hoppades jag bara känna det? Detta hade blivit tydligare om vandringarna genomfördes i grupp och om vi gjort vandringarna vid första besöket. Då vandringarna utfördes vid det andra besöket hade vi redan föreställningar om vad vi borde upplevt och var längs slingan, vilket påverkade våra intuitiva upplevelser, resultatet av vandringarna och därmed våra tillägg.

IDÉGENERERING – VAD OM?

Vad om? var en rolig och lättsam metod att använda för att generera många idéer. Trots att metoden från början är utvecklad inom produktdesign (Michanek & Breiler 2007, s. 120-121) fann vi den användbar inom gestaltning då den gav oss möjlighet att inkludera en bred målgrupp i idégenereringen. En viktig del av idégenereringen var därför att undgå risken att vara stereotypa, i föreställningen om vem som besöker Kymlinge och i vilka omständigheter. Trots att vi gjorde en utveckling av metoden där slumpen fick avgöra de scenarion vi skulle utgå från lyckades vi inte helt frångå våra invanda föreställningar.

Först och främst var det svårt att komma fram till hur den slumpmässiga delen skulle gå till. Eftersom det var vi som gjorde arbetet påverkade vi slumpen hur vi än gjorde. Det var vi som både valde kategorierna och skrev alternativen inom varje kategori. Det enda som avgjordes av slumpen var alltså kombinationerna som gav oss olika scenarier. Om vi skulle ha gjort om metoden idag hade vi låtit andra personer skriva lapparna åt oss. Detta skulle inkludera en bredare syn på naturvistelse, vem som besöker naturen, när och varför.

En annan problematik med metoden uppstod då vi genererade idéerna. Scenarierna gav oss till viss del möjlighet att tänka utanför invanda mönster men idéerna speglade ändå våra förutfattade meningar. Även om slumpen hade kombinerat våra scenarion var det upp till oss att skapa idéer om vad den personen, i den situationen, önskade. Det var svårt för oss att identifiera oss med scenarier som vi inte själva erfarit. Vi vet exempelvis inte hur det är att vara gammal, men våra förutfattade meningar sa att en gammal människa är trött

och svag, vilket inte nödvändigtvis är fallet.

Vi valde att i metoden utgå från kategorierna ålder, funktionsvariation, tidpunkt, eventuellt sällskap och syfte med besöket och har under arbetets gång diskuterat dessa kategorier mycket. Det finns en uppsjö av kategorier som hade kunnat inkluderas. Vi diskuterade länge huruvida vi skulle ta med kategorierna könstillhörighet, socioekonomisk bakgrund och etnicitet, men enades om att dessa snarare skulle cementera fördomar än bidra till en kreativ idégenerering. Eftersom ingen människa endast tillhör en grupp hade en sådan uppdelning varit missvisande och tagit fokus från metodens syfte att generera idéer.

I efterhand kan vi dock se att det hade varit en viss fördel att även inkludera dessa kategorier. När vi lämnade personerna så pass anonyma föll vi tillbaka i samhällsnormen och omedvetet visualiserade vi besökarna som vita män från medelklassen. Med hänsyn till detta hade det kunnat gynna idégenereringen att inkludera könstillhörighet, socioekonomisk bakgrund och etnicitet.

Oavsett hur mycket betydelse slumpen hade och vilka kategorier vi valde att utgå från fungerade metoden bra som en ren idégenereringsmetod. Den sporrade oss att tänka fritt och inte känna oss begränsade i vad som är möjligt på en plats. Scenarier som kombinerades orealistiskt eller lustigt minskade kravet på "korrekta" idéer och gjorde även att vi kom fram till vissa av de slutgiltiga tilläggen i vårt förslag.

RESULTATET

Syftet med arbetet är att visa hur den urbana ruinen Kymlinge tunnelbanestation, med omgivande urbana vildmark, kan gestaltas för att lyfta platsens identitet och sublima karaktär samt öka närbarheten till natur i en växande storstad. Förslaget ämnar poängtera vikten av att erbjuda varierade upplevelser i staden och visa på ett av många alternativa framtidsscenarioer för Kymlinge, förutsatt att stationen tas i bruk.

Vår fascination för lämnade platser resulterade i ett examensarbete med större och djupare frågor än väntat. En urban vildmark har under vårt arbete visat sig ha en stor betydelse och utgöra en viktig komponent i stadslandskapet. Detta faktum är egentligen inget nytt för oss – vi minns när vi som mindre lekte i slyskogen vid ån eller i skogsslänten bakom mormor och morfars hus – men under de senaste åren på landskapsarkitektprogrammet och som praktikanter på konsultföretag och kommun har vår syn på stadsnära vildmark förändrats. Den tillrättalagda normen har påverkat oss och våra landskapsarkitekturideal. Arbetssätten vi lärt oss har i de flesta fall utgått från att organisera en plats, att städa upp och göra fint. Under arbetet med Kymlinge har vi dock börjat se ytterligare nyanser av stadens grönområden och fler syften med vårt yrke – att värna om varierade upplevelser i staden. Vår nyfikenhet inför Kymlinge som en urban vildmark har inspirerat oss till en uppsats som undersöker hur en gestaltning kan utformas för att bidra till en sublim karaktär, på gränsen mellan fascination och fruktan.

Vi gjorde tidigt i processen ett val att inte anpassa vårt arbete till någon aktuell plan som är formulerad för området. Vi upplevde en frihet i att vara oberoende av andras ekonomiska och politiska intressen och trodde oss kunna uppnå mer kreativa idéer utan någon annans mål eller vision. Detta har gjort att vi format vår egna uppgift på ett sätt vi blivit skolade att göra under utbildningen, det vill säga att genomföra en inventering, en analys, utföra en vision och gestalta utifrån ett koncept. Inom ett vetenskapligt arbete krävs dessutom metoder som går att härleda till litteratur. Vårt arbete fick därför ändå ett tydligt ramverk att förhålla sig till och graden av frihet blev lägre än vi hade förväntat oss. Det största kreativa arbetet har varit att forma vår uppgift och vägen fram till resultatet. Ett färdigt program kunde ha inneburit en annan typ av problemlösning och därmed frammanat en större kreativitet i gestaltungsarbetet.

Vår uppgift har utformats allt eftersom ny kunskap och information om platsen har nått oss. Det har lett till en ständig omformning och ett ifrågasättande av vårt arbete och att vi stundtals behövt tänka om. Därför har det

underlättat att vara två i arbetsprocessen. Vi har kunnat diskutera nya tankar samt utvecklat varandras idéer.

En svårighet har varit vår ambition att försöka beskriva, definiera och utveckla en plats som vi inte varit bekanta med tidigare. Till en början talade vi om Kymlinge som en övergiven plats. Men efter inläsning på ämnet stötte vi snart på begreppssvårigheter; vad är skillnaden på en plats, ett område, ett rum, ett utrymme och en rymd samt vad är skillnaden mellan något lämnat, övergivet, överblivet och odefinierat? I början visste vi inte var vi geografiskt ville begränsa oss. Det krävdes flera platsbesök innan vi fick ett grepp om Kymlinge och då insåg vi hur svår gränsen för ett arbetsområde var att dra. Vi drogs mot en mer abstrakt idé om platsen som ett överblivet mellanrum i staden, med en lämning från ett gammalt stadsplaneideal. Vi beslutade oss därför för att använda begreppen urban ruin och urban vildmark med avseende på både stationen och dess omgivning, men utan att riktigt dra en gräns för det geografiska arbetsområdet. Begreppet *urban vildmark* som en beskrivning av Kymlinge har vi funnit stöd för i boken *Urbanismer* (Storm 2016, s. 197).

En annan svårighet var att beskriva vår upplevelse av platsen. Vi tampades länge med begreppet karaktär i kombination med svårfångad, abstrakt och svärgreppbar. Det var när vår handledare föreslog begreppet sublim som vi närmade oss en lämplig beskrivning. Vi har läst litteratur kring ordet sublimt samt diskuterat med sakkunniga och är medvetna om att det är svårt att i enkla ord beskriva vad sublim står för. Därför har vi valt att precisera vad just vi syftar till när vi använder begreppet sublimt i denna uppsats. Vår definition är en tolkning av begreppet och rymmer givetvis inte alla aspekter och synvinklar som olika filosofer beskrivit genom tiderna, främst på grund av att definitionen har förändrats genom tiderna. Något vi inte lyfter är de religiösa undertonerna som finns kring det sublima: att det sublima står för något gudomligt som framkallar vördnad. I vår uppsats syftar det sublima exempelvis till känslan av att stå under tågrälsen och höra tunnelbanevagnarna dundra förbi, vetskapen om att militären tidigare varit på platsen och övat inför krig, eller tankarna på Kymlinge som spöktåget Silverpilens slutstation.

Den föreslagna utformningen sker i form av tillägg. Att det skulle bli just tillägg och inte en mer omfattande omgestaltning av området stod oss klart ganska tidigt. Vi ansåg att platsen utgör något som annars är ett ovanligt inslag i staden, nämligen en urban ruin och en urban vildmark. Detta ville vi inte förändra men samtidigt ville vi lyfta platsen som besöksmål. Vi kom fram till att genom

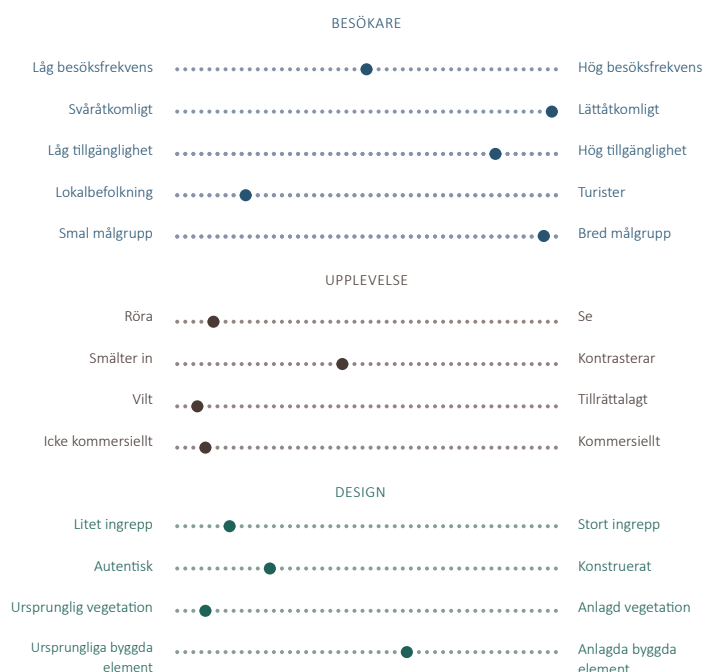

ett adderande av arkitektoniska verk finns det chans att bevara Kymlinges grundstruktur i form av landskap, växtlighet och befintliga byggda element, men samtidigt förstärka och tillföra kvaliteter och upplevelsevärden. Följaktligen fastslogs det redan i syftet att tillägg skulle bli formen för gestaltningen.

Vår förhoppning är att våra tillägg förstärker de sublima inslagen vid Kymlinge. En annan förhoppning är att våra tillägg underlättar och tillgängliggör upplevelsen av det sublima. Det senare innebär risken att det *plötsliga* i upplevelsen av sublimitet kan dämpas och den sublima karaktären försvagas. Kanske tyder det på vår förbannelse som landskapsarkitekter, att vi har ett konstnärligt angreppssätt, men samtidigt fokuserar på funktion, tillgänglighet och rationalitet. Intressant vore att samarbeta med en konstnär som inte har skolats på samma sätt som oss och se hur den personen hade tagit sig an Kymlinge och dess sublima karaktär.

FÖRSLAG

Totalt resulterade gestaltningen i sju tillägg i anslutning till och i närheten av Kymlinge tunnelbanestation. I riktlinjerna för gestaltningen utgick vi från de tre perspektiven besökare, upplevelse och design.

Vi arbetade efter visionen...

...att skapa en demokratisk plats som välkomnar alla och utgör en lättåtkomlig port till naturen – för boende och besökare i områdets närhet och i hela Storstockholm. Gestaltningen i form av tillägg ska lyfta fram befintliga kvaliteter i vegetation, material och rumsbildning samt spela med platsens byggda element. Tilläggen ska anpassas till landskapet och främja en miljö fullt tillåten och möjlig att interagera med. Genomgående ska förslaget förhålla sig till platsens identitet. Om möjligt ska gestaltningen förstärka Kymlinges sublima karaktär och bidra till varierade upplevelser i staden.

Nedan diskuteras förslaget utifrån de tre perspektiven besökare, upplevelse och design, vilka vi använt i våra riktlinjer.

BESÖKARE

Vid våra platsbesök har vi varit nästintill ensamma i Kymlinge. Även på soliga vårdagar har området varit glest på besökare. Vi har stött på en och annan joggar, några byggarbetare och ett fåtal målinriktade cyklister på genomfart. Vi har också genom efterforskning förstått att tunnelbanestationen, ofta nattetid, är ett mål för urbana utforskare. Med vår gestaltning ämnar vi att locka fler användare till området. Frågan är hur Kymlinge skulle påverkas av en omgestaltning och hur området skulle uppfattas av dagens och framtida besökare?

I vår gestaltning har vi riktat oss till en bred målgrupp för att erbjuda varierade upplevelser och naturvistelse för alla. Särskilt för de grupper som i mindre utsträckning utövar friluftsliv, exempelvis boende i storstäder och boende i mindre bemedlade hushåll (Fredman och Hedbloms 2015, s. 28-29). Med tunnelbanelinjens dragning mellan de nordvästra förorterna, där många har ekonomiskt bistånd (Trafikförvaltningen 2015, s. 80) och Stockholm centrum finns stor potential för båda dessa grupper att utnyttja Kymlinge som naturområde.

Naturvårdsverket (2015, s. 8-9) trycker på vikten av att öka såväl den fysiska som den mentala och emotionella tillgängligheten till friluftsliv. Vi har, för att inkludera så många som möjligt, valt att göra en gestaltning fränkopplad sådant som kan associeras med konsumtion. Platsen ska inte dela upp besökare efter ekonomiska förutsättningar. Stationen kommer därför inte att ha spärrar eller biljettluckor. Självklart krävs en viss ekonomi för att kunna utnyttja tunnelbanesystemet och det är något vi inte kan påverka i denna gestaltning. Däremot kan vi påverka upplevelsen av Kymlinge som område och huruvida det öppnar upp för olika besökare. Gestaltningen

inkluderar heller inte någon caféverksamhet eller försäljning. För vissa skulle försäljning eller ett café kanske kunna öka den mentala tillgängligheten, då en sådan service kan underlätta ett besök, men vi anser att den typen av platser redan är överrepresenterade i staden. Dessutom är det med tunnelbanan nära till Kista handelsområde med galleria och flertalet restauranger.

I dagens situation, då många grönområden byggs bort, anser vi det högst relevant att främja naturmiljöer som inkluderar alla, men också miljöer som skiljer sig från det tillrättalagda ideal vi ser i staden. Dessa två perspektiv kan dock vara motstridiga. Som Edensor et. al. (2011, s. 66) hävdar är urbana vildmarker ofta en oöverskådlig plats och frizon för de människor som är exkluderade i det normativa samhället. Idag är Kymlinge till stor del de urbana utforskarnas och graffitikonstnärernas plats. En bred målgrupp och en högre besöksfrekvens i Kymlinge riskerar att göra platsen mer normativ och mänskligt överskådlig. Visionen om en plats för *alla* skulle således kunna ta platsen från en minoritet. Dessutom finns risken att när man riktar sig till *alla*, blir platsen opersonlig och lockar *ingen*.

UPPLEVELSE

Dagens upplevelse av Kymlinge har varit svår att konkretisera, men den har också varit vår utgångspunkt i arbetet. Därför är upplevelsen något vi noggrant utforskat, dels i syfte att förstå och lära känna platsen, dels i syfte att kunna föreställa oss upplevelsen av det omgestaltade Kymlinge. Vi har frågat oss om det är möjligt att bevara dagens upplevelse av platsen om stationen öppnas, våra tillägg byggs och det bjuds in fler besökare. Vi har kommit fram till att det vore motstridigt; dagens upplevelse skulle rimligen bevaras bäst om platsen lämnades orörd. Det vi identifierat som utmärkande och bevarandevärt i Kymlinge är känslan av det sublima som infunnit sig när vi besökt platsen. Gestaltningen har därför handlat om att förstärka den sublima karaktären genom utvalda upplevelsevärden. Platsens historia har inkluderats och våra tillägg har setts som ännu ett bidrag till de händelser och objekt som präglar Kymlinges identitet.

Något vi tidigt enades om var vikten av att uppmuntra till interaktion med både tilläggen och den befintliga miljön i Kymlinge. Vi studerade referensprojekt och insåg hur vissa av dem begränsat besökarens möjlighet att påverka och fritt uppleva platserna. I Schöneberger Südgelände till exempel, är besökaren hänvisad till spänger med informationsskyltar för att därifrån beskåda en vild natur, likt ett museum. Vi vill istället att Kymlinge ska kännas som en plats för upptäckande och kreativitet. Vi önskar att det intresse och den fascination som urbana

utforskare upplever kan frammanas hos fler. Garret har sammanfattat sina studier av urbana utforskare på följande sätt:

...urban explorers, despite their disparate backgrounds, beliefs, goals and motivations, all want a past they can touch, a present they can feel and a future they can write themselves into.

(Garrett 2013, s. 11)

Vi ser inte hur detta citat skiljer urbana utforskare från den övriga befolkningen. Vi tror att de allra flesta vill uppleva historia, känna närvaro samt göra avtryck på framtiden. Med avstamp i Kymlinges vilda och oöverskådliga karaktär som en urban vildmark har det därför varit viktigt för oss att skapa en plats som besökare kan påverka. Platsen ska uppmuntra till fri kreativitet och lekfullhet samt vara befriad från kommers. Vi har båda varit i städer som Berlin och Köpenhamn där vi upplevt att det finns en större acceptans för kreativitet och där vi inte hämmats lika mycket av hur man får och bör bete sig. Det som ofta anses som vandalism i Sverige tycks inte ses på samma sätt där. Stadsodling, street art och kulturella tillställningar dyker upp varstans och är en del av vardagen i dessa städer. Vi vill att Kymlinge ska bli en plats som är mer tillåtande, men var går gränsen mot att dumpning av sopor, vandalism och andra olagliga aktiviteter upplevs tillåtna? Som nämns i bakgrundskapitlet *Urbana ruiner* lockar så kan det finnas sådana baksidor. Vi vill inte skapa en olaglig och otrygg plats men heller inte arbeta med det tillrättalagda idealet. Men vi menar att det är värdefullt att våga utforska vägar till en mer varierad och demokratisk stad.

Kymlinge har potential att bli en plats för många, främst på grund av det stads- och kollektivtrafiknära läget. Många passerar och har chans att besöka platsen, därför vill vi att Kymlinge ska tillåta och locka de allra flesta att komma nära naturen genom hög tillgänglighet och en tillåtande design. En naturupplevelse tror vi handlar om mer än att bara titta på natur på det sätt som ofta sker i övriga staden. I Kymlinge ska det vara möjligt att klättra i träd, rulla i gräs och komma nära.

DESIGN

Tilläggen förändrar inte befintlig natur, topografi eller byggda element och utgör därför ett relativt litet ingrepp. I riktlinjerna för gestaltningen lyfter vi vikten av att tilläggen både historiskt och visuellt ska smälta in i sitt sammanhang. Vi har därför formulerat åtta karaktärsbildande faktorer, vars syfte är att tydliggöra vad hos platsen som vi har sett som karaktärsbildande samt vad vi, efter våra litterära och fysiska studier av platsen, ansett viktigt att föra vidare i gestaltningen. De flesta av

de åtta faktorerna berör aspekter som vi upplevt adderar till den sublima karaktären- det vi i syftet utmanat oss själva att inkludera. *De militära spåren* vittnar om tidigare mänsklig närvaro på platsen. Denna karaktärsgivande faktor har tagits vidare i tilläggen Utkiksperrongen och Värnet. Även *det övergivna* vittnar om tidigare mänsklig närvaro och främst framhävs det hur naturen tar över det människan lämnat. Tilläggen Stammarna, Rotvältan och Klotterplanket anspelar tydligast på *det övergivna*. I tilläggen Dalgången och Utkiksperrongen har vi tydligast fokuserat på och förstärkt det sublima. Dessa tillägg har markerats med piktogrammet för *fascination och fruktan*. Dalgången skapar förutsättningar att uppleva tågens kraftfullhet nära underifrån och att med blicken följa den bastanta betongbron som skär igenom dalen. Utkiksperrongen har flera aspekter av sublimitet; fruktan och fascination för den höga höjden, för de mäktiga tallarna, och slutligen utsikten över sprickdalslandskapet den omgivande staden där inget slut är i sikte.

De karaktärsgivande faktorerna beskriver hur gestaltningen tar avstamp i platsens historia och nuvarande form. Även på en detaljerad skala har vi låtit oss inspireras av platsen. De huvudsakliga materialen i vår design är betong och stål och återfinns i stationen och vid skyttevärnen. För att skapa varmare sittytor har även trä använts i Trattarna, vilket är ett naturligt material i en skogsmiljö.

Färgerna i våra tillägg är dämpade, ytorna är ursprungligen omålade och träet tillåts att gråna. Vi vill låta andra sätta färg på tilläggen, på samma sätt som skyttevärnen är prydda med graffiti idag. Ett sådant designgrepp har vi sett i Parco Dora. Där är betongmurar och stålkonstruktioner dekorerade med färgglad gatukonst. Huvuvida det har tillkommit efter öppnandet av parken eller om det var en del av den föreslagna gestaltningen vet vi inte. Med tanke på vissa av de större målningarnas kvalitet har troligtvis graffitikonstnärer bjudits in att dekorera Parco Dora. Vi har i vårt förslag inte föreslagit något sådant utan har, en aning naivt, tänkt att våra tillägg, och i synnerhet Värnet, kommer av 'någon' att dekoreras lika uttrycksfullt som den lila och röda väggen med silverfärgade taggar som finns i Kymlinge idag. Givetvis finns risken att ingen målar på Värnet, eller ännu värre, att någon skriver något kränkande. Kanske vore det därför bättre att styra designen, samtidigt som vi då förlorar inslaget av medskapande. Denna problematik kan ses igen i den nutida diskussionen kring vad som ingår i rätten till yttrandefrihet. Men kränkningar är aldrig tillåtna och graffiti är ett kortvarigt konstverk som snabbt kan målas över med annan graffiti. Detsamma gäller tillägget Klotterplanket, där färgpuckarna går att arrangera om ifall något olämpligt uppkommer.

Formspråket är hämtat från stationsbyggnadens Gunnebostängsel, men det har varit svårt att använda stängslets form genomgående i gestaltningen. Exempelvis hade Trattarna en rund öppning i de första skisserna men då de skulle omformas för att stämma överens med helheten passade inte den runda formen in. Den stående rombformade maskan i Gunnebostängslet fungerade inte heller som form då inga plana sittytor i tratten skapades och det starka centerfokus som vi ville ha, för både ljudinsamling och visuellt fokus, skulle ha gått förlorat. Därför gick vi en medelväg och utformade en femkantig öppning som hade det kantiga i stationen och stängslet, men som ändå fungerade som en tratt. Formspråket fick anpassas till tilläggen funktion och det överordnade designmålet var alltid att de skulle passa in i sitt sammanhang och med de befintliga byggda elementen. Därför formades exempelvis Värnet likt de skyttevärn som står intill och där inkluderades inget Gunnebostängsel.

Vid växtval har inspiration hämtats från platsen. Dock återfinns inte stammarnas klätterväxter i Kymlinge idag, men vi ansåg ändå att igenväxt Gunnebostängsel minner om den igenväxta perrongen och det övergivna, samtidigt är stammarna funktionella som rumsavskiljande element. Stammarna fungerar även som av belysningspelare och skapar visuella fokuspunkter mot dalen och mot uppgången. Det rytmiska upprepadet ger också något visuellt intresseväckande för tågresenärer. Vi har beskrivit att Stammarna, utöver den igenväxta perrongen, även hämtat inspiration från skogens trädstammar. Detta är gissningsvis något som många inte skulle koppla direkt, men vi har kommit fram till att det inte är någon stor förlust, om gestaltningen blir alltför lättläst riskerar det att bli ointressant.

Känslan av oförståelse framkallas redan idag i denna urbana vildmark, vilket framgår av bilderna i avsnittet *främmande objekt*. Om vår gestaltning, främst med tilläggen Stammarna, Trattarna och Värnet, också frammanar överraskningar, frågeställningar och höjda ögonbryn vill vi tro att det gynnar nyfikenhet och kreativitet, på samma sätt som det gjorde för oss.

Intressant att diskutera är vilket stilideal som styrt oss i vår design. Industrietetik är ett av de större stilidealen inom modern landskapsarkitektur och något som vår design, med råa material och kantiga former, kan kategoriseras som. Å andra sidan har vi valt att följa det befintliga uttrycket hos det byggda på platsen, vilket gett oss denna estetik. Däremot går det att spekulera i huruvida dagens industriromantik har bidragit till att vi valt att arbeta med denna plats.

VEMS ÄR PLATSEN?

Kymlinge ligger i Sundbyberg stad och angränsar till Solna, Sollentuna och Stockholm stad. Vasakronan äger

marken. SL har en tunnelbanelinje som löper igenom området, med en halvfärdig station. Kymlinge omgärdas av bostäder, både villaområden och flerbostadshus. Området gränsar till Igelbäckens naturreservat och önskan finns från vissa att inkludera Kymlinge i detta. Motionärer, orienterare, mountainbikeutövare, urbana utforskare och graffitikonstnärer använder Kymlinge idag. Historien är ett tydligt tecken på engagemanget i den här platsen och visar mångfalden av förslag på framtida utvecklingar för Kymlinge. Institutionsstad, bostäder, ishall och naturreservat är några av dem, förutom förslaget att lämna platsen orörd. Så, vems är platsen? och vem ska få makten att avgöra Kymlinges framtid?

Ju längre in i arbetet vi kommit desto mer har vi ifrågasatt vår egen position. Som landskapsarkitekter har vi inte makten att bestämma, men vi är ändå en del av stadsbyggnadsprocessen och har därför möjlighet att få vår röst hörd i större utsträckning än gemene man. Med vår sakkunnighet har vi därför ett ansvar att sammanväga och prioritera olika intressen och ta fram förslag som vi anser löser befintliga problem. Vi är väl medvetna om att vår gestaltning inte är en utopi. Bostadsbristen i Stockholm, exempelvis, är ett starkt argument för att bebygga Kymlinge för att lösa problemet för många bostadssökande. Vilken framtida utveckling som är bäst överlåter vi dock till någon annan att avgöra, men vi ser det som vår uppgift att bidra med ett alternativt synsätt. Som Konijnendijk & Annerstedt (2012, s. 234) menar kan den urbana vildmarken erbjuda andra kvaliteter och upplevelser än stadsskogar, parker och träd i staden. Ett bostadsområde i Kymlinge skulle antagligen leda till att det vilda ersattes med just parker och stadsträd. Vi har därför valt att visa ett förhållningssätt som inte i första hand styrs av ekonomiska intressen och hoppas med det kunna inspirera beslutsfattare.

EN VARIERAD STAD?

Boverkets treeniga tankemodell har legat som bas i vårt arbete. Trots att den syftar till bostadsnära natur tycker vi att den har varit ett bra stöd för vårt arbete, även om vi arbetat med en urban vildmark och riktat oss till besökare från hela Storstockholm. På så vis är det intressant att jämföra modellen med andra teorier som berör människans upplevelse av stadsnära natur och urban vildmark.

TILLGÅNGEN

Den faktiska resursen som naturen utgör (Boverket 2007, s. 11) är inte den bristande faktorn i fallet med Kymlinge. Tvärtom är det en styrka som bör behandlas med omtanke. Det *plats-rymd-förhållande* som Konijnendijk & Annerstedt (2012, s. 234) redogör för kan väl beskriva Kymlinge som urban natur i relation till den omgivande staden. De menar att samspelet mellan *plats* och *rymd* är viktigt för oss människor då vi omvärtannat söker

trygghet och risktagande (Konijnendijk & Annerstedt 2012, s. 234). Kymlinge är därför en viktig resurs i syfte att bevara platser som klassas som *rymd* i en stad då *plats* dominerar. Till skillnad från *plats*, det trygga och familjära vi ofta finner i staden, kan Kymlinge utgöra en fristad och bidra med frihet och spänning. *Rymd* i sin tur samspelar väl med Kaplan, Kaplan och Ryans (1998, s. 18-19) miljöpsykologiska teori och termerna *being away* och *extent*, som syftar till att komma bort till ett naturområde bortom staden- utbrett nog att inte påminnas av vardagen - till en frizon. Även om staden och trafikens brus är närvarande i Kymlinge tror vi att den urbana vildmarken, och dess speciella roll som komplement till stadens parker, kan ge upplevelsen av att befinna sig på en plats långt borta.

NÅBARHETEN

Både den faktiska och upplevda tillgängligheten till naturen (Boverket 2007, s. 11) är bristande i Kymlinge idag. Tillgängligheten till området ökar givetvis redan vid ett öppnande av stationen, men utmaningen för oss har legat i nästa steg- från perrongen ut i naturen. Vi har på så vis berört det som Kaplan et al. (1998, s. 21) beskriver som *compatibility*, det vill säga platsens kompatibilitet mellan besökarens intention och de miljömässiga omständigheterna. Med tilläggen menar vi att stärka den faktiska och mentala tillgängligheten och få ett besöksmål som passar in i människors vardag, där det inte finns några hinder som stoppar besökare från att komma till platsen. Idag är Kymlinge rikt på motions slingor och stigar, men vi menar att naturupplevelsen blir rikare om det finns möjlighet att ta sig in i naturen, upp i trädkronorna och komma nära. Alla tilläggen kan dock inte nås av alla människor. Vi har fått kompromissa tillgängligheten med intentionen att genomgående göra ett litet ingrepp. Från början ville vi inte hårdgöra mark men beslutade oss ändå för att skapa möjligheten att ta sig från perrongen via hiss, upp till marknivå, och sedan via en betonggång kunna ta sig ända ut till Utkiksperrongens södra balkong och på så vis få en varierad promenad från marknivå till trädkronorna. Kompatibiliteten, och den mentala tillgängligheten, riskerar samtidigt att vara låg i och med vårt förslag, då en besökare som förväntar sig en tillrättalagd plats, likt stadens parker, möter en vild natur med råa material och andra miljömässiga omständigheter. Risken är då att besökarens förväntningar är förenliga med det miljön kräver och vice versa. Detta handlar således om en högst subjektiv preferens för naturmiljöer där vi inte kan tillfredsställa hela befolkningen men öka närheten till de platser som är underrepresenterade idag.

KVALITETEN

Kvalitet syftar till naturens storlek, innehåll och värden (Boverket 2007, s. 11). Storleken och innehållet i Kymlinges natur påverkas inte av vår gestaltning, men genom tilläggen vill vi belysa värdena hos platsen. Liksom

Hauge & Jenkins (2005, s. 5) lyfter vikten av, har vi valt att beakta platsens karaktär och identitet för att bevara kvaliteter i gestaltningen. Hauge & Jenkins (2005, s. 4) menar att det är *identiteten* som gör ett *rum* till en *plats*, då en plats innefattar minnen, tolkningar och våra visuella och auditiva och taktila upplevelser av platsen. Samtidigt menar författarna att de upplevelser som skapar en *plats* inte bara är subjektiva utan påverkas starkt både av vår bakgrund och vad andra människor berättar för oss. Genom att rikta fokus mot åtta identitetsskapande faktorer i tilläggen är vår förhoppning att kvaliteten på platsen ska höjas. Samtidigt är vi starkt påverkade av det vi läst om platsens historia, det vi hört berättas om mytbildningar men också av vår likartade bakgrund. Att vi tagit fasta på den sublimes karaktären kan vara ett resultat av det vi hört berättas, vilket i sin tur gjort oss övertygade om att den är närvarande. Som Kaplan et al. (1998, s. 20) beskriver *fascination* har vi velat skapa en plats som gynnar fantasi och som får besökaren att fundera, resonera, interagera och känna igen. Även om det vi definierat som kvaliteter inte överensstämmer med andras uppfattning hoppas vi ändå lyckas locka fram tankar och fantasi.

Varför står det en tom t-banestation mitt i skogen?

Så lyder den första meningen i vårt arbete. Ett halvår och ett examensarbete senare kan vi med stolthet påstå oss veta svaret. Vi vet varför stationen står där den står, vi vet också varför den är halvfärdig och inte i bruk. Vi vet dessutom var vi står i frågan om att öppna stationen eller inte.

Vi har genom arbetet insett Kymlinges värde och potential. Vi upplevt spänningen inför en urban ruin och förstått vikten av stadsrum som främjar fantasi och kreativitet. Vi har sett staden, dess bebyggelse och natur, ur ett nytt perspektiv där inte alla ytor nödvändigtvis måste vara välskötta och städade. Vildmarkerna utgör ett värdefullt komplement till den organiserade staden och måste därför behandlas med respekt och med medvetenhet om vad som kan gå förlorat. Vi hoppas innerligt att vårt arbete kan inspirera andra till att utforska Kymlinge – detta odefinierade mellanrum, denna spöklika och mytomspunna plats, denna urbana vildmark.

VIDAREUTVECKLING

I det här arbetet har vi beskrivit upplevelsen av Kymlinge – dess identitet och sublimes karaktär – och föreslagit sju tillägg för att stärka den. För att ta projektet vidare och ytterligare öka kvaliteten på resultatet vore det intressant att involvera fler människor i arbetet. Vi som landskapsarkitekter har en viss ingång till projektet, men för ett breddat synsätt skulle arbetet behöva kompletteras med andras perspektiv.

Givande vore därför att sätta samman en referensgrupp av personer, med varierande bakgrunder och förutsättningar, som har en relation till platsen idag. Detta kunde generera en mer allmängiltig kunskap om upplevelsen av Kymlinge och ringa in vad Kymlinge betyder för besökare idag. Brukare av platsen har en annan kunskap kring vad som är värt att bevara, förstärka eller utveckla, vilket bör involveras i platsens utformning. Det vore dock en stor utmaning att tillgodose behoven hos alla brukare, och eventuella framtida brukare av platsen; orienterare har troligtvis en annan syn på Kymlinge än vad urbana utforskare har, boende kring området ser antagligen en annan framtid för området än den som står i bostadskö.

Något som ytterligare ökar relevansen av att involvera en bredare grupp människor är att vi har arbetat utifrån en västerländsk syn på vildmark, men idag är Sverige ett mångkulturellt land. I Kymlinges omnejd bor människor från många olika kulturer, vilka inte nödvändigtvis delar synen på vildmark som sublim eller lockande. Olika syn på vild natur leder till olika sätt att använda den på. Kanske kan vild natur i vissa fall vara så förknippat med fara att man inte använder den alls. Hur olika människor kan lockas till naturvistelse vore därför relevant att utforska vidare.

MÅSTE STATIONEN ÖPPNAS?

Från arbetets start har vi utgått från att stationen bör tas i bruk. Den utgångspunkten baseras på en vilja hos oss att öka nåbarheten till natur och underlätta för fler att besöka Kymlinge. Samtidigt har vi identifierat att många av Kymlinges unika värden grundas i att stationen är stängd och området svåråtkomligt. Därför är det intressant att diskutera alternativ, exempelvis hur platsen skulle kunna utvecklas samtidigt som stationen förblir stängd. En större del av platsens mystik skulle sannolikt bevaras om stationen lämnades i sitt nuvarande skick och besökarna fick ta sig till platsen via befintliga vägar. En gestaltning vid den stängda stationen skulle kunna uppmärksamma platsen och locka dit fler människor än idag. Däremot skulle det alternativet inte öka tillgängligheten och fortfarande begränsa många människor att ta sig dit.

Ytterligare ett alternativ är att till en början endast öppna stationen, utan att addera tillägg. Om tåget plötsligt stannar och öppnar dörrarna på perrongen skulle frågorna bland tunnelbaneresenärerna bli många. Kanske går någon av i ren nyfikenhet och upptäcker skogen med alla märkliga föremål.

Det minsta tänkbara utspelet vore att nämna Kymlinge i högtalarna på tunnelbanan, exempelvis *Nästa station, Kymlinge*, samtidigt som tågen svishar förbi som vanligt. Sakta skulle ryktet om det nya utropet spridas och successivt skulle Stockholm medvetandegöras om Kymlinge. Den lilla åtgärden skulle med tiden kunna driva på ett engagemang bland medborgarna. Därifrån skulle diskussionen och den eventuella utvecklingen av Kymlinge kunna drivas i vidare, i samarbete med användarna.

REFERENSER

SKRIVET MATERIAL

Andersson, U. (1998) *Dragkamp om storstadsmark: markanvändning och planering i Kymlinge*. Examensarbete, Kulturgeografiska institutionen. Stockholm: Stockholms universitet.

ArchDaily (2016). *Allmannajuvet Zinc Mine Museum / Peter Zumthor*. <http://www.archdaily.com/796345/allmannajuvet-zinc-mine-museum-peter-zumthor> [2015-05-09]

Architonic (u.å.). *Parco Dora by Latz + Partner LandschaftsArchitekten*. <https://www.architonic.com/en/project/latz-partner-landschaftsarchitekten-parco-dora/5101739> [2017-03-15]

Birgerstam, L. & Nord, P. (1997). *Skissandet som didaktiskt fenomen*. Uppsala: Sveriges Lantbruksuniversitet.

Boverket (2007). *Bostadsnära natur: inspiration och vägledning*. Karlskrona: Boverket. http://www.boverket.se/globalassets/publikationer/dokument/2007/bostadsnara_natur.pdf [2017-02-01]

Carmona, M., Tiesdell, S., Heath T. & Oc, T. (2010). *Public places - urban spaces: the dimensions of urban design*. 2. uppl., Oxford: Architectural Press/Elsevier.

Dunlap, D. W. (1991). Elevated Freight Line Being Razed Amid Protests. *New York Times*, 15 januari. <http://www.nytimes.com/1991/01/15/nyregion/elevated-freight-line-being-raized-amid-protests.html> [2017-03-15]

Edensor, T., Evans, B., Holloway, J., Millington, S. & Binnie, J. (2012). Playing in industrial ruins. I Jorgensen, A. & Keenan, R. (red). *Urban Wildscapes*. New York: Routledge, ss. 65-79.

Ekström, P. (2015). Ny plan på att bebygga Kymlinge. *Vi i Sundbyberg*, 6 mars. <http://www.stockholmdirekt.se/nyheter/ny-plan-pa-att-bebygga-kymlinge/Dbbocf!W21tYEoVnZgOc2Z16Pi@g/>

Enander, M. Kvarnbäck, P. Lindroos, P., Lindmarker, J. (2017). Livskvalitet inom planetära gränser - med Norra Kymlinge som tillämpat exempel. *Föreningen för samhällsplanering* [blogg], 10 januari. <http://www.planering.org/plan-blog/2017/1/10/livskvalitet-inom-planetra-grnser-med-norra-kymlinge-som-tillmpat-exempel> [2017-06-20]

Ermacora, T. & Bullivant, L. (2015). *Recoded city: co-creating urban futures*. Abingdon, Oxon: Routledge.

Fredman, P. & Hedblom, M. (2015). *Friluftsliv 2014*. (Rapport 6691). Stockholm: Naturvårdsverket. <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/6400/978-91-620-6691-8.pdf?pid=16254> [2017-02-07]

Garrett, L. B. (2014). Undertaking recreational trespass: Urban exploration and infiltration. *Transactions (Institute of*

British Geographers), 39(1). DOI:10.1111/tran.12001 <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/tran.12001/epdf> [2017-02-07]

Grün Berlin Gruppe (u.å.). *Natur-Park Südgelände*. <https://gruen-berlin.de/en/our-parks/natur-park-suedgelaende/about-park> [2017-03-14]

Hague, C. & Jenkins, P. (red.) (2005). *Place identity, participation and planning*. London: Routledge

Jorgensen, A. (2012). Introduction. I Jorgensen, A. & Keenan, R. (Red.) *Urban Wildscapes*. New York: Routledge, ss. 1-14

Kaplan, R., Kaplan, S. & Ryan, R. L. (1998). *With people in mind: design and management of everyday nature*. Washington D.C.: Island Press.

Karlsson, A. (2015). *Sveriges befolkning ökar - men inte i hela landet* (Artikel 2015:80). Statistiska centralbyrån, 1 augusti. http://www.scb.se/sv/_Hitta-statistik/Artiklar/Sveriges-befolkning-okar--men-inte-i-hela-landet/ [2017-02-01]

Konijnendijk, C., C. & Annerstedt M. (2012). Mellan fascination och fruktan - hur vild natur påverkar hälsa och välbefinnande. *Socialmedicinsk tidskrift*, 89(3), ss. 232-239. <http://socialmedicinsk-tidskrift.se/index.php/smt/article/view/904/713> [2017-03-15]

Landezine (2014). *Parco Dora*. <http://www.landezine.com/index.php/2014/04/parco-dora-latz-partner-landscape-architecture/> [2017-03-15]

La Farge, A. (2012). *On the high line: [exploring New York's most original urban park]*. New York: Thames & Hudson.

Langer, A. (2012). Playing in industrial ruins. I Jorgensen, A. & Keenan, R. (red). *Urban Wildscapes*. New York: Routledge, 152-158.

Lantz+Partner (u.å.). *Parco Dora, Turin, IT*. <http://www.latzundpartner.de/en/projekte/postindustrielle-landschaften/parco-dora-turin-it/> [2017-03-15]

Michanek, J. & Breiler, A. (2007). *Idéagenten 2.0: en handbok i idea management*. 2. uppl., Stockholm: Bookhouse publishing AB.

Nasjonale turistveger (u.å.a). *Milestones in the development*. <http://www.nasjonaleturistveger.no/en/about-us/organization/milestones-and-planned-progress> [2017-05-09]

Nasjonale turistveger (u.å.b). *Allmannajuvet*. <http://www.nasjonaleturistveger.no/en/routes/ryfylke?attraction=Allmannajuvet> [2017-05-09]

Nasjonale turistveger (u.å.c). *Zumthor & Partner (Atelier Peter Zumthor & Partner)*. <http://www.nasjonaleturistveger.no/en/about-us/architecture-and-art?start=Zumthor+%26+Partner+%28Atelier+Peter+Zumthor+%26+Partner%29> [2017-05-09]

Naturvårdsverket (2015). *Friluftsliv åt alla – uppföljning av de tio målen för friluftspolitiken* (Rapport 6700). Stockholm: Naturvårdsverket. <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6700-7.pdf?pid=16863> [2017-02-08]

Nielsen, T.S. & Hansen, K.B. (2007). Do green areas affect health? Results from a Danish survey on the use of green areas and health indicators, *Health and Place*, 13(4), ss. 839-850. DOI: 10.1016/j.healthplace.2007.02.001

Region Stavanger (2016). *The zinc mines at Allmannajuvet*. <http://www.regionstavanger-ryfylke.com/see-and-do/the-zinc-mines-at-allmannajuvet-p1800123> [2017-05-09]

Sauda ferie och fritid (u.å.). *The Story of the Mines*. <http://www.saudaferie.no/allmannajuvet-2/?lang=en> [2017-05-09]

Roadrunner (2008). Kymlinge station. *Flashback*, 29 maj. <https://www.flashback.org/t2225405p7>

Snaprud, P. (2009). Tummen upp för giftiga stolpar och syllar. *Forskning och framsteg*, (5). <http://fof.se/tidning/2009/5/tummen-upp-for-giftiga-stolpar-och-syllar> [2017-05-09]

Stockholms stad (2017). *Statistik och fakta. Utbildning i svenska för invandrare*. <http://www.stockholm.se/OmStockholm/Fakta-och-kartor/> [2015-06-22]

Storm, A. (2016). Det odefinierade stadslandskapet - exemplet Kymlinge. I Olsson, K., Nilsson, D. & Haas, T. (red.). *Urbanismer: dagens stadsbyggande i retorik och praktik*. Lund: Nordic Academic Press, ss. 196-209.

Sundbybergs stad & Vasakronan (2005). *Nästa Kymlinge: en utställning och diskussion om Kymlinges framtid, Rapport från visionsarbete 2005*. Vasakronan: Stockholm.

Svensson, J. & Wingren, C. (2013). *Investigation of design tools for urban green in a densified city* [internet material]. Tidigare tillgänglig på: <http://ign.ku.dk/english/research/landscape-architecture-planning/landscape-architecture-urbanism/world-in-denmark/world-denmark-2012/papers/filer/investigation-jitka.pdf>.

The High Line (2017). *About the High Line: Fostering a strong community and neighborhood*. <http://www.thehighline.org/about> [2017-03-15]

Trafikförvaltningen (2015). *Utredning om storstadsåtgärder inför Sverigeförhandlingen*. (Rapport 0497). Stockholm: Stockholms läns landsting. <http://www.sll.se/verksamhet/kollektivtrafik/kollektivtrafiken-vaxer-med-stockholm/Sverigeforhandlingen/Rapporter-till-Sverigeforhandlingen/>

United Nations (2013). *Sustainable Development Challenges: World Economic and Social Survey 2013*. Department of Economic and Social Affairs. United Nations: New York. http://www.un.org/en/development/desa/policy/wess/wess_current/wess2013/WESS2013.pdf [2017-02-01]

Vasakronan (2006). *Plattform Kymlinge: Förslag till utveckling av stad och natur i Kymlinge*. Vasakronan: Stockholm.

Visit Norway (2017). *Norges nationella turistvägar*. <https://www.visitnorway.se/planera-resan/restips/norges-nationella-turistvagar/> [2017-05-09]

Wikipedia (2017). *West Side Line (NYCRR)*. [https://en.wikipedia.org/wiki/West_Side_Line_\(NYCRR\)](https://en.wikipedia.org/wiki/West_Side_Line_(NYCRR)) [2017-03-15]

Wingren, C., Alsanius B., Karlén, H. & Lidström, V. (2015). *Urbana nyanser av grönt: om grönskans roll i en förtätad klimatsmart stad*. Alnarp: Movium.

FOTOGRAFIER OCH ILLUSTRATIONER

Berntsen, P. (2016a). *Staircase / Mining path* [fotografi]. http://www.perberntsen.com/_commercial/_pages/allmanna.php [2017-06-09]

Berntsen, P. (2016b). *Gallery* [fotografi]. http://www.perberntsen.com/_commercial/_pages/allmanna.php [2017-06-09]

Berntsen, P. (2016c). *Allmannajuvet* [fotografi]. http://www.perberntsen.com/_commercial/_pages/allmanna.php [2017-06-09]

Bårdén, L. (2015). I Wingren, C., Alsanius, B., Karlén, H. & Lidström V. *Urbana nyanser av grönt: om grönskans roll i en förtätad klimatsmart stad*. [Illustration]. Taberg: Taberg Media Group.

Doccov. (2015, 17 december). *Hur många kurser en än har så är det fortfarande roligt att stanna till i Kymlinge med elever och titta på stationen*. [Instagram]. https://www.instagram.com/p/_ZOWugMHf9/ [2017-05-30]

Doccov. (2017, 1 mars). *När en sticker ut huvudet för att fånga kontraster*. [Instagram]. <https://www.instagram.com/p/BRHIL-3B-QL/?taken-by=doccov> [2017-05-30]

Grimsby, L. (2015). *009819.jpg* [fotografi]. <http://foto.turistveg.no/turistveg/start/images/Ryfylke/Allmannajuvet?fc=browse&queryid=1&column=9&listview=overview&view=preview&fileid=160&fuid=img7%2F009819.jpg> [2017-06-09]

Kanter Zerwekh, T. (2016). *010640.jpg* [fotografi]. <http://foto.turistveg.no/turistveg/start/images/Ryfylke/Allmannajuvet?fc=browse&queryid=1&column=9&listview=overview&view=preview&fileid=35&fuid=img8%2F010640.jpg> [2017-06-09]

Wold, K. (2016). *010544.jpg* [fotografi]. <http://foto.turistveg.no/turistveg/start/freephotos?fc=browse&queryid=54f1d9d7b09b27e773b882b2faf83ed2&column=10&listview=overview&view=preview&fileid=69&fuid=img8%2F010544.jpg> [2017-06-09]

Lantz, G. (1950). *Fältskytte på Järvafältet* [fotografi]. <https://stockholmskallan.stockholm.se/post/11387> [2017-04-24]
Licens: CC (by) 2.5. <https://creativecommons.org/licenses/by/2.5/se/>